YAŞLI, ENGELLİ VE BAKIMA MUHTAÇ BİREYLER İÇİN YAPILAN KAMU HARCAMALARININ TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİLERİNİN EKONOMETRİK BİR ANALİZİ VE TÜRKİYE ALMANYA KIYASLAMASI

Ufuk Özen
18 11 52 107

DOKTORA TEZİ
İktisat Anabilim Dalı
İktisat Doktora Programı
Danışman: Prof. Dr. İbrahim Halil Cankul

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Haziran, 2021

YAŞLI, ENGELLİ VE BAKIMA MUHTAÇ BİREYLER İÇİN YAPILAN KAMU HARCAMALARININ TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİLERİNİN EKONOMETRİK BİR ANALİZİ VE TÜRKİYE ALMANYA KIYASLAMASI

Ufuk Özen
18 11 52 107
Orcid: 0000-0001-9259-1431

DOKTORA TEZİ
İktisat Anabilim Dalı
İktisat Doktora Programı
Danışman: Prof. Dr. İbrahim Halil Cankul

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Haziran, 2021

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulutarafından 19.01.2021 tarihli *"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"* ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulutarafından 19.01.2021 tarihli *"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"* ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

TEŞEKKÜR

Doktora çalışmam sırasında danışmanlığımı üstlenerek gerek konu çalışmamda ve çalışmamın yönlenmesinde her türlü ilgi ve desteğini esirgemeyen, şahsımı her aşamada cesaretlendiren ve yılmadan tezimi sonlandırmam için bana güç veren Sayın hocam Prof.Dr. İbrahim Halil Cankul'a, tez izleme komitesinde yer alarak tezimin yönlendirilmesinde bana katkı sağlayan hocalarım Dr.Öğretim Üyesi Burak Küçük'e ve Dr.Öğretim Üyesi Aslı Öztopçu'ya en içten dileklerimle teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca bana doktora sürecimde başta Dr.Öğretim Üyesi Ensar Lolmanoğlu olmak üzere, yardımcı olan, destek veren bütün arkadaşlarıma, mesai arkadaşlarıma ve veri toplama sürecinde Almanya'da bana evlerini açarak bu zor sürecin üstesinden gelmek konusunda olanak sağlayan ve destek olan Sinan ve Belgin Balyemez'e teşekkür ederim. Sabır ve desteklerinden dolayı eşim Özlem Özdemir Özen'e, sevgili kızım Belis Özen' e, annem Zübeyde Özen, rahmetli babam İsmail Özen ve kardeşlerim Pınar, Aslı ve Cem Özen'e ve Savaş Yıldırım'a teşekkür ederim.

Ufuk Özen

Haziran, 2021

ÖZ

YAŞLI, ENGELLİ VE BAKIMA MUHTAÇ BİREYLER İÇİN YAPILAN KAMU HARCAMALARININ TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİLERİNİN EKONOMETRİK BİR ANALİZİ VE TÜRKİYE ALMANYA KIYASLAMASI

Ufuk Özen
Doktora Tezi
İktisat Anabilim Dalı
İktisat Doktora Programı
Danışman: Prof. Dr. İbrahim Halil Cankul
Maltepe Üniversitesi Lisanüstü Eğitim Enstitüsü, 2021

Bu çalışmada, sosyal yardımlar kapsamında, ülkelerin önemli bir harcama kısmını oluşturan yaşlı, engelli ve bakıma muhtaç bireyler için yapılan kamu harcamalarının, Türkiye ve Almanya ekonomileri üzerindeki etkileri araştırılmış ve her iki ülkenin bu değişkenler doğrultusundaki kıyaslamaları yapılmıştır. Bu çalışmanın amacı, sosyal yardım harcamalarının en önemli kalemlerini ihtiva eden, yaşlı, engelli ve bakıma muhtaç bireyler için yapılan kamu harcamalarının, GSYH üzerindeki etkilerinin ne miktarda ve ne yönde olduğunun tespitini, Türkiye ve Almanya ülkeleri için ayrı ayrı nedensellik ilişkileri bağlamında ortaya koymaktır. Bu amaçla elde edilen verilerden, önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Türkiye için 2000-2017 tarih aralığındaki yaşlı, engelli ve bakıma muhtaç bireyler için harcanan veriler kullanılırken, Almanya için ise 1991-2018 süreci aralığındaki veriler kullanılmıştır.

Araştırma sürecinde yaşlılara, engellilere ve bakıma muhtaç kişilere yapılan sosyal yardımların yıllık toplamları ile ülkelerin makro ekonomik bir göstergesi olan yıllık gayri safi yurtiçi hasıla miktarları arasındaki ilişki için, Granger nedensellik testi uygulanmıştır. Ayrıca her bir testin kendine özgü avantajları ve dezavantajları bulunduğu için birden fazla birim kök testi uygulanmıştır. Bu nedenle çalışmadaki serilere Eviews 11 programı yardımıyla genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF), Kwiatowski-Phillips-Schmidt-Shin (KPSS) ve Phillips-Perron (PP) birim kök testleri uygulanmıştır.

Tüm değişkenlerimize ait verilerin Türkiye'ye ait olan kısımları Aile ve Sosyal Politika Bakanlığı, Sosyal Yardım Genel Müdürlüğü, TUİK ve OECD veri tabanlarından elde edilirken; Almanya'ya ait olan aynı başlıklardaki veriler ise Avrupa Komisyonu veri tabanı (Eurostat), Almanya Federal İstatististik ofisi Destatis.de veri tabanı üzerinden ve kurumla yapılan yazışma sonrasında tarafıma iletilen linkler üzerinden temin edilmiştir.

Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre, sosyal yardımların arttırılmasının, ülkedeki ekonomik gelişmişliği gösteren GSYH'ye olan katkısı ve GSYH artışına paralel olarak sosyal yardımların arttırılmasının, ekonomik gelişmişlik olarak yansıması şeklindeki bu karşılıklı ilişkinin ne kadar önemli olduğunu ortaya çıkarmıştır. Her iki ülke için belirlenen sosyal yardımların toplamının, GSYH ile nedensellik ilişkileri de araştırılarak, sosyal yardımların toplamında olan değişmelerin, GSYH üzerinde aynı değişime yol açıp açmadığı; GSYH'de olan değişimlerin sosyal yardımlar toplamının üzerinde aynı değişimi yaratıp yaratmadığı da incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda Almanya için sadece bakıma muhtaç bireylere yapılan yardımların GSYH üzerinde pozitif bir etki yaptığı, Türkiye için ise sadece yaşlılara yapılan yardımların GSYH üzerinde pozitif bir etki yaptığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Bir diğer ulaşılan sonuç ise, iki ülke arasındaki kıyaslama çerçevesinde GSYH'nin, incelenen sosyal yardım kalemlerinin her biri üzerindeki etkisi olmuştur. Almanya' da GSYH artışı ile incelenen sosyal yardımların her biri uzun süreçte dengelenirken, Türkiye'de böyle bir nedensellik ortaya çıkmamıştır. Bu veri, Türkiye'de incelenen sosyal yardım kalemlerinin GSYH ile orantılı olarak artmadığı, Almanya'da ise GSYH artışıyla paralel olarak yürütüldüğü sonucunu doğurmuştur. Almanya'da sosyal yardım alan yaşlı, engelli ve bakıma muhtaç kesimlerin ülkedeki ekonomik büyümeden yeterince yararlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Yardım, GSYH, Kamu Harcamaları, Yaşlı, Engelli, Bakıma Muhtaç.

ABSTRACT

AN ECONOMETRIC ANALYSIS OF THE EFFECTS OF PUBLIC EXPENDITURES FOR ELDERLY, DISABLED AND IN NEED OF CARE INDIVIDUALS ON THE TURKISH ECONOMY, TURKEY AND GERMANY BENCHMARKING

Ufuk Özen
PhD Thesis
Department of Economics
Economics Program
Advisor: Dr. İbrahim Halil Cankul
Maltepe University Graduate School, 2021

In this study within the scope of social assitance,the effects of public expenditures on the economies of Turkey and Germay for the elderly,disabled and the people in need of care,which constitute an important part of the countries' social spendings were investigated and the comparisons of both countries were made in line with these variables.

The aim of this is study is to determine the extent and dimensions of the effects of public spendings on GDP for the elderly, the disabled and the people in need of care which are the most important items of social assistance expenditures,in the context of causality relations for Turkey and Germany separately. Based on the data collected in this regard, valuable findings have been achieved. While for Turkey the data on spendings on the elderly, the disabled, and people in need of care have been gathered for the years 2000 - 2017, for Germany, such data is used for the years 1991-2018.

During the research process,the Granger causality test was applied for the relationship between the annual totals of social assistance provided to the people in need of care, the disabled and elderly, and the annual Gross Domestic Product as the macroeconomic indicator of countries were investigated. Since each test has its own advantages and disadvantages, more than one unit root test was applied. For this reason,

applying Eviews 11 program, the extended Dickey-Fuller (ADF), Kwiatowski-Phillips-Schmidt-Shin (KPSS) and Phillips-Perron (PP) unit root tests were applied to the series in the study.

While the data concerning all the variables in Turkey are obtained from the databases of the Ministry of Family and Social Policy,General Directorate of Social Assitance,TUIK and OECD, the data under the same headings for Germany are obtained from the European Commission database(Eurostat),The German Federal Statistical Office Destatis.de database and through the links sent to me based on correspondence with the institution.

According to the results obtained in the study the contribution of increase in social assistance to th GDP as the economic development indicator of a country, as well as on the reflection of an increase in social assistance in parallel with the increase in GDP as economic development. In other words, investigating the causal relationship between the total of social assistance and the GDP in both countries, were investigated whether the changes in the sum of social benefits lead to the same change in GDP and whether the changes in GDP create the same change over the sum of social benefits. As the results indicate, in Germany, only the aid to people in need of care has a positive effect on GDP, while in Turkey, only the aid to the elderly has a positive effect on GDP.

Another important comparison achieved between the two countries is that the GDP has an impact on every single social aid item we have studied. while in Germany, through the increase in GDP, each item of social assistance is balanced in the long term, such causality was not observed in Turkey. The data is interpreted as the fact that the social aid items examined in Turkey do not increase in proportion to GDP, whereas in Germany, it is conducted in parallel with the increase in GDP. It can be said that the disabled, the elderly, and needy people receiving social assistance in Germany adequately benefit from the economic growth in the country.

Keywords: Social Assistance, GDP, Public Expenditures, Elderly, Disabled, Need for Care.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI iii
TEŞEKKÜR iv
ÖZ v
ABSTRACT vii
İÇİNDEKİLER ix
TABLOLAR LİSTESİ xii
ŞEKİLLER LİSTESİ xiv
KISALTMALAR xv
ÖZGEÇMİŞ xvii
BÖLÜM 1. GİRİŞ 1
BÖLÜM 2. YOKSULLUK, YAŞLILIK, ENGELLİLİK, BAKIMA MUHTAÇLIK VE SOSYAL YARDIM 5
2.1. Yoksulluk Kavramı 5
2.1.1 Yoksulluğun Ölçülmesi 6
2.1.2. Yoksulluğun Nedenleri 6
2.1.3. Yoksulluğun Sonuçları 7
2.2. Yaşlılık Kavramı 7
2.2.1.Türkiye'de Yaşlılık 8
2.2.2. Türkiye'de Yaşlılık ve Sağlık Sorunu İlişkisi 8
2.2.3. Dünya Yaşlılık İstatistikleri 8
2.3.Bakıma Muhtaçlık Kavramı 8
2.3.1.Türkiye'de Bakıma Muhtaç Bireylerin Sorunları ile İlgili 9
Olarak Mevcut ve Olası Veriler 9
2.4.Engellilik Kavramı 9
2.4.1.Engellilik Tanımı 10
2.4.2.Engellilik Türleri 10
2.4.4. Engelli Sayısı Belirleme Yöntemi 11
2.5.Sosyal Yardım Kavramı 11
2.5.1. Aile Yapılarındaki Değişimler ve Sosyal Yardım İlişkisi 12
2.5.2. Sosyal Yardım ve Kamu Harcaması İlişkisi 12
2.5.3.Dünyada Sosyal Yardım Sistemi 13
2.5.3.1.Avrupada Sosyal Yardım 13
2.5.3.2.Amerika Birleşik Devletleri'nde Sosyal Yardım 15
2.5.3.3.Afrika Ülkelerinde Sosyal Yardım 16
BÖLÜM 3. TÜRKİYE VE ALMANYA'DA SOSYAL YARDIM POLİTİKALARI VE PROFİLİ 17

3.1.Türkiye'de ve Almanya'da Yaşlılık 17
3.1.1. Türkiye'de Yaşlılık Profili 17
3.1.2 Türkiye'de Yaşlılık Nüfusu İstatistikleri 18
3.1.3 Türkiye'de Yaşlılar İçin Yapılan Sosyal Hizmetler 18
3.1.3.1.Türkiye'de Yaşlılar İçin Hedef ve Eylem Planları 19
3.1.3.2.Yaşlılar İçin Yapılan Yardımlar 21
3.1.4 Almanya'da Yaşlılık Profili 22
3.1.5 Almanya'da Yaşlılık Nüfusu İstatistikleri 22
3.1.6 Almanya'da Yaşlılara Yapılan Yardımlar 22
3.2 Türkiye ve Almanya'da Engellilik 23
3.2.1 Türkiye'de Engelli Profili 23
3.2.2 Türkiye'de Engelli Nüfusu İstatistikleri 24
3.2.3 Türkiye'de Engelli Bireylere Yapılan Yardımlar 26
3.2.4 Almanya'da Engelli Profili 26
3.2.5 Almanya'da Engelli Nüfusu İstatistikleri 26
3.2.6 Almanya'da Engellilere Yapılan Yardımlar 27
3.3. Türkiye'de ve Almanya'da Bakıma Muhtaçlık 28
3.3.1 Türkiye'de Bakıma Muhtaç Profili 29
3.3.2 Türkiye'de Bakıma Muhtaç Nüfusu İstatistikleri 29
3.3.3 Türkiye'de Bakıma Muhtaç Bireylere Yapılan Yardımlar 30
3.3.4 Almanya'da Bakıma Muhtaç Profili 31
3.3.5 Almanya'da Bakıma Muhtaç Nüfusu İstatistikleri 31
3.3.6 Almanya'da Bakıma Muhtaç Bireyler İçin Yapılan Yardımlar 32
BÖLÜM 4. TÜRKİYE VE ALMANYA'NIN İKTİSADİ GÖSTERGELERİ 34
4.1. Sosyal Yardım Fonksiyonları, Uygulanma Şekilleri ve Sosyal Yardımların Ekonomik Etkileri Konularındaki Literatür Çalışmaları 34
4.2.Türkiye ve Almanya'daki İktisadi Yapıya Ait Bazı Temel Makroekonomik Kavramlar 40
4.2.1.Gayri Safi Milli Hasıla (Gsmh) 41
4.2.2.Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (Gsyh) 42
4.2.2.1 Nominal Gayri Safi Yurtiçi Hasıla 42
4.2.2.2. Reel Gayri Safi Yurtiçi Hasıla 43
4.2.2.3. GSYH'nin Ölçüm Yöntemleri 44
4.2.2.3.1.Üretim Yöntemi 44
4.2.2.3.2.Harcama Yöntemi 45
4.2.2.3.3.Gelir Yöntemi 45
4.2.3.Milli Gelir 46
4.2.3.1.Milli Gelirin Hesaplanması 46
4.2.4.Kişi Başına Düşen Milli Gelir 47
4.2.5.Gelir Dağılımı 49
4.2.5.1.Kişisel Gelir Dağılımı 50
4.2.5.2.Fonksiyonel Gelir Dağılımı 50
4.2.5.3.Gelir Dağılımı Ölçüm Yöntemleri 50
4.2.5.3.1.Lorenz Eğrisi 50
4.2.5.3.2 Gini Katsayısı 51
4.2.5.3.3. Kuznets Eğrisi 52
4.2.6.İstihdam ve İşsizlik 52

4.2.7.Enflasyon ve Faiz Oranları 53
4.2.8.Ödemeler Dengesi 53
4.3.Türkiye'de ve Almanya'da Yıllara Göre Gayri Safi Yurtiçi Hasıla Verileri (1998-2020) 54
4.4.Türkiye'de ve Almanya'da Genel Olarak Sosyal Yardımlar ve Makroekonomik Etkileri 57
4.4.1.Türkiye'de Sosyal Yardım Sistemine Genel Bakış 57
4.4.2.Almanya'da Sosyal Yardım Sistemine Genel Bakış 60
4.4.3.Sosyal Yardımlar ve İstihdam İlişkisi 62
4.4.4.Sosyal Yardımlar ve Ekonomik Refah İlişkisi 63
4.4.5.Sosyal Koruma İstatistikleri İle İlgili Açıklamalar 65
BÖLÜM 5. YÖNTEM 66
5.1.Araştırmanın Önemi 66
5.2.Araştırmanın Amacı 66
5.2.Araştırmanın Problemi 67
5.4.Araştırmanın Varsayımları 68
5.5.Araştırmanın Sınırlılıkları 68
5.6. Veri Toplama Yöntemi 69
5.7. Araştırmanın Hipotezleri 69
5.8. Verilerin Değerlendirilmesi ve Analizi 70
BÖLÜM 6. BULGULAR VE YORUMLAR 72
6.1.Ampirik Bulgular 72
6.1.1 Araştırmanın Modeli 72
6.1.3.Veri Seti ve Değişkenlerin Tanımlanması 72
6.1.4. Değişkenlerin Durağanlık Analizleri 76
6.1.5. Granger Nedensellik Analizi 86
6.1.6. Eş Bütünleşme Testleri ve Granger Nedensellik Sınaması 88
6.1.7. Granger Nedenselliğinin Toda-Yamamoto ve Dolado- Lütkepohl (MWALD) Yaklaşımı ile Tespiti 93
6.1.8. Değişkenler Arasında İlişkiler ve Regresyon Analizi 101
BÖLÜM 7. TARTIŞMA, SONUÇLAR VE ÖNERİLER 115
7.1 Tartışma 115
7.2. Sosyal Yardımların Toplam Değeri ile GSYH İlişkisi 117
7. 3. Sonuçlar 121
7.3.1. Almanya Türkiye Kıyaslaması 121
7.3.2 Öneriler 123
KAYNAKÇA 129

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Yıllar İtibari ile Bakıma Muhtaç Birey Sayıları 9
Tablo 2. Sosyal Koruma Harcamalarının Yardım Türüne Göre Dağılımı,2000-2019 .. 13
Tablo 3. Yaş Grubuna Göre Nüfus ve Toplam İçindeki Oranı 2007-2019..... 18
Tablo 4. Almanya'da Yaşlı Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Payı..... 22
Tablo 5. Türkiye'de Yaş Gruplarına Ait Engelli Verileri..... 24
Tablo 6. Türkiye'de Yaş Gruplarına Ait Engelli Verileri (devamı) 25
Tablo 7. Türkiye'de Yaş Gruplarına Ait Engelli Verileri (devamı) 25
Tablo 8. Türkiye'de Yaş Gruplarına Göre Engelli Verileri (devamı) 26
Tablo 9. Almanya'da 2001-2017 Arası Cinsiyetlere Göre Engelli İstatistikleri 27
Tablo 10. Almanya'da 2001-2017 Arası Yaş Gruplarına Göre Engelli İstatistikleri 27
Tablo 11. Kişisel Bakım Faaliyetlerini Gerçekleştirirken Zorlanan Bireylerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı 29
Tablo 12. Bakıma Muhtaç Engelli Bireyler 2002-2015..... 30
Tablo 13. Bakım Türüne ve Bakım Seviyesine Göre 2019 Yılı Uzun Süreli Bakıma Muhtaç Bireyler 32
Tablo 14. Almanya'da Bakıma Muhtaç Nüfus Verileri 32
Tablo 15. Nominal GDP ve Reel GDP Örnek Hesaplama Tablosu..... 44
Tablo 16. Türkiye Gayri Safi Yurtiçi Hasıla Verileri,1998-2019 Alıcı Fiyatlarla..... 55
Tablo 17. Almanya Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, 1998-2019 Alıcı Fiyatlarla 56
Tablo 18. Risk/ İhtiyaç Gruplarına Göre Brüt ve Net Sosyal Koruma Harcamaların Dağılımı, 2017-2018..... 59
Tablo 19. 2017-2018 Yıllarına Ait Kamu Yardımı Brüt Harcama 61
Tablo 20. OECD Sosyal Harcama -Toplu Veriler, 2020 62
Tablo 21. Araştırmada Belirlenen Değişkenler ve Açıklamaları 73
Tablo 22. Almanya İçin Çalışmada Kullanılan Serilerin Düzey Değer Grafikleri 74
Tablo 23. Almaya'ya Ait Serilerin Normal Dağılıma Uygunluk Sonuçları 74
Tablo 24. Türkiye İçin Çalışmada Kullanılan Serilerinin Düzey Değer Grafikleri 75
Tablo 25. Türkiye'ye Ait Serilerin Normal Dağılıma Uygunluk Sonuçları 76
Tablo 26. Türkiye'ye Ait Değişkenlerin Düzey Değerlerine Ait ADF ve PP Birim Kök Testi Sonuçları 80
Tablo 27. Türkiye'ye Ait Değişkenlerin Düzey Değerlerine Ait KPSS Birim Kök Testi Sonuçları 83
Tablo 28. Değişkenlerin Birinci Farklarına Ait Sabit Terimli Modelde ADF Birim Kök Testi Sonuçları 83
Tablo 29. Değişkenlerin İkinci Farklarına Ait Sabit Terimli ADF Birim Kök Testi Sonuçları 85
Tablo 30. D (TURBAKIM,2) Değişkenine Ait Sabit Terimli Modelde KPSS ve PP Birim Kök Testi Sonuçları..... 86
Tablo 31. ADF Testi Regresyon Hata Terimlerinin Durağanlık Analizleri..... 89

Tablo 32. Granger Wald Nedensellik Testi Sonuçları 89
Tablo 33. ADF Testi Regresyon Hata Terimlerinin Durağanlık Analizleri..... 90
Tablo 34. Granger Wald Nedensellik Testi Sonuçları 91
Tablo 35. Johansen Eşbütünleşme Testi Trace (İz) İstatistikleri 91
Tablo 36. Granger Wald Nedensellik Testi Sonuçları 92
Tablo 37. Almanya Değişkenleri Optimum Gecikme Uzunluğu (k) 94
Tablo 38. AR Karakteristik Polinomunun Ters Kökleri 95
Tablo 39. Otokorelasyon LM Test Sonuçları..... 95
Tablo 40. White Değişen Varyans Testi Sonuçları 95
Tablo 41. Almanya Değişkenleri İçin Toda Yamamato Nedensellik Testi Sonuçları ... 96
Tablo 42. AR Karakteristik Polinomunun Ters Kökleri 97
Tablo 43. Otokorelasyon LM Test Sonuçları..... 97
Tablo 44. White Değişen Varyans Testi Sonuçları 98
Tablo 45. Türkiye Değişkenleri İçin Toda Yamamato Granger Nedensellik Sonuçları (%5 Düzeyinde) 98
Tablo 46. Araştırmada Elde Edilen Nedensellik İlişkilerinin Tüm..... 99
Tablo 47. ALMYASLI Bağlı Değişkeni Regresyon Analiz Sonuçları..... 101
Tablo 48. TURYASLI Bağlı Değişkeni Regresyon Analiz Sonuçları..... 102
Tablo 49. ALMENGELLI Bağlı Değişkeni Regresyon Analiz Sonuçları..... 104
Tablo 50. TURENGELLI Bağlı Değişkeni Regresyon Analiz Sonuçları..... 105
Tablo 51. ALMGSYH Bağlı Değişkeni Regresyon Analiz Sonuçları..... 107
Tablo 52. TURGSYH Bağlı Değişkeni Regresyon Analiz Sonuçları..... 109
Tablo 53. ALMBAKIM Bağlı Değişkeni Regresyon Analiz Sonuçları 110
Tablo 54. TURBAKIM Bağlı Değişkeni Regresyon Analiz Sonuçları 112
Tablo 55. Almanya Serilerinin Gelecek 5 yıl için Tahmini Değerleri (Milyon Euro) 113
Tablo 56. Türkiye Serilerinin Gelecek 5 yıl için Tahmini Değerleri (Milyon Euro).. 114
Tablo 57. Araştırma Hipotezlerinin Değerlendirme Sonuçları 114
Tablo 58. Değişkenlerin İkinci Farklarına Ait Sabit Terimli ADF ve PP Birim Kök Testi Sonuçları 118
Tablo 59. ALMTOPSY ile ALMGSYH Değişkenleri Optimum Gecikme Uzunluğu (k) 119
Tablo 60. ALMTOPSY ile ALMGSYH Değişkenleri için Toda Yamamato Nedensellik Testi Sonuçları 119
Tablo 61. TURTOPSY ile TURGSYH Değişkenleri Optimum Gecikme Uzunluğu (k) 120
Tablo 62. TURTOPSY ile TURGSYH Değişkenleri için Toda Yamamato Nedensellik Testi Sonuçları 120
Tablo 63. TURGSYH ve ALMGSYH Regresyon Hata Terimlerinin ADF Test Sonuçları 122
Tablo 64. Granger Nedensellik Testi Sonuçları 123

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Çevrimsel akım tablosu 42
Şekil 2. Lorenz Eğsisi 51
Şekil 3. Kuznets Eğrisi 52
Şekil 4. Almanya'da 2000 Yılı Zorunlu Sosyal Yardım Harcamaları Bileşimi..... 61
Şekil 5. Araştırma Modeli 72
Şekil 6 Tahmin Eğrisi ve Gerçek Değerler ile Oluşturulan Modelin Grafiği-ALMYASLI..... 101
Şekil 7. Tahmin Eğrisi ve Gerçek Değerler ile Oluşturulan Modelin Grafiği-TURYASLI..... 103
Şekil 8. Tahmin Eğrisi ve Gerçek Değerler ile Oluşturulan Modelin Grafiği-ALMENGELLI..... 104
Şekil 9. Tahmin Eğrisi ve Gerçek Değerler ile Oluşturulan Modelin Grafiği-TURENGELLI..... 106
Şekil 10. Tahmin Eğrisi ve Gerçek Değerler ile Oluşturulan Modelin Grafiği-ALMGSYH..... 108
Şekil 11. Tahmin Eğrisi ve Gerçek Değerler ile Oluşturulan Modelin Grafiği-TURGSYH..... 109
Şekil 12. Tahmin Eğrisi ve Gerçek Değerler ile Oluşturulan Modelin Grafiği-ALMBAKIM 111
Şekil 13. Tahmin Eğrisi ve Gerçek Değerler ile Oluşturulan Modelin Grafiği-TURBAKIM 112

KISALTMALAR

ACV : Asymptotic Critical Value

ADF : Augmented Dickey Fuller

ALMGSYH : Gayrisafi yurt içi hasıla –Almanya

ALMBAKIM : Bakıma muhtaç kişiler için yapılan toplam harcamalar-Almanya

ALMYASLI : Yaşlı kişiler için yapılan toplam harcamalar-Almanya

ALMENGELLI : Engelli kişiler için yapılan toplam harcamalar-Almanya

ALMTOPSY : Almanya Toplam Sosyal Yardımları

AR : Auto Regression

ASPB : Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

DF : Dickey Fuller

DI : Yurtiçi gelir

ESSPROS : Avrupa Bütünleştirilmiş Sosyal Koruma İstatistikleri Sistemi

F : Faiz

GSYİH : Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

GSMH : Gayri Safi Milli Hasıla

GDP : Gross Domestic Product

GNP : Gayri Safi Milli Hasıla

K : Kar

KPSS : Kwiatkowski-Phillips-Schmidt-Shin

LM : Lagrange Multipliers

M : İthalat

MK : Mac Kinnon

NI : Milli Gelir

NFP : Yabancı Ülke Hasılası

PP : Phlips-Perron

R : Kira Gelirleri

RSS : Residual Sum Of Squares

SIC : Schwarz Information Criteria

SYDV : Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

TUİK : Türkiye İstatistik Kurumu

TURGSYH : Gayrisafi yurt içi hasıla – Türkiye

TURBAKIM : Bakıma muhtaç kişiler için yapılan toplam harcamalar-Türkiye

TURYASLI : Yaşlı kişiler için yapılan toplam harcamalar- Türkiye

TURENGELLI : Engelli kişiler için yapılan toplam harcamalar-Türkiye

TURTOPSY : Türkiye Toplam Sosyal Yardımları

UNSD : Birleşmiş Milletler İstatistik Bölümü

VAR : Vector Auto Regression

VEC : Vector Error Correction

W : Ücret Gelirleri

X : İhracat

ÖZGEÇMİŞ

Ufuk Özen

İktisat Anabilim Dalı

Eğitim

Doktora	Maltepe Üniversitesi/ İktisat ABD,İktisat (2018- Devam ediyor)
Yüksek Lisans	Beykent Üniversitesi/ İşletme ABD,İnsan Kaynakları, (Eylül 2010)
Üniversite	**İstanbul Üniversitesi/ İktisat Fakültesi,Ekonometri** ,(Temmuz,2002)

İş/İstihdam

Ünvanı **: Öğretim Görevlisi**
Görev Alanı **: Akademik**
Tarih Aralığı **: 2014 – Devam ediyor**
İş tanımı : 6 yıl İKY Program Başkanlığı
: 7 yıl Mezuniyet Komisyonu Üyeliği
: 2 yıl Eğitim Öğretim Geliştirme Grubu Üyesi
: 2 yıl Yönetim ve Organizasyon Bölüm Başkanlığı

MARMARA BİLİŞİM-İLÇE BELEDİYESİ
Ünvanı **:** Eğitim Koordinatörü
Görev Alanı **:** Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü
Tarih Aralığı **:** Mart 2011 –Mart 2014

Yayınlar ve Diğer Bilimsel/Sanatsal Faaliyetler

KİTAPLAR

-Recent Advancesin Social Science, Educationand Humanities Research
Yayın Yeri: Gece Publishing
ISBN: 978-625-7858-11-3

MAKALELER

-A Research On The Level Of The Knowledge And Awareness Ofconsumers Rights In Shopping Malls In Konya
Yazarlar: Gök Gülden,Özen Ufuk,Yörük Eyüp Erdal
Uluslararası
Hakemli

-Selçuk Üniversitesi Büro Yönetimi Ve Sekreterlik Meslek Yüksek Okulu Öğrencilerinin İnsan Haklari Bilgi Ve Bilinç Düzeyi, Davraniş Farkliliklari Üzerine Bir Araştirma

Yazarlar: Gök Gülden,Erden Abdullah,Özen Ufuk

Uluslararası

Hakemli

-Knowledge And Attidutes Of University Students On Consumer Rights

Yazarlar: Gök Gülden,Özen Ufuk,Yörük Eyüp Erdal

Uluslararası

Hakemli

BİLDİRİLER

The Impact On The Managerial Competences Of The Managers'empathy Trends Levels

Yazarlar: Çelik Hilal,Özen Ufuk,Bağçi Ebru

Uluslararası

Tür:Tam metin bildiri

A Study On Consumer Rights Knowledge And Conscious Leveltogether With Consumerbehaviours Of Housewives: An Example Of Meram District Of Konya In Turkey

Yazarlar: Gök Gülden,Özen Ufuk

Uluslararası

Knowledge And Awareness Level Of Consumersin Shopping Malls In Konya About Consumerrights

Yazarlar: Gök Gülden,Özen Ufuk,Yörük Eyüp Erdal

Uluslararası

BÖLÜM 1. GİRİŞ

Son yıllarda Türkiye nüfusunun yapısal ve sayısal seyrine bakıldığında doğurganlığın azalışı sebebiyle genç nüfusun artışında azalma görülürken yaşlı nüfus seyrinde artış görülmektedir. Bunun sebepleri birçok sosyokültürel ve ekonomik faktörlere dayanmaktadır. Özellikle ilerleyen yıllarda nüfus yapısındaki bu değişimin daha belirgin hale gelmesi kaçınılmazdır. Bu sebeple sosyal devlet anlayışı gereği yaşlı nüfusun, bakıma muhtaç bireylerin ve yaşa bağlı olmaksızın engelli bireylerin hayatlarını idame ettirmelerinde kamu harcamalarının içeriği daha önemli hale gelecektir. Çünkü bu yöndeki kamu harcamalarının diğer sosyal yardım harcamalarından farklı olarak daha başka yapıda kategorize edilmelidir. Yaşlı, engelli ve bakıma muhtaç bireylerin ihtiyaçlarının bazı kategorilerde sistematik bir hale dönüşmesi uzun yıllar kaçınılmaz olacağı için, bu gerçeğin olumsuzluğa dönüşmesinin de önüne geçilmesini sağlayacaktır. Bu öngörü ile birlikte diğer ülkelerin bu kavramlar altında ki sosyal devlet yaklaşımlarının, kıyaslanabilir ve geliştirilebilir bir zemine oturtulması, tüm dünyada bu anlamda ihtiyaç sahibi olan bireylerin sağlıklı yaşam sürelerinin uzatılması mümkün hale gelecektir.

Yaşlı, engelli ve bakıma muhtaç bireylerin varlığının belirleyicisi olarak öncelikle Türkiye'nin demografik yapısına, özelliklerine bakmakta fayda vardır. Bu anlamda Türkiye'nin demografik yapısı, nüfusun yıllara bağlı seyri; yaşlı, engelli ve bakıma muhtaç bireyler için yapılan harcama miktarları, sosyal yardım kavramı, sosyal yardımların günümüzdeki durumu, sosyal yardımların bütçe içerisindeki payı gibi kavramlar altında yapılmış çalışmalara yer vermek, bu çalışmaların vardığı sonuçları ortaya koymak ve araştırmamıza hangi açılardan temel oluşturacaklarını belirlemek gerekir. Yine bu araştırmaların incelenmesi ile literatüre yapabileceğimiz katkının farkı da ortaya çıkmış olacaktır.

Nüfus yaşlanma seyrinin artması ile birlikte, evde bakım hizmetlerinin sağlık sisteminin alt yapısına yerleştirilmesi ve sosyal koruma gibi tedbirler alınmalıdır ve bu

evde bakım hizmetlerinin, yaşlı nüfusa göre yönlendirilmesinin daha önemli olması gerektiği, özellikle yaşlı nüfusa yapılan harcamaların tüm dünya ülkelerindeki bütçe paylarının artması ile birlikte, bu harcama yapısının çok daha detaylı bir şekilde araştırılması yönünde önlemler alınmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır. Yaşlılığın sağlık harcamalarını artırdığı, özellikle yaşlılığın son dönemlerinin kamu harcamaları üzerinde daha fazla artışa sebep olduğu ortaya konmuştur (Iliman veTekeli, 2017).

Dünyada yaşlılığın yeni bir olgu olmadığı, zaman ilerledikçe yaşlı nüfusla birlikte sosyal ve ekonomik yapının da değişime uğramasının kaçınılmaz olduğu, bu sebeple özellikle ülke ekonomisine olan yükünün azaltılması yönünde çalışmalar yapılması gerektiği ve bu sebeple de evde bakım hizmetlerinin geliştirilmesi, planlanması, sağlık ve sosyal bakım entegrasyonu ile azaltılması sonucuna varılmıştır (Gökbunar,Alparslan ve Duramaz, 2016, s. 120).

Yaşlılara yönelik sosyal uygulamalarda emeklilik sistemi; sosyal hizmetler ve sosyal yardım gibi yöntemler ve bakım hizmetleri gibi önemli bir tamamlayıcılığa sahiptir. Ayrıca yaşlılar için sosyal uygulamalarda devlet ve mahalli idarelerin önemi, ülkeden ülkeye değişiklikler arz etmektedir. Bazı ülkelerde merkezi otorite ön planda iken bazı ülkelerde de mahalli idareler ön plana çıkmaktadır. Yaşlılara dönük sosyal bakım hizmetleri artık yerini, karma bakım modeli şekline bırakmıştır. Bu modelde devlet ve mahalli idareler ile birlikte aile yakınlarının da katkısı olmaya başlamıştır (Taşçı, 2010, s. 197-198).

Evde bakım hizmetleri yapan işletmelerin sorumluluklarının artırılması gereklidir. Bu hizmet tipinin içerik ve seyri için daha fazla bilimsel yayın yapılmalı, önemi daha fazla ortaya çıkarılmalıdır. Bu sayede hasta yakınlarının üzerindeki yük, büyük oranda azalacaktır. Evde bakım hizmetleri sistematik bir hale getirildiğinde hastanelerde görev yapan doktorların iş yükleri azalacağı için sağlıktaki kalite de dolaylı olarak artacaktır (Solmaz ve Altay, 2019, s. 157). Evde sağlık hizmetleri aracılığı ile evde bakım görenlerin muayene ve tahlilleri gibi tüm bakım işlemleri ev ortamında yapılacağı için bu süreçte aile bireylerinin desteğinin sağlanmasının önemi aşikardır. Özellikle büyük devlet hastaneleri bünyesinde evde bakım hizmetleri planlanmalıdır (Yorulmaz vd., 2013, s. 11).

Yaşlı bakımında, gelişen ve gelişmekte olan tüm yapılardaki yaşlı nüfusun artması sebebiyle, ihtiyaçların karşılanamaması sorununu doğmuştur. Sorunlar kimi zaman sosyal, kimi zaman da finansal kaynaklı olabilmektedir. Türkiye'de ise sosyalliğin etik değeri tamamıyla anlaşılamadığı için bazı ihlaller ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından "yaşlı bireylerin bakımı konusunda etik ilkeler" temalı bir faaliyetin uygulanması yerinde olacaktır. Gündüz Bakım evlerinin sayısı artırılmalıdır. Evde bakım gören hastaların yakınlarının ekonomik anlamdaki zorlukları sebebiyle ücretsiz bakıcı hizmeti sağlanmalıdır. Bakım modellerinin çeşitlilik göstermesi ve bu tür hizmetlerin sadece ihtiyaç sahibi yaşlılar üzerinden değil, tüm yaşları kapsayacak şekilde düzenlenmesi daha sağlıklı ve sistematik bir yapıya dönüşecektir (Keser ve Naz, 2020, s. 326).

Yaşamın her evresinin kendine ait bir değeri söz konusudur. İnsanoğlunun doğumla ölümü arasındaki ihtiyaçları göz önünde bulundurulduğunda, sosyal hizmet anlayışı gereği tüm ihtiyaçların karşılanmasında sistematik bir çerçeve oluşturulması şüphesiz çok önemlidir. Özellikle bu sürecin en zor aşaması olan yaşlılık evresinde, yaşlıların toplumla bütünleşmiş bir hayat kalitesi içerisinde aktif olarak bir yaşam sürdürmeleri gerekir (Batman, 2002, s. 123).

Yaşlılara özgü uygulanan bakım hizmetleri gelişiminin istikrar kazanması çok önemlidir.Yaşlanma kavramının güncel sosyal politikalar dahilinde değerlendirilmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir. Bu gelişimin kısa ve orta vadede yapılandırılması ivedilikle gerekmektedir (Tuncel ve Uzun, 2019, s. 329).

Yaşlılık ve bakıma muhtaçlık kavramlarının dışında bir de engellilik kavramına değinmek gerekir. Engellilik, bireylerin belli dönemlerinde ortaya çıkan bir durum değildir. İnsanların her döneminde ortaya çıkabilecek bir sorundur. Bireylerin hangi döneminde olursa olsun, insanların herhangi bir dönemine ait olan yaşamsal kabiliyetlerini, tümden ya da kısmi olarak yerine getirememe durumunu ifade eder.

Bireyin fiziksel kabiliyetlerindeki eksiklik ve bunların yaşamsal süreçte yarattığı eksiklik ve güçlük, onu sosyal ortamda diğer bireylerden farklı bir konuma getirir. İşte bu farklılık, engelli bireylerin karşılaştığı ayrımcılığın da ana sebebidir. Gerek fiziksel fonksiyonlardaki eksiklikler ve gerekse bu eksikliklerin hareket kabiliyeti üstünde yaptığı

olumsuz etkiler, engelli bireyi toplumdan uzaklaştırır. Bunun yanında sosyal yardım sistemlerinin eksikliği, toplumun dışlayıcı tutum ve davranışları, engelli bireylerin sosyal ortamda diğer bireylerle eşit olarak mücadele etmesini engellemiş olur. Bir toplum, engelli kişileri ne kadar çok bünyesinde barındırır ve onları normal insanlar gibi sahiplenirse, engelli bireylerin kendilerine olan güvenleri de artmış olur. Kendini normal sürecin dışında görmeyen bir birey ise daha mutlu, daha huzurlu bir birey olarakyaşamını sürdürmeye başlayacaktır. İşte bu anlamda, devlete sosyal yapının düzenlenmesi adına çok büyük roller düşmektedir. Engelli bireylerimizin yaşama entegre olması konusunda her türlü organizasyonlar ve sosyal düzenlemeler hazırlanmalıdır (Hiperlink (Firm), 2017, s. 235).

Bu çalışma ile yaşlı, engelli ve bakıma muhtaç bireyler için yapılan kamu harcamalarının GSYİH üzerindeki etkilerinin analizi amaçlanmıştır. Analiz sonucunda ortaya çıkacak negatif ya da pozitif sonuçların yorumlanarak GSYİH üzerindeki etkilerin olumlu işlemesi adına yöntemler geliştirilmesi, Türkiye ile Almanya'daki aynı tür kamu harcamaların fark ve benzerliklerinin ortaya konulması, bu farklılık ve benzerliklerden hareket edilerek iyileştirme faaliyetlerinin uygulanmasına yönelik öneriler getirilmesi amaçlanmıştır.

BÖLÜM 2. YOKSULLUK, YAŞLILIK, ENGELLİLİK, BAKIMA MUHTAÇLIK VE SOSYAL YARDIM

2.1. Yoksulluk Kavramı

Yoksulluk kavramı, hayatın idame ettirilebilmesi için gerekli olan birçok imkandan ziyade daha geniş bir süreci tanımlamaktadır. Bu olgu, hayatı kontrol altında tutabilmek için gerekli olan yaşam şartlarına ulaşım, özgürlük ve özgüven gibi beşeri gelişimin temel unsurlarından eksik kalma anlamına gelmektedir. Günümüzde toplumsal olaylar ve beşeri sürece önem veren diğer yaklaşımlarda yoksulluk, geniş bir şekilde yer tutar (Yılmazer ve Mine, 2004, s. 120).

Yoksulluk kavramının iktisadi büyüme ile ilişkilendirilmesi zamanla bir sorun haline gelmiştir. 1950'li ve 60'lı yılların iktisadi gelişimi içerisinde kendine pay alamamış ve çözümü anlamında herhangi bir gelişme kaydedilmemiş bir kavram olarak karşımıza çıkmıştır. 1970'li yıllarda ise bu konu irdelenmeye başlanmış, özellikle gelişmiş ülkelerin bile bu sorunun çözümü konusunda aciz kaldığı, yoksulluk konusunun çözümünde bazı önemli adımlar atan ülkelerin ise ekonomik büyümede fazla yol alamadıkları görülmektedir (Kümbül, 2011, s. 87).

Bir başka yaklaşıma göre yoksulluk, temel beşeri ihtiyaçların giderilememesini ifade eder. En geniş anlamıyla insan haysiyetine uygun uzun sağlıklı bir yaşam sağlayabilmeleri için en temel olanaklardan yoksun olmasıdır. Bireyler yaşamlarını sürdürebilmek için beslenme, sığınma, giyinme, hastalıklarla mücadele edebilme, eğitim alma, tatil yapma, dinlenme, sosyallik içerisinde bulunma ve kültürel faaliyetlere katılmaya ihtiyaç duyar. İşte bu sebeple de yoksul birey, yeteri kadar iktisadi kaynağı olmayan, beşeri ihtiyaçlarını en az düzeyde bile karşılayamayan kişidir (Şen vd., 2018, s. 12).

Türkiye'de ve diğer dünya ülkelerinde söz konusu yüksek yoksulluk seviyeleri ve adaletsiz gelir dağılımı, sosyal devlet olma ve yoksulluk politikalarının çok önemli

olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır Bu sorun ile mücadele edebilmek için iki temel girişim olmalıdır. Bunlardan birincisi doğrudan olması gereken eylem planı, diğeri ise dolaylı olarak yapılabilecek eylem planıdır. Doğrudan yapılacak eylem planı, bu sorunun çözümüne temelden etki edecek plan ve programların uygulanması iken dolaylı eylem planı ise gelişim için gerekli ekonomik şartların oluşturularak büyümenin sağlanması ile birlikte, kişi başına düşen gelir miktarlarının dolaylı olarak artırılmasıdır. Bu eylem planlarına ilave olarak sivil toplum kurumlarının da katılımıyla, bu sorunla mücadele edebilme girişimleri de önemli bir yer tutar.

2.1.1 Yoksulluğun Ölçülmesi

Yoksulluğun ölçülmesinde iki farklı ölçüm metodu mümkündür.Bir tanesi "İnsani Yoksulluk Endeksi" adı verilen ve yoksulluğu çok farklı boyutları ile ele alan bir ölçüm türü iken diğeri ise yoksulluk verileri hacimlerine göre sıraya konulmuş ve numaralandırılma şekli ile karşımıza çıkan, Borda ölçüm türüdür (Kabaş, 2007, s. 377). Yoksulluğun ölçümü, yoksulluk türüne göre mümkün olabilmektedir. Bunlardan birincisi, bireylerin asgari yaşam seviyesi için hayatını idame etiirebilmesinin gerektiği mutlak yoksulluk ve ölçümü; ikincisi, toplumun yoksulluk sınırına göre değişkenliğie sahip olan göreli yoksulluk ve ölçümü; üçüncüsü ise tamemen insanı insan yapan değerlere sahip olabilme kriterleri açısından ortaya konulan insani yoksulluk ve ölçümüdür (Yıldırım, 2011, s. 62-63)

2.1.2. Yoksulluğun Nedenleri

Yoksulluk nedenleri genel olarak iki etken altında toplanabilir. Birincisi bireyin yetenek eksikliği yani hayatını sürdürebilmesi için gerekli çabayı göstermemesi gibi tamamen iradi nedenler iken, diğeri ise maruz kaldığı işsizlik, yaşadığı bölgenin kalkınmamış olması, yeterli eğitim düzeyine sahip olamaması ve diğer bireylerle aralarında oluşan ayrım faktörleri gibi tamamen iradi olmayan nedenlerdir (Şantaş, 2016, s. 11). Yoksulluğun nedeni olarak, üretim çıktılarının bireylere yeter seviyede ulaşamaması ve bu çıktılar sonucunda gelirlerin bireyler arasında adaletli bir şekilde pay edilmemesinden kaynaklanması söylenebilir. Üretim çıktılarının yeterli olmamasının nedenleri ise doğal afetler, nüfus artış hızının yüksek olması, vergi sistemindeki sorunlar, tekelleşme problemleri, işsizlik ve enflasyon olarak sıralanabilir (Gündüz, 2006, s. 37-38).

2.1.3. Yoksulluğun Sonuçları

Dünyadaki birçok ülkenin karşı karşıya kaldığı yoksulluk sorunu, aynı zamanda dünyanın geleceğini de tehdit eden bir olgu haline gelmiştir. Bu bağlamda yoksulluk kavramı ile mücadele edebilmek amacıyla, yoksul nüfusun gelir ve refahını artıracak çalışmalar içerisinde olmak, yoksul kesimin kullandığı ürün ve hizmetler için sübvansiyon uygulamalarının tanınması, asgari ücret konularında düzenleme, işsizliğin azaltılmasına yönelik çok kapsamlı tedbirler, yoksul kesimler için özel çerçeveli kredi programları, yoksul çocukları için oluşturulacak mücadele planlarının yürütülmesi gibi etkili çözümler, oldukça fayda sağlayacaktır (Arpacıoğlu ve Yıldırım, 2011, s. 75). Türkiye'de ise 1980'li yıllarda uygulanan ekonomik mücadeleler ve küreselleşme boyutu sonucunda, bir yandan ekonomik büyüme gerçekleşirken diğer yandan da gelir dağılımı konusunda eşitsizliğin arttığı ve yoksulluğun daha önemli bir sorun haline geldiği gelişmeler görülmektedir.Aayrıca çok uzun süreli enflasyon oranları, üst üste karşılaşılan krizler gibi birçok olumsuz ekonomik gelişmeler de, yoksulluk sorununu artıracak problemler olmuştur (Gürses, 2007, s. 59).

2.2. Yaşlılık Kavramı

Yaşlılık kavramı, insanın yaşadığı süreç içerisinde çok önemli bir yer tutar. Kronolojik süreçte insanın biyolojik yapısının bozulması, vücudun halsiz hale gelmesi, organik işlevlerin güçsüzleşmesi, ömür suresinin kısalması gibi sorunların tümünün, yaşlılıkla ilişkilendirildiği görülmüştür. Diğer yandan yaşlılık her ne kadar biyolojik anlamda bir gerileme olsa da yaşlılık süreci toplumsal manada önemli bir statü olarak yerini almıştır (Özkul ve Kalaycı, 2015, s. 260).

Bilindiği gibi doğada bulunan tüm varlıklar zamana karşı durmaya çalışan canlı ve cansız varlıklardan oluşur. Cansız varlıkların zamana karşı mücadelesi eskimişlik, yıpranmışlık, aşınmışlık olarak tanımlanırken, canlı varlıklar için ise "yaşlılık" tanımı uygun bulunmuştur. Canlı ve cansız varlıkları birbirinden ayıran önemli bir etken ise, cansız varlıkların kendilerini yenileyememeleri, oysa canlı varlıkların hayatlarının belli dönemlerinde farklılıklar yaşansa da kendini yenileyebilen varlıklar olduğu

bilinmektedir. Kısacası cansız organizmalar eskiyip yıpranırken, canlı organizmalar ise yaşlanır (Duyar, 2008, s. 9).

2.2.1.Türkiye'de Yaşlılık

Son yıllarda gerek yapılan yayınlarda, gerekse nüfus istatistiklerinde Türkiye'nin hızla yaşlanan ülkelerden biri olduğu sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Nüfusun ilerleyen yıllardaki seyri tahmin edilmeye çalışıldığında 2008- 2040 yılları arasında yaşlı nüfusunun %201 seviyesinde bir artışta bulunacağı düşünülmektedir (Tekin ve Kara, 2018, s. 219).

2.2.2. Türkiye'de Yaşlılık ve Sağlık Sorunu İlişkisi

Türkiye'de bulunan yaşlı nüfustaki ölüm sebeplerinin başında, kronik hastalıkların olduğu görülmektedir. 60 yaş ve üstündeki yaşlı nüfusta görülen başlıca ölüm sebepleri, iskemik kalp hastalığı, serebrovasküler hastalıklar, koah, diyabet, hipertansiyon, alzheimer, akciğer kanseri, demanslar, osteoartrit, işitme kayıpları ve inflamatuar kalp hastalıklarıdır (T.C.Sağlık Bakanlığı, 2004, s. 16).

2.2.3. Dünya Yaşlılık İstatistikleri

Dünya ortalamasında 60 yaş üstü bireylerin sayısı 688 milyon civarında olduğu belirlenmiş, bu sayının 2020 sonlarına doğru bir milyarı açacağı tahmin edilmektedir. Tahmin edilen bu 1 milyar yaşlı nüfusun yarısından çoğunu, gelişmekte olan ülkelerin demografik yapısı içerisinde olacağı öngörülmektedir. 2050 yılına doğru ise yaşlı nüfusun 2 milyar civarı olacağı, yine bunun da % 80'e yakın kısmının gelişme yolundaki ülkelerde olacağı tahmin edilmektedir. Yüzdelik olarak bakıldığında ise dünyadaki 60 yaş üstü nüfusun, 2006 yılında toplam nüfusun % 11' i iken 2050 yılına gelindiğinde ise iki katına çıkması öngörülmektedir. Bir başka tahmini yaklaşım ise dünya tarihinde ilk defa 2050 yılında 60 yaş üstü nüfusun 14 yaşın altındaki çocuk sayısında daha fazla olacağı beklenmektedir. 2023 yılına kadar ise 65 yaş üstü yaşlı sayısının 5 yaşın altındaki çocuk sayısından fazla olacağı düşünülmektedir (Tekin ve Kara, 2018, s. 222).

2.3.Bakıma Muhtaçlık Kavramı

Bakıma muhtaç olma durumu yaşlanma ile özdeşleşmiş olmakla birlikte, diğer sebeplere bakıldığında doğuştan olma, kazalar ve kazaların sebep olduğu engellilik gibi

toplumsal riskler neticesinde de oluşabilmektedir. Bu sebeplerden dolayı bakıma muhtaç olan kişi, söz konusu toplumsal riskler sebebiyle, hayatın rutini içerisinde bulunan ve tekrar eden bedensel temizlik, giyinme, yeme- içme, alışveriş yapabilme gibi aktivitelerini başkasının yardımı olmadan kendi başına karşılayamayan, muhakkak bir başka bireyin yardımına ihtiyaç duyan bireyler olarak tanımlanmıştır (Ağören, 2017, s. 2).

2.3.1.Türkiye'de Bakıma Muhtaç Bireylerin Sorunları ile İlgili Olarak Mevcut ve Olası Veriler

Türkiye'deki mevcut ortamda, bakıma muhtaç bireyler için sarf edilen hizmetlerle ilgili olarak çeşitli sorunlar söz konusudur. Bu sorunlardan birisi, bakım hizmetlerinin kurumsal faaliyet şeklinde yerine getirilmesinden dolayı, evde bakım sunumlarının yeterli bir şekilde gelişememesi ve kurumsal bakım sağlayıcılarındaki eğitim eksikliği, teçhizat eksikliği, rehabilitif teknolojik destek eksikliği; diğer sorun ise nüfusun tamamını içine alacak bazı gelişmiş ülkelerdeki gibi bakım sigortası sisteminin olmamasıdır (Ağören, 2017, s. 14). Türkiye'de mevcut ve gelecekte gerçekleşmesi öngörülen, bakıma muhtaç bireylerle ilgili veriler Tablo 1' de aşağıdaki gibidir. Görüldüğü üzere, her beş yıllık periyottaki toplam değerlerde istikrarlı bir artış projeksiyonu göze çarpmaktadır. 0-60 yaş arası grupta, 2040 yılından itibaren olası bir azalış beklenmektedir.

Tablo 1. Yıllar İtibari ile Bakıma Muhtaç Birey Sayıları

Yaş	2017	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
0-60	466.300	475.212	483.586	488.713	487.199	481.680	471.002	460.402
60-80	320.308	353.454	431.736	493.500	572.988	641.532	708.855	760.025
80+	286.379	312.627	357.007	451.189	570.520	722.396	908.789	1.047.598
Toplam	**1.072.987**	**1.141.293**	**1.272.329**	**1.433.402**	**1.630.707**	**1.845.608**	**2.088.646**	**2.268.025**

Kaynak: (Ağören, 2017, s. 20)

2.4.Engellilik Kavramı

Engellilik, bireylerin belli dönemlerinde ortaya çıkan bir durum değildir. İnsanların her döneminde ortaya çıkabilecek bir sorundur. Bireylerin hangi döneminde olursa olsun, bireyin o dönemine ait olan yaşamsal kabiliyetlerini tümden ya da kısmi olarak yerine getirememe durumunu ifade eder. Belli avantajlardan yoksun olacak şekilde

fiziksel veya zihinsel sebeplerle bazı aktiviteleri, duyuları ve fonksiyonları kısıtlanmış kişilerin, bazı ayrımların da göz önünde tutularak gerçekleştirilmesi ile bu yoksunluklar ortadan kaldırılabilir. Söz konusu dezavantajlı tabirinden ziyade bu kişilere " engelli" tabirinin kullanılması daha doğru olacaktır. Yani bu tabir, kişiden kaynaklanan bir özür olmaktan ziyade kişinin önündeki bir engeli tanımlamaktadır. Bu sebeple engellilik sosyal, çevresel tutum veya tercihlerin bir sonucu olarak, dışsal bir kavram şeklinde ortaya çıkacaktır (Ertürk vd., 2014, s. 391).

2.4.1.Engellilik Tanımı

Engellilik kavramı literatürde temel olarak iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. İlk anlamda fizyolojik olarak tanımlanırken iken, ikinci olarak da sosyal model olarak karşımıza çıkmaktadır. Tıbbi model, kişinin kendinden ortaya çıkan yani bireye ait eksiklik veya hastalık şeklinde belirmiş olan bir modeldir. Bu sebeple tıbbi olarak tedavi ile aşılması gereken bir eksiklik olarak görülmektedir. Bu tanımlamanın ortaya çıkması ile birlikte sağlık çalışanları bu eksikliğin giderilmesini sağlayacak bir unsur olarak görülmüştür. Dolayısıyla tıbbi modele göre engellilik, kişinin doğuştan ya da sonradan maruz kaldığı bir şanssızlık, yoksunluk ya da hastalık durumu olarak tanımlanmıştır. İkinci model ise sosyal model olarak tanımlanmıştır. Bu tanıma göre engellilik durumu bireyin kendinden kaynaklanan bir sorun olmanın ötesinde toplumsal ortamda bireyin değil, toplumun bir sorunu olarak ortaya çıkar. Bununla birlikte bu sorunların ortadan kaldırılmasıyla, engelli bireylerin toplumla entegre bir yaşam sürmeleri sağlanmış olacaktır (Akyol, B. ve Akyol, E., 2019, s. 146).

Engelli terimi genel manada hareket kabiliyetinin eksik olmasını çağrıştırmaktadır. Bu kabiliyet eksikliği ise doğum sırasında veya sonrasında oluşan bir olumsuzluk sonucunda bireyin başına gelmiş olabilmektedir (Öztürk, 2011, s. 18).

2.4.2.Engellilik Türleri

Bireysel etkenler, çevreye bağlı etmenler ve bireyin içinde bulunduğu sağlık durumu, engelli olmanın önemli sebepleridir. Genel anlamda engelli tabiri kullanıldığında görme engelli, duyma engelli, sandalyeye mahkum engelli olma durumunu kapsamaktadır. Aslında engellilik konusu büyük oranda heterojen bir husustur. Dünyada engellilik tanımlaması kapsamındaki türler şu şekildedir (Tınar, 2018, s. 55-56).

Zihinsel Engelliler, Ortopedik Engelliler, Süreğen Hastalıklar, Görme Engelliler, İşitme Engelliler, Otistik Engelliler (Otizm), Konuşma Engelliler

2.4.4. Engelli Sayısı Belirleme Yöntemi

Engelli nüfusa yönelik istatistiki çalışmalar nüfus sayımları, araştırmalar ve idari kayıtlar şeklinde üç ana grupta irdelenmiştir. Bu araştırma sürecinde gerekli verilere ulaşabilmek için edinilmesi gereken bilgi kaynağının şekli ve sayısından ziyade bu kaynakların erişilebilir kaynakları olması daha fazla önem taşımaktadır. Bu bağlamda kullanılacak bilgi erişim türünün önemliliği yanında sakıncaları da bulunmaktadır. Örneğin nüfus sayımları engelli birey sayısını ortaya koyması açısından çok önemli bir bilgi kaynağı olsa da aslında demografik anlamda çok güçlü bir bilgi kaynağıdır. Nüfus kayıt sistemi çok küçük yerleşim alanlarında bile örnekleme hatasına maruz kalmadan çok çeşitli çokluk tabloların ortaya konulmasına olanak sağlamaktadır. Diğer bir şekilde nüfus sayımları periyodik sürelerde yapıldığından dolayı ilgili döneme ait eğilimler konusunda da veri sağlamakta tarihi kaynaklar açısından kanıt olma niteliği taşımaktadır. UNSD (2001), rehber belgesinde yönlendirildiği gibi nüfus sayımında 2 adet anket uygulanabilmektedir. Bunlardan bir tanesi genel nüfusu özelliklerini ortaya çıkaracak kısa anketler şeklinde, diğeri ise özel durumları örneğin engellilik gibi verileri sağlayan uzun sorulu bir anket şeklinde uygulanabilir (Ekenci, 2014, s. 104-105).

2.5.Sosyal Yardım Kavramı

Sosyal yardım kavramı, zaruri ihtiyaçlarını giderebilme imkanından yoksun olan bireyler için uygulanan, toplumsal bir güvenlik girişimi ve sosyal hizmet alanıdır. Muhtaç olma tespitine göre yoksul bireylere karşılıksız verilen ve onların zorunlu ihtiyaçlarını karşılanabilir duruma getirebilmek gayesiyle yapılan ayni veya nakdi yardımlardır (Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü 2010: 28).

Toplumların tarihi kadar çok eskiye dayanan bir konu olan yoksulluk sorunu; ortaya çıkışı, süreci ve seviyesi ne olursa olsun dünya üzerindeki tüm toplumların müşterek bir sorunudur. Bu büyük sorunun üstesinden gelebilmek amacıyla tüm dünya ülkelerinin uyguladığı sosyal politikalar büyük önem taşımaktadır (Yılmaz, Abdullah; Aksanyar, Yaşar; Güler, Tahsin;, 2018, s. 106). Sosyal destek politikaları, yoksulluk sorununa destek politikaları ile birlikte entegre olmuş şekilde bir alanı ifade etmektedir.

Aslında çok geniş bir anlamı olan sosyal devlet kavramı, sınıflar arasındaki eşitsizlikleri ortadan kaldırmak ya da en aza indirgemek suretiyle sosyal yapıyı daha adaletli ve daha sağlıklı bir ortama kavuşturmayı kendine ilke edinen, toplumdaki eşitliğin sağlanamadığı bir yapı içerisinde iktisadi ve toplumsal eşitliği amaç edinmiş bir misyona sahiptir (Şen vd., 2018, s. 181).

2.5.1. Aile Yapılarındaki Değişimler ve Sosyal Yardım İlişkisi

Uzun yıllar boyunca değişime uğramış olan aile yapıları ile birlikte yeni yeni toplumsal endişeler yani tek yaşama isteği, ortalama ömrün uzaması ve yaşlı kitlenin artması gibi endişeler, artık devlet otoritelerinin bu sosyal yapıya paralel olarak yenilikçi çözümler bulması konusunda çeşitli politikalara sürüklemesi kaçınılmazdır.

Modernleşme diye tabir edilen bu riskli değişimler, aile yapısındaki tarihten beri süregelen statik yapının deforme olmasına neden olmuştur. Toplu yaşam isteği yerini bireysel yaşam isteğine bırakmıştır. Geniş aileler artık yerini az sayılı çekirdek aileye bırakmıştır. Öyle bir duruma gelinmiştir ki çekirdek aileler bile statik yapılarını korumakta zorluk çekmektedirler, toplumsal misyonlarını yerine getirememektedirler. Bu olumsuz gelişmelerin sonucunda çocuk ve yaşlı statüleri, zorunlu oldukları bakım ortamından mahrum olmaktadırlar ve bu mahrumiyetin giderilmesi görevini başka kuruluşlar almışlardır (Cengiz, 2018, s. 26).

2.5.2. Sosyal Yardım ve Kamu Harcaması İlişkisi

Sosyal yardımların her ülke için ekonomik bir yük olduğu açıktır. Öte yandan sosyal yardımlar, gelir dağılımında bir düzeltme yaparak sosyo-ekonomik hayatın sağlıklı işlemesini de sağlamaktadır. Bu sebeple sosyal yardım politikalarının çok titizlikle yönetilmesi gerekir. Türkiye'de 2016 yılından alınan verilere göre aşağıdaki tabloda sosyal yardımların ekonomi üzerindeki yükü gözlemlenebilmektedir.

Tablo 2'de yardım türlerinin de detaylandırıldığı.2000-2019 yılları arasına ait sosyal yardım değerleri verilmiştir. Tabloda, sosyal koruma harcamalarındaki en büyük payı, 2002 yılından itibaren hastalık/ sağlık bakımı almıştır.

Tablo 2. Sosyal Koruma Harcamalarının Yardım Türüne Göre Dağılımı,2000-2019

	Milyon Tl																			
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Sosyal Koruma Harcamaları	13504	21583	33537	48438	60940	71131	84891	97990	113512	134522	148450	171668	195663	220429	247244	280074	336520	382665	448727	542002
İdari Masraflar ve Diğer Harcamalar	375	609	744	966	1213	1792	1795	1769	1922	2032	2205	2586	2976	3982	4332	5163	5744	7108	6700	8834
Sosyal Koruma Yardımları Toplamı	13129	20974	32793	47472	59727	69339	83096	96221	11591	132490	146245	169082	192687	216446	242912	274912	330776	375557	442027	533168
Hastalık/ Sağlık Bakımı	5120	8909	13994	18660	22248	24412	30080	32620	39571	47384	49429	56046	60518	65839	73722	80463	91330	103077	121755	146035
Engelli/Malul	360	522	782	1011	1225	1442	1733	2280	2506	3538	4280	5654	7035	8088	9251	10124	11982	13317	14840	18030
Emekli/Yaşlı	5307	8421	13241	20531	26781	32228	38222	45498	52891	63236	71725	80243	92137	104554	117390	133515	162139	184984	219939	263078
Dul/Yetim	1392	2270	3460	5482	7096	8205	9721	11470	11735	11649	14148	19200	22424	25568	28931	32719	39615	44687	52262	63586
Aile/Çocuk	352	537	842	1056	1343	1790	1956	2769	2946	3418	3681	4603	5597	6899	7580	8901	12319	14966	16986	23177
İşsizlik	14	20	84	165	307	467	562	602	721	1856	1624	1739	2431	2572	3167	5263	8172	8672	10538	15732
Sosyal Dışlanma	585	295	390	566	727	795	831	982	1220	1408	1359	1596	2545	2927	3271	3927	5218	5853	5887	3529

Kaynak: TÜİK, Sosyal Koruma İstatistikleri (2019)

2.5.3.Dünyada Sosyal Yardım Sistemi

Sosyal yardım teriminin sabit ve evrensel bir tanımının yapılması zordur. Bazı ülkelerde "çok çeşitli, kategorik yapıda hedeflenmiş yardım" şeklinde tanımlanabilir. Bu yardımın hedefinde ise genel olarak yetim, göçmen ve daha farklı gruptaki insanlar vardır. Bazı ülkelerde ise öngörülemeyen sorunların oluşmasının önüne geçmek amacıyla sigorta sistemleri uygulanmaktadır. Çoğu ülkede ise nakit yardımların yanı sıra çok geniş kapsamlı hizmetleri de içeren sosyal yardım türleri uygulanmaktadır (Gough, 1997, s. xiii).

2.5.3.1.Avrupada Sosyal Yardım

Avrupa'da son birkaç yıldır sosyal refah sistemleri üzerinde çok ciddi araştırmalar başlamıştır. Betimsel ve tarihi çalışmaları içeren bu araştırmalar, çok ayrıntılı analizlerle açıklanmaya çalışılmıştır. Bu araştırmalar daha çok Kuzey Avrupa ülkeleri ve diğer ülkelerin refah durumlarını yakından anlamayı sağlamak amacıyla yapılmaktadır. Diğer çalışmalar ise güney ülkelerin ve Batı Avrupa'nın belirgin olan refah rejimleri çalışmaları oluşturmaktadır. (Gough, 1996, s. 3).

Pratik olarak tüm AB ülkeleri en azından yoksulluk sınırının altında kalan kitleye fayda sağlamak üzere yıllık bazda sosyal politikaları tasarlamak zorundadır. Yoksullukla

mücadele stratejilerini tamamlayıcı bir role sahip olan sosyal sigorta gibi kapsayıcı ve çok yararlı bir derecede avantajlar sunacak şekilde, sosyal yardımlar yapmak durumundalar. Bir başka girişim ise ülkelerin makro ekonomik yapısı için yeni bir yön tayin eden, öncelikli ve yüksek kaliteli istihdam ve düşük enflasyon seviyesi yakalama girişimidir. Her iki mücadele girişimi de şimdilik gerçekçi görünmüyor. Bugün AB düzeyinde ekonomik hedefler ve sosyal hedefler karşılaştırıldığında, ekonomik hedeflerin daha öncelikli olduğu durumu açıktır. Bu sebeple AB de, sosyal politika şimdilik ekonomi politikasının ayrılmaz bir parçası olarak görülmemektedir (Nelson, 2010, s. 376).

Sosyal yardım türlerini 3 kategori altında sınıflamak mümkündür

Genel Yardım;

İngiltere'de gelir desteği veya Belçika'da asgari bir gelir programı olan minimex uygulamasında olduğu gibi neredeyse tüm insanlar için nakit yardım adını taşıyan asgari gelir standardındaki bireyler için uygulanan yardımlardır.

Kategorik Yardım;

İngiltere, Almanya ve Hollanda'da işsizlik yardımı İtalya'da sosyal emeklilik maaşı niteliğinde olan ve belirli gruplar için yapılan yardımı ifade eder. Örneğin aile kredisi ve engelli ödeneği gibi.

Bağımlı Yardım;

İngiltere'de bulunan belediye vergi yardımı, ücretsiz okul yemekleri gibi belirli kişilere erişim sağlayan nakit veya ayni yardımlar. Bunlar garantili asgari gelir yardımlarıdır. (Ditch, 1999, s. 59)

Genel anlamda Avrupa Birliği'ndeki sosyal hizmet uygulamaları bazı temel ilkeler üzerine yapılanmıştır. Bunlardan birincisi yetersiz bir gelir düzeyine sahip olan ve en düşük düzeyde bir yaşam standardı içinde bulunan bireyler için kendi refah düzeylerini normal yaşam standartlarına çıkartacak bir yaşam için gerekli desteği sağlamak, bir diğeri ise bireysel özerklik ve bağımsızlık sağlamaktır. Bu ilkelere yönelik olarak içinde evrensel bir sosyal yardım modelli yapılanmanın kabul olmadığını bazı analistler yorumlamıştır. Bu modeller aşağıdaki gibidir (Eardly vd., 1996, s. 24).

Latin (Mediterranean) modeli;

Refah sistemlerinin İskandinav ülkelerine göre nispeten daha az gelişmiş olduğu ve uygulamalarının esas olarak sosyal içerikli uygulamalara dayandığı Fransa da dahil olmak üzere Güney Avrupa genelinde bulunabilir;

Kıta modeli;

Hollanda, Belçika, Almanya ve benzeri ülkelerde, Otto Von Bismarck'ın yönergelerinin ve ilkelerinin odak olarak alındığı sosyal sigorta uygulamasıdır. Uygulama, sosyal yardıma duyulan ihtiyacı reddetmektedir.

İngiliz modeli;

İngiltere'nin Beveridge uygulamalarını ilham alarak uyguladığı sosyal yardım kalıpları, sosyal güvenliğin önemi konusunda model olmakla birlikte sosyal yardım açısından genişletilmiş faydalar sağlar. İngiliz sosyal yardım sisteminde ihtiyaç sahibi kişiler için asgari gelir düzeyi sağlamak büyük önem taşımaktadır (Mate and Tudose, 2015, s. 27).

2.5.3.2.Amerika Birleşik Devletleri'nde Sosyal Yardım

ABD'de sosyal koruma genel olarak üç türe ayrılır.. Bunlar; yaşlılara için sağlık yardımları, işsizlik tazminatı ve sosyal yardım diye tanımlayabileceğimiz refah programlarıdır. ABD'nin sosyal yardım uygulaması kategorik olarak yapılmaktadır. Ülke genelinde her yıl bölgesel farklılıklar olmaksızın, ulusal çerçevede bir yoksulluk seviyesi belirlenmektedir. Bu doğrultuda ilave gelir garantisi ve gıda yardımları gibi ulusal yardım faaliyetleri, eyalet bazlı yönetilir ve finanse edilir. Sosyal yardımlar düşük gelirlilere yönelik nakit para, yiyecek, barınma, sağlık, sosyal hizmetler ve eğitimi kapsamaktadır. Yardımların içeriği, sosyal devlet anlayışı çerçevesinde katkı payı ödenmesini gerektirmemektedir. Yapılan her yardım programı, iş yapma motivasyonunu artırır nitelikte olup, bir anlamda teşvik veya geçici bir süreci atlatmak için verilen destekler gibi algılanmaktadır (Karagöl ve Dama, 2015, s. 15)

2.5.3.3.Afrika Ülkelerinde Sosyal Yardım

Afrika ülkelerinde mevcut olan sosyal yardım politikaları, özellikle kırsal Afrikalı kadınların en yüksek düzeyde emeklilik maaşı almak üzerine programlanmıştır. Sosyal yardım programının hane halkı yoksulluğu üzerindeki önemli etkisi, bu mevcut sosyal yardım politikalarından kaynaklanmaktadır. Bu gerçekler ışığında, ortaya çıkan mevcut uygulamalarla ilgili daha ayrıntılı olan emeklilik ödemesi uygulamasında iki husus göze çarpmaktadır. Birincisi hane halkı düzenindeki uygulamaları araştıran yapı, diğeri ise emeklilik hakkının oluşması durumunda aile içinde farklı olumlu etkilerin uygulanabileceği hususdur (Burns vd, 2005, s. 4).

BÖLÜM 3. TÜRKİYE VE ALMANYA'DA SOSYAL YARDIM POLİTİKALARI VE PROFİLİ

3.1.Türkiye'de ve Almanya'da Yaşlılık

65 yaş ve üstünün "yaşlı" olarak kabul edildiği günümüzde, her iki ülkede de yaşlı nüfusun artışı, bir başka deyişle genç nüfusun azalması ile mücadele etmektedir. Özellikle Almanya, 20.yy'ın ortalarından itibaren genç nüfusunun eksikliği sebebi ile diğer ülkelerden oldukça büyük bir göç alarak ayakta durmaya çalışmış ve bunda da başarılı olarak ekonomisini en iyi ülkeler arasına sokmayı başararak devamlılığını sürdürmüştür.

3.1.1. Türkiye'de Yaşlılık Profili

Türkiye'de ilk nüfus sayımı Cumhuriyetin ilanından 4 yıl sonra yapılmıştır. Bu sayımda Türkiye nüfusu 13,6 milyon kişiydi. İstiklal Savaşı kazanıldıktan sonra çok uzun süren savaşlar ve karışıklıklar sebebiyle nüfus oldukça eksilmiştir. Demografik yapı, bu kayıtlar sebebiyle oldukça farklılaşma göstermiştir. Bu farklılığın en belirgin olduğu sınıf ise 15- 49 yaş arasındaki kadınların sayısının erkeklerden 800.000 daha fazla olmasıdır. Bununla birlikte salgın hastalıkların ortaya çıkması, 18 yaş üstü bireylerin ölüm hızını arttırmıştır. Tüm olumsuzluklardan dolayı Cumhuriyetin ilk zamanlarında, sağlıklı bir jenerasyon sağlanması için gerekli politikalar uygulanmaya başlanmıştır. Bu politikalar sonucunda 1930'lu yıllarda ölümler azalmış, doğum hızı artmıştır. Nüfus, 1960'lı yıllarda ise 1927'li yılların neredeyse iki katına gelmiştir. Ülkede 1960'lardan itibaren nüfus artış hızı azalarak artmaya devam etmiştir. Günümüze kadar uzanan seyirde yaşlı nüfus sayısı artmaya başlamıştır (TC.Kalkınma Bakanlığı, 2014, s. 8-9).

3.1.2 Türkiye'de Yaşlılık Nüfusu İstatistikleri

Dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de son yıllarda karşımıza çıkan, ilerleyen yıllarda sosyal ortamı oldukça meşgul edecek olgulardan birisi de nüfusun yaşlanma oranıdır. Yaşlanma tanımı tüm canlılar için doğum ile ölüm arasını yaşamakla ortaya çıkan bir kavramdır (Keser ve Naz, 2019, s. 741). Tablo 3'de toplam nüfus içerisinde tüm yaş gruplarının sayı ve oranları verilmiştir. 2007-2019 yılları arasında çocuk (0-14) nüfusta azalış, genç ve orta yaş (15-64) nüfusta çok küçük artışlar gözlenirken, yaşlı nüfusta ise düzenli bir artış dikkat çekmektedir.

Tablo 3. Yaş Grubuna Göre Nüfus ve Toplam İçindeki Oranı 2007-2019

Yıl Year	**Toplam nüfus** Total population	**Yaş grubu**-Age group			**Toplam nüfus içindeki oranı (%)** Proportion in total population (%)		
		0-14	15-64	65 +	0-14	15-64	65 +
2007	**70 586 256**	18 642 391	46 943 690	5 000 175	26,4	66,5	7,1
2008	**71 517 100**	18 788 587	47 835 090	4 893 423	26,3	66,9	6,8
2009	**72 561 312**	18 859 334	48 618 564	5 083 414	26,0	67,0	7,0
2010	**73 722 988**	18 878 582	49 516 670	5 327 736	25,6	67,2	7,2
2011	**74 724 269**	18 886 575	50 346 979	5 490 715	25,3	67,4	7,3
2012	**75 627 384**	18 857 179	51 088 202	5 682 003	24,9	67,6	7,5
2013	**76 667 864**	18 849 814	51 926 356	5 891 694	24,6	67,7	7,7
2014	**77 695 904**	18 862 430	52 640 512	6 192 962	24,3	67,8	8,0
2015	**78 741 053**	18 886 220	53 359 594	6 495 239	24,0	67,8	8,2
2016	**79 814 871**	18 925 782	54 237 586	6 651 503	23,7	68,0	8,3
2017	**80 810 525**	19 033 488	54 881 652	6 895 385	23,6	67,9	8,5
2018	**82 003 882**	19 184 329	55 633 349	7 186 204	23,4	67,8	8,8
2019	**83 154 997**	19 212 345	56 391 925	7 550 727	23,1	67,8	9,1

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2019

3.1.3 Türkiye'de Yaşlılar İçin Yapılan Sosyal Hizmetler

Tüm dünya ülkelerinde yaşlı nüfus verilerinin genel nüfus verileri içerisindeki payının giderek artması sebebiyle demografik yapı değişime uğramaya başlamıştır ve buna bağlı olarak da yaşlı nüfusun mevcut ve olası sorunları oldukça hissedilir bir duruma gelmektedir. Gelişmiş ülkeler yaşlı nüfus artması sorunu oluşmadan önce iyi bir öngörü ile sosyal hizmet anlamında aldıkları önlemlerle yaşlı nüfusun rahatlığını sağlayabilmekte iken Türkiye gibi henüz gelişimini tamamlayamamış ülkeler aynı öngörüye henüz sahip olamamışlardır (Danış, 2009, s. 68).

3.1.3.1.Türkiye'de Yaşlılar İçin Hedef ve Eylem Planları

10.Kalkınma Planında yaşlılara yönelik hedef ve eylem planlarından bahsedilmiştir. Üç ana başlık altında hedef ve eylem planları belirlenmiştir (TC.Kalkınma Bakanlığı, 2014, s. 55-57)

Yaşlılara Yönelik Hizmetler ve Yerel Yönetimler

Hedef: Yaşlılara ilişkin uygulamalarda özellikle ev tipi bakımlarda yeterli bilgi sahibi olunması

Eylem 1: Yaşlı dostu kentler uygulamasının yaygın hale getirilmesi ve bu konuda mahalli idarelerin bilinçlendirilmesi

Eylem 2: Ulaşımda, sosyokültürel ortamlarda ve bazı kamuya ait tesislerde yaşlı indirimlerinin uygulanması

Eylem 3: Mahalli idarelerin, yaşlıların sosyal yaşama entegre olmaları konusunda katılımcı uygulamalarda bulunması

Eylem 4: Mahalli idarelerin yaşlılara yönelik hizmetlerinde, gerekli tanımlamaların yapılmış olması ve bu amaç doğrultusunda merkezi otoriteden kaynak transferi alması

Eylem 5: Evde sağlık ve sosyal bakımı içeren hizmetlerin yerel yönetimler tarafından yaygınlaştırılması

Eylem 6: Yemek yardımlarının yanında desteğe ihtiyacı olan vatandaşlar için raporlu ilaçların mahalli idare personellerince ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması

Yaşlılara Yönelik Hizmetler ve Geronteknoloji

Hedef: Teknolojik gelişmelerin, yaşlıların yaşamının kolaylaştırılması ve uzun vadeli bakımlarının planlanması için kullanılması

Eylem 1: Yeni tasarlanacak olan konutların, yaşlı bireylerin kullanımını kolaylaştıracak kapsamda tasarlanarak yapılması

Eylem 2: Konut tasarımlarının özürlü ve yaşlılar için planlanması (asansör, ışıklar ısıtıcılar, zemin yapıları vb)

Eylem 3: TOKİ yapılarında yaşlılar için bazı alanların ya da meskenlerin özel kılınması

Eylem 4: Yaşlıların genel yaşam ortamlarında kendi başlarına yaşamalarını sağlayacak ve destekleyecek teknolojik uygulamaların geliştirilmesi

Eylem 5: Yaşlı kesimin teknoloji ile bütünleşmesinde kolaylıklar sağlanması

Yaşlılıkta Psiko-Sosyal Yaşam ve Kuşaklararası Dayanışma

Hedef: Psiko-sosyal hassasiyetler yönünde gerekli düzenlemelerin yapılması

Eylem 1: Evinde yaşlılar ile yaşayan kamu ve özel sektör çalışanları için aile bütünlüğü sağlanması adına yaşlı ödeneği kavramının oluşturulması

Eylem 2: Yaşlıların geçmişteki tecrübelerinden istifade edilebilmesi için gerekli mekanizmaların oluşturulması

Eylem 3: Sosyal ortamın yaşlılığa hazırlanmasını sağlayacak eğitim programlarının düzenlenmesi

Eylem 4: Özellikle ilköğretim kitaplarında geçmişlerinde büyük başarılar elde etmiş ve şu anda yaşlı olan bireylerin başarı hikayelerine yer verilmesi

Eylem 5: Kimsesiz çocuklar ve gençlerin, imkanları uygun olan yaşlılar tarafından koruyucu olmalarının sağlanması

Eylem 6: Yaşlıları ile iletişimi güçlü olan aile örneklerine basın kanalıyla daha çok yer verilmesi

Eylem 7: Evinde yalnız yaşayan yaşlılar için toplumsal farkındalığın artırılması

3.1.3.2.Yaşlılar İçin Yapılan Yardımlar

Mevcut durumda ve ilerleyen yıllarda yaşlı nüfusunun artmış olması ve artacağı gerçeğinden hareketle sosyal hizmetlerin yaşlılara yönelik olan kısımları daha önemli hale gelmiş ve bu konuda sosyal yardımlar, her ülkenin öncelikli politikaları arasına girmiştir. Sosyal devlet haline gelmiş olmanın yarattığı sorumluluk düşüncesi ile ülke içerisinde yaşlı nüfusa ilişkin sosyal yardımların ciddiyeti zaman geçtikçe artmaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel müdürlüğünce Avrupa'daki yaşlılara yönelik tüm uygulamalar titizlikle takip edilmekte, incelenmekte ve sosyokültürel yapımıza uyarlanarak uygulanabilir hale getirilmektedir ve bu konuda multidisipliner bir politika baz alınmaktadır (Karakuş, 2018, s. 88-105).

Yaşlılar için yapılan yardım kalemlerini şu başlıklar altında toplamak mümkündür;

-SGK hizmetleri ve emekli dul yetim maaşı

- Engelliler için evde bakıma destek aylığı alan yaşlılar

- 2022 sayılı kanun kapsamında yaşlılara yapılan yardımlar

- Eşi vefat eden yaşlı kadınlara yapılan yardımlar

- SYDV tarafından yaşlılara yapılan yardımlar

- Genel sağlık sigortasından ücretsiz yararlandırılan yaşlılar

-Yaşlılara yönelik ücretsiz veya indirimli seyahat desteği

-Vakıflar genel müdürlüğünün yaşlılara yönelik yardımları

- ASPB sosyal ekonomik destek yönetmeliği kapsamında yaşlılara yapılan sosyal ve ekonomik yardımlar

-Yaşlılara yönelik diğer hizmetler ve mali avantajlar

3.1.4 Almanya'da Yaşlılık Profili

Dünyada olduğu gibi Almanya'da da yaşlılık olgusu çok eski tarihlerden beri sosyokültürel nitelikleri açısından gittikçe artan sorunların başındadır. Özellikle gelişmiş olan ülkeler yaşlılık sorunu anlamında çok geniş çaplı politika üretimine sahipken gelişmekte olan ülkelerde de aynı durum söz konusudur. Gelişmiş ülkelerin başlarında gelen Almanya'nın, uzun yıllardan beri karşı karşıya kaldığı yaşlı nüfus payının yüksek olması durumu, Alman hükümetinin de bu anlamdaki politikalarını titizlikle sürdürmeye devam etmesi sonucunu ortaya çıkarmıştır (Çağlar, 2015, s. 205-206).

3.1.5 Almanya'da Yaşlılık Nüfusu İstatistikleri

Almanya'nın yıllara bağlı olan yaşlı birey istatistiği Tablo 4'deki gibidir. 1990 ile 2000 yılları arasında azaldığı görülmüşse de 2000' li yıllardan sonra tekrar arttığı görülmektedir.90'lı yıllardaki azalmanın sebebinin ise göçlerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

TC Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü 2018 verilerine göre, dünyada toplam 167 ülke arasında Almanya, 80.457.737 toplam nüfusu içerisinde 17.991.838 yaşlı sayısı ve % 22,4 lük bir oranla 3.sıradadır. Tablo 4'de, 1990 ve 2000 yılları arasındaki azalış haricinde, tüm 10 yıllık periyotlardaki payları düzenli bir artış içerisinde olmuştur.

Tablo 4. Almanya'da Yaşlı Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Payı

Yıllar	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2015
Yüzdeler	9,72	11,48	13,67	15,16	17,92	16,45	20,39	21,05

Kaynak : (Çağlar, 2015, s. 206)

3.1.6 Almanya'da Yaşlılara Yapılan Yardımlar

Sosyal güvenlik sistemi açısından ilk akla gelen ülke Almanya'dır ve dolayısıyla Bismarck tır. Günümüz dünyasında bu ülkelerin sosyal güvenlik anlamında uyguladığı tüm titiz politikalar, diğer ülkeler tarafından yakından takip edilmekte ve gerekli tedbirler alınmaktadır. Almanya'da uygulanan zorunlu bakım sigortası günümüzde bazı ülkeler tarafından benzer bir şekilde uygulanmaktadır. Bu ülkede bakım sigortası ortaya çıkmadan önce yine de buna benzer sosyal yardım programları uygulanmaya çalışılmışsa

da bakım sigortası zamanındaki verimlilik o dönemde sağlanamamıştır (Hekimler, 2017, s. 236).

Sosyal Güvenlik sisteminin dünyadaki en kapsamlı modeli olan ve Otto Von Bismarck tarafından oluşturulan sosyal sigorta kanunu, diğer bazı ülkeler tarafından da titizlikle takip edilmiş ve onlara yol göstermiştir. Bu sisteme göre çalışan bireylere kaza, hastalık ve yaşlılık durumlarında yasal bir kalkan getirilmiştir. Bu yasa, sosyal güvenlik sistemi açısından genel anlamda bir koruma kalkanı olmaktan ziyade sadece sosyal güvenlik primi tahsil edilen çalışanlar için, kitleyi koruma altına alan bir yasadır. Yine bu doğrultuda 1927 yılında Weimer yönetimindeki Almanya'da işsizliğin artması sebebiyle, iş bulmaya aracılık etme anlamında bir organizasyon ve işsizlik sigorta fonu oluşturulmuştur (Barış ve Ataman, 2019, s. 94).

Almanyada sosyal yardımlar 4 başlıkta sunulmaktadır;

-Aileye uygulanan kamusal sosyal yardımlar

-Ebeveyn parası (çocuk bakım parası)

-Çocuk parası ve çocuk parası zammı

-İşsizlik parası (işsizlik ödeneği ve yardımı)

3.2 Türkiye ve Almanya'da Engellilik

Tüm ülkelerde, doğuştan engelli olan ya da sonradan kaza veya hastalık sebebi ile engelli durumuna düşüp yardıma ihtiyacı olan bireylerin varlığı ve kamusal yardıma ihtiyaçları olduğu gerçeği söz konusudur. Türkiye ve Almanya da bu durumla karşı karşıya olan iki ülkedir.

3.2.1 Türkiye'de Engelli Profili

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 2012 yılında sunulan rapora göre, Türkiye toplam nüfusunun % 12,29 'unu fiziksel veya zihinsel nedenlerle hareket kısıtlılığı bulunan engelli bireyler oluşturmaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınca sunulan 2005- 2010 yılları arasındaki özürlüler istihdam eylem planında, engelli bireyler için mevcut sorunlara önem verilmiştir. (Ertürk, Korhan Levent ; Şimşek, A. Aslı; Songür,

Damla Gülseren; Şengül, Gökhan ;, 2014) Engelli bireylerin, insan hak ve özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmasının öngörüldüğü, engellilerin haklarına ilişkin bir sözleşme, Türkiye Cumhuriyeti tarafından 30 Mart 2007 tarihinde imzalanmıştır. Sözleşme; 3 Aralık 2008 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilen 5825 sayılı Kanun ile onaylanmış ve onay süreci 27 Mayıs 2009 tarih ve 2009/15137 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile tamamlanmıştır (www.ailevecalisma.gov.tr).

3.2.2 Türkiye'de Engelli Nüfusu İstatistikleri

Uzun yıllardır süregelen ve önemli bir sorun olan engellilere ait veriler konusunda spesifik bir bilgi bulunmamaktadır. 2002 yılında to TUİK ve ÖZİDA müşterek bir planlama ile bu veri eksikliğinin ortadan kaldırılması için " Türkiye özürlüler araştırması" adı altında bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışma, engelliliğin çeşitleri yani fiziksel, zihinsel ve sosyal problemi olanlar ile klinik anlamda bakıma muhtaç olan engellilerin farklı bir şekilde sınıflandırıldığı bir çalışma olması bakımından önem kazanmıştır. Bu çalışmaya göre engelli olmanın sebepleri doğum öncesi, doğum anı ve doğum sonrası olarak farklı başlıklar altında ortaya konulmuştur. Tüm bu araştırmadan elde edilen en genel sonuç, 2002 yılında Türkiye'de engelli oranı toplam ülke nüfusunun %12,29' u olarak ortaya çıkmıştır (Tınar, 2018, s. 63).Tablo 5 de Türkiye'de yaş gruplarına, cinsiyete ve engellilik türlerine göre ayrıştırılmış veriler mevcuttur.Tabloda, 2019 Haziran ayı bülteninden alınan verilere göre bu araştırma, ikişer yıl ara ile en son tarih olarak 2016 yılına kadar yapılmıştır.

Tablo 5. Türkiye'de Yaş Gruplarına Ait Engelli Verileri

	15+ Yaş Grupları								
	2012			2014			2016		
Yaş Grubu	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Görme Sorunu Olan Bireylerin Cinsiyet ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı									
Toplam	5,5	4	6,9	6,9	5,1	8,6	6,9	5,3	8,6
15-44	1,7	1,3	2,1	2,3	1,6	3	2,1	1,7	2,5
45-54	6,9	5	8,8	10,3	7,7	13	9,4	7,8	11,1
55-64	9,5	6,8	12	13,2	10,6	15,6	13,3	9,4	17
65-74	18,3	13,8	22	17,6	15,1	19,8	18,5	16,4	20,2
75+	33,1	28,3	36,3	28,8	23,1	32,5	31,9	23,8	37,2

Tablo 6. Türkiye'de Yaş Gruplarına Ait Engelli Verileri (devamı)

15+ Yaş Grupları									
	2012			2014			2016		
Yaş Grubu	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Herhangi bir Yardım Almadan ya da Yardımcı Bir Araç Kullanmadan yürüyemeyenler ve Merdiven İnip Çıkamayanların Cinsiyet ve Yaş Grubuna göre Dağılımı									
Yürüyemeyenler	**4,5**	**2,7**	**6,3**	**7,3**	**4,1**	**10,4**	**6,5**	**4**	**8,9**
15-44	2,3	2	2,5	1,7	1,3	2,1	1,3	1,4	1,1
45-54	3,2	2,2	4,3	6,8	3,4	10,4	5,1	2,7	7,6
55-64	8,1	3,9	12,1	12,9	5,2	20,5	10,8	4,3	17,1
65-74	20,3	11,7	27,5	24,3	15,3	31,9	23,4	15,4	30,2
75+	39,9	29,9	46,8	51,2	38,3	59,7	48	36	55,8
Merdiven İnip Çıkamayanlar	**5,3**	**3,1**	**7,4**	**9**	**5,1**	**12,8**	**8,7**	**5**	**12,4**
15-44	2,8	2,2	3,5	2,4	1,7	3,2	1,9	1,7	2,2
45-54	3,5	2,1	4,9	9	3,9	14,2	8,8	4,2	13,4
55-64	10,8	5,2	16,1	16,3	7,1	25,2	15,4	6,5	24,1
65-74	22,8	13,2	30,6	30,7	19,6	40,1	29,3	18,6	38,5
75+	44,5	34,7	51,2	53,6	42,1	61,3	55,4	39,8	65,7

Tablo 7. Türkiye'de Yaş Gruplarına Ait Engelli Verileri (devamı)

15+ Yaş Grupları									
	2012			2014			2016		
Yaş Grubu	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Yaşıtlarına Göre Öğrenmekte ve Hatırlamakta Zorluk Çeken Bireylerin Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Dağılımı									
Öğrenmede Zorluk Çekenler	**1,9**	**1,1**	**2,7**	**5**	**2,5**	**7,5**	**5,1**	**2,4**	**7,8**
15-44	0,9	0,8	1	1,4	0,8	2	1,8	1	2,6
45-54	1,5	0,8	2,2	5,2	2,6	7,8	4,6	1,7	7,5
55-64	2,6	0,8	4,2	8	3	12,8	7,2	1,9	12,3
65-74	6,1	3,2	8,5	16,1	8,5	22,5	15,1	8,9	20,4
75+	12,2	6,6	16,1	34,2	22	42,2	33,1	20,2	41,5
Hatırlamada Zorluk Çekenler	**2,5**	**1,7**	**3,2**	**3,7**	**2,3**	**5,1**	**3,5**	**2,2**	**4,8**
15-44	1,1	0,9	1,4	1,6	1,2	1,9	1,5	1,2	1,9
45-54	2,4	1,5	3,3	4,1	2,1	6,2	3,1	1,5	4,7
55-64	3,8	1,8	5,7	5	2,9	7	4,1	2,2	5,9
65-74	7,2	5,5	8,7	9,4	6,3	12	9,5	5,7	12,7
75+	14,3	11,3	16,4	22,6	15,6	27,3	22,5	17,8	25,6

Tablo 8. Türkiye'de Yaş Gruplarına Göre Engelli Verileri (devamı)

15+ Yaş Grupları									
	2012			2014			2016		
Yaş Grubu	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
İşitme Sorunu Olan Bireylerin Cinsiyet ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı									
Toplam	**2,2**	**1,9**	**2,5**	**5,3**	**4,8**	**5,8**	**4,5**	**3,9**	**5**
15-44	0,6	0,7	0,5	1,8	1,8	1,9	1,1	1,1	1,1
45-54	1,4	1,2	1,6	5,4	4,4	6,4	4,1	3,4	4,9
55-64	2,9	1,8	4	7,7	7	8,3	5,4	4,6	6,2
65-74	7,8	7,4	8,1	14,7	15,4	14,1	15	15,5	14,5
75+	22	22,4	21,7	35,8	37,7	34,6	3407	33	35,8

Kaynak: T.C.Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni 2019-Haziran s.46-47).

3.2.3 Türkiye'de Engelli Bireylere Yapılan Yardımlar

Türkiye'de engelli vatandaşlar için yapılan yardım kalemleri aşağıda sıralanmıştır.

- Engelli öğrencilerin ücretsiz taşınması (eğitim yardımı)
- Engelli ihtiyaç yardımı (sağlık yardımı)
- Engelli aylığı (yaşlı ve engelli yardımları)
- 18 yaşından küçük engelliler için engelli yakını aylığı (yaşlı ve engelli yardımları)
-Silikozis Hastalarına Yapılan Yardımlar (Yaşlı ve Engelli Yardımları)
(T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı., 2020).

3.2.4 Almanya'da Engelli Profili

Almanya nüfusunu engellilik oranları 100 puan üzerinden 20 ile 100 arasında sınıflandırılması ile birlikte, engelli kişilerin sosyal yardım planında paylarına düşen miktarın bu engellilik sınıfına göre değişmesi söz konusudur. Almanya'da nakit yardım anlamındaki sosyal yardım programından yararlanabilmek için engellilik oranının %50 ve üzerinde bir değere sahip olması gerekmektedir (Öcal, 2014, s. 67).

3.2.5 Almanya'da Engelli Nüfusu İstatistikleri

Almanya'da 2001-2017 yılları arasında engelli verileri aşağıdaki gibidir. Tablo:10'da yıllara bağlı olarak engelli sayısında artış söz konusu olmuştur. Tüm yıllarda

erkek engelli sayısı, kadın engelli sayısından fazla bir seyir göstermiştir. Son sayım olan 2017 yılında 65 yaş üstünden sonra en yüksek 45-55 yaş grubunda görülmüştür. Yine aynı yılda en az değeri ise 4-6 yaş gruplarında görülmüştür.

Tablo 9. Almanya'da 2001-2017 Arası Cinsiyetlere Göre Engelli İstatistikleri

	Engelliler								
Cinsiyet Yaş/Yıl	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017
Toplam	6.711.797	6.638.892	6.765.355	6.918.172	7.101.682	7.289.173	7.548.965	7.615.560	7.766.573
Erkek	3.530.018	3.485.341	3.527.983	3.587.250	3.658.107	3.733.913	3.851.566	3.866.994	3.928.519
Kadın	3.181.779	3.153.551	3.237.372	3.330.922	3.443.575	3.555.260	3.697.397	3.748.566	3.838.054

Kaynak: Federal İstatistik Ofisi (Destatis), 2020

Tablo 10. Almanya'da 2001-2017 Arası Yaş Gruplarına Göre Engelli İstatistikleri

	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	%
4'ün altında	15938	15376	14478	14297	14275	14194	13928	14703	15495	0,5
4-5	15026	14885	14611	14002	14336	14376	14109	14626	15216	1,1
6-14	96197	93824	91124	91928	94708	97988	99847	101493	106756	1,6
15-17	37740	40471	41342	39918	38250	38696	41342	43128	44508	1,9
18-24	101247	106209	11722	117157	122155	123983	120515	118560	121408	1,9
25-34	227247	210406	200061	200510	210081	223679	236602	245741	251261	2,4
35-44	464455	476492	468581	447270	417603	390234	363342	345138	342298	3,5
45-54	734219	770516	794660	826264	874509	916329	931886	910665	860586	6,5
55-59	591238	568325	607467	650827	674299	688194	697958	712128	727492	11,7
60-61	390301	319984	282040	286327	331822	354317	348220	341575	342530	15,6
62-64	570797	596952	535298	473602	446115	536489	589609	575511	564522	18,3
65 ve üzeri	3467392	3425552	3603971	3756070	3863529	3890694	4091607	4192292	4374201	25

Kaynak: Federal İstatistik Ofisi (Destatis), 2020

Tablo 10 da 65 yaş ve üzeri engelli sayıları, tüm yıllarda diğer yaş gruplarından daha fazla bir oranda görülmektedir.2001 yılından 2002 yılına geçildiğinde ise bir düşüş gözlenmiştir.

3.2.6 Almanya'da Engellilere Yapılan Yardımlar

Engelli bireylerin toplum hayatı içerisinde kendi kaderlerini kendilerinin tayin etmek gibi bir hakkı vardır. Bunu yaparken de ülkede var olan bir sosyal yardım sistemi tarafından özel ihtiyaçlarının karşılandığı bir çerçeve ile desteklenmesi gerekmektedir. Bu sosyal programın doğrudan yardım yapma amacının dışında engellilik durumlarıyla

savaşmak, engellilikten kurtarmak ve engellilik derecesini azaltmak gibi bir mücadele etme görevi de bulunmaktadır. Yani düzenlenen bu sistem sadece bir yazılı belge değildir. Engellilerin kendi istek ve ihtiyaçlarını da hesaba katarak diğer bireylerle ortaklaşa bir yaşam sürecinin sürdürülmesi de ön plandadır. Bu sebeple Almanya'da engelliler de diğer bireyler gibi çok çeşitli hizmetlerden faydalanma hakkına sahiptirler. Almanya'da bu yardımlardan bazıları aşağıda sıralanmıştır (Elbe-Elster, 2006-2008, s. 22)

Aile Hekimleri, Eczane, Acil Durumlar, Hastaneler, İhtisas Hastaneleri, Ambulans vb.

Almanya'da engelliler için 3 ayrı kategori altında sosyal hizmetler söz konusudur;

Ayakta tedavi hizmetleri;

Kendi kendine yardım grupları, yönlendirme tesisleri, aile destek hizmetleri, bağımsız yaşam

Kısmen Yataklı Servisler;

Erken destek ve yönlendirme tesisleri, Bütünleştirici gündüz bakım merkezleri, Özel ihtiyaçları olan insanlar için okullar, Mesleki eğitim merkezleri, Yetişkin eğitim merkezleri, engelli insanlar için çalıştaylar, sosyal-psikiyatri kurumları.

Yatan Hasta Hizmetleri;

Çocuklar, gençler ve yetişkinler için evler, özel hastaneler, rehabilitasyon tesisleri, destekli yaşam biçimleri.

3.3. Türkiye'de ve Almanya'da Bakıma Muhtaçlık

Sosyal güvenlik programları anlamında çoğu ülke için Almanya, öncülük rolü üstlenmiştir. 1994 yılından sonraki gelişimlere bağlı olarak bakıma muhtaç bireylerin sorunları toplumsal bir risk olarak kabul edilmiş ve zorunlu bakım sigortası gibi bir yenilik ortaya çıkmıştır (Hekimler, 2015, s. 45).

Türkiye'de ise 2022 sayılı yasa içeriğinde

1- 65 yaşını doldurmuş muhtaç yaşlılara

2- Tüm vücut fonksiyonlarını %40 ile %69 arasında kaybeden özürlülere

3- Tüm vücut fonksiyonlarının % 70'ini kaybeden ancak başkasına bağımlı olarak yaşamak zorunda olan özürlülere

5- Halihazırda yetim aylığı alıp özür derecelerine göre alınacak yardım miktarının yetim aylığı altında alınan gelirden yüksek olması durumundaki bireylere, nakit yardımı sağlanmakta ve sağlık desteği sunulmaktadır. 2022 sayılı yasa kapsamında bu tür yardımlardan faydalanacak olan bireylerin toplum içinde korunmaya en fazla ihtiyacı olan bireyler olduğu unutulmamalıdır.

3.3.1 Türkiye'de Bakıma Muhtaç Profili

Bakıma muhtaç olma durumu genellikle engelliliğin bir sonucu ve yaşlılığın ileri safhalarından kaynaklanan toplumsal bir risktir. Türkiye'de bakıma muhtaç olan kişilerin gereklilik duydukları sosyal bakım yardımlarının sosyal politikalar programı içinde oldukça planlı bir şekilde yürütülmesi ve özellikle Almanya'da uzun yıllardır uygulanan bakım sigortası uygulamaları benimsenmelidir. Bu sebeple Türkiye'de bakım sigortasının uygulamaya konulması amaç edinilmiş, bununla ilgili bilanço tahmini araştırılmıştır. Araştırmaya göre 2017 ile 2050 arasında bakıma muhtaç kişilerin sayısının artacağı ve doğal olarak bu kişilere yapılacak kamu harcamalarının artması da kaçınılmaz olacaktır (Ağören, 2017, s. 4).

3.3.2 Türkiye'de Bakıma Muhtaç Nüfusu İstatistikleri

Türkiye'de bakıma muhtaç bireylerin nüfus içindeki seviyeleri Tablo 11'de gösterilmiştir. 75 yaş üstü gruplarda banyo yapmakta zorlanan bireylerin yüzdesinin daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. (Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2016)

Tablo 11. Kişisel Bakım Faaliyetlerini Gerçekleştirirken Zorlanan Bireylerin Yaş

	%	%	%	%	%
	65+	15-54	55-64	65-75	75+
Kendi kendine beslenme	4	0,2	0,6	2	7,4
Yatağa girme kalkma sandalyeye oturma	6,6	0,4	1,4	4,3	10,3
Giyinme ve elbiselerini çıkarma	6,8	0,3	1,4	4,1	11
Tuvalet kullanımı	6,9	0,4	1,7	4,6	10,8
Banyo yapma/duş alma	9,6	0,5	2	5,6	16,3

Gruplarına Göre Dağılımı

Kaynak: Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Engelli ve Yaşlı Bireylere Ait İstatistiki Bilgiler. (Ekim 2016, İstatistik Bülteni s,19)

Bir diğer bakıma muhtaç grup ise engelli bireyler içindeki gruptur. Bu bireylerin sayılarına ait 2002-2015 yılları arasındaki veriler ise Tablo 12'de verilmiştir. Tüm yıl geçişlerinde artışlar gözlenirken, 2005'den 2006 yılına geçildiğinde ise bir azalma görülmektedir.

Tablo 12. Bakıma Muhtaç Engelli Bireyler 2002-2015

Bakıma Muhtaç Engelli (%70 ve üzeri)														
Yıllar	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Kişi Sayısı	68598	72805	79811	84072	82891	92904	114518	142188	168559	187711	201670	225457	268038	280288

Kaynak: http://sgb.aile.gov.tr/argeraporlar/bakanlik-faaliyet-raporlari

3.3.3 Türkiye'de Bakıma Muhtaç Bireylere Yapılan Yardımlar

Türkiye'de bakıma muhtaç bireyleri şu şekilde özelliklere ayırarak sınıflandırmak mümkündür.

Bakıma muhtaç engelli: Bu sınıf, bireylerin bütün yaş gruplarında ortaya çıkabilecek bir durumdur, doğuştan ya da sonrasında ortaya çıkmış olan engellilik dolayısı ile kısmi ya da tümden, bir başka kimseye muhtaç olarak yaşayan gruplar bu kapsamdadır.

Bakıma muhtaç yaşlı: Bu sınıf ise ileri yaşlılıkta ortaya çıkan fiziken ya da ruhsal yetersizlik sebebiyle kesinlikle başka bir bireyin desteğine ihtiyacın duyulduğu gruptur. Genel olarak 65 yaş ve üstü bireylerde ortaya çıkan toplumsal bir risktir.

Bakıma muhtaç hasta: Bu sınıfta da geçirdiği ağır hastalık sonucunda tıbbi olarak bütün uygulamalara rağmen sağlığına kavuşamayan kesinlikle bir başka bireyin sürekli desteğine ihtiyacı olan gruptur. Bu sınıfta her yaş grubunda ortaya çıkabilecek olan sosyal bir risktir (Ağören, 2017, s. 5).

Muhtaç aylığı (Yetimler için)

Muhtaç aylığı (%40 üstü engelliler)

Muhtaç aylığı (%70 üstü engelliler)

Sağlık yardımı (Kronik hastalığı nedeniyle cihaza bağımlı olan hastalara elektrik fatura bedeli ve kesintisiz güç kaynağı desteği (www.eyh.aile.gov.tr /).

3.3.4 Almanya'da Bakıma Muhtaç Profili

Almanya'da bakıma muhtaç kişiler için geliştirilmiş olan planın gayesi, bakıma muhtaç olan kişileri, bu kişilerin yakınlarını ve bakımlarıyla ilgilenen personelini her türlü bilgi ve donanım açısından güçlü hale getirmek ve bu sayede bakıma muhtaç bireylere en iyi hizmeti sağlamaktır. (Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2017) Şu an yürürlükte olan yasa uyarınca bedensel ruhsal ya da psikolojik bir hastalık veya engellilik durumu sebebiyle günlük hayat rutini içerisinde süreklilik arz eden zorunlu ihtiyaçlarını kendi başına gideremeyen bireyler bakıma muhtaç bireyler olarak tanımlanır. Buradan da anlaşılacağı gibi bu kanun kapsamında bir bireyin bakıma muhtaç kişi kapsamında olabilmesi için sadece yaşlı olması yeterli değildir aynı zamanda hasta ya da engelli olması gerekmektedir (Hekimler, 2017, s. 238-239).

Bakım sınıfları 3 aşamaya ayrılmıştır.

Bakım Sınıfı I: Esas itibariyle bakıma muhtaç (erhebliche Pflegebedürftigkeit)

Bakım Sınıfı II: Ağır bakıma muhtaç (schwere Pflegebedürftigkeit)

Bakım Sınıfı III: Çok ağır bakıma muhtaç (schwerste Pflegebedürftigkeit)

3.3.5 Almanya'da Bakıma Muhtaç Nüfusu İstatistikleri

Tablo 3.11. de bakım türüne ve düzeyine göre veriler sunulmuştur. Tabloya göre akrabaları tarafından bakılanların oranı, toplam bakım alanların içindeki en yüksek seviyeye sahiptir. Tablo 13’ de ise hem cinsiyet hem de bakım seviyesine göre ayrıştırılmış veriler mevcuttur. Tabloda bakıma muhtaç kadınların sayısı, bakıma muhtaç erkeklerden, 2009 yılına ait veriler toplamında daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 13. Bakım Türüne ve Bakım Seviyesine Göre 2019 Yılı Uzun Süreli Bakıma Muhtaç Bireyler

Bakıma Alanlar	Bakıma Muhtaç Bireyler		Bakım Seviyesi					Seviyesi Belli Olmayanlar	Bakıma Muhtaç Bireylerin Toplam Oranı
	Toplam	Kadınlar Dahil	1	2	3	4	5		
		%							
Toplam	4.127.605	62,3	7,2	43,5	29,5	13,9	5,9	0,1	100
Evde Bakım Alan Bakıma Muhtaç İnsanlar	3.309.288	60,2	8,8	49,4	28,2	10	3,5	0,0	80,2
Bakım Şekli									
Sadece Akrabalar Tarafından Bakılanlar	2.116.451	57,2	.	55,9	30,5	10,2	3,4	.	51,3
Evde Bakım Hizmeti Alma Şelinde Bakılanlar	982.604	66,6	8,3	45,9	29,5	11,8	4,5	.	23,8
Birinci Seviyede Bakım Alanlar	208.330	64,9	100	.	.	.	.	.	5
Tesadüfen Bakım Alanlar	1.903	77,1	100	.	.	.	.	.	0
Tam Zamanlı Yatlı Bakıcı Tarafından Bakılanlar	818.317	69,7	0,8	19,8	34,4	29,4	15,2	0,4	19,8

Kaynak: Destatis.de Almanya Fedaral İstatistik Ofisi (2021verileri)

Tablo 14. Almanya'da Bakıma Muhtaç Nüfus Verileri

Yaş	Cinsiyete Göre Bakıma Muhtaç Kişi Sayıları					
	Bakıma Muhtaç Kişi Sayısı			Bakım Kotası		
	Tüm Cinsiyetler	Erkek	Kadın	Tüm cinsiyetler	Erkek	Kadın
Tüm yaş grupları	4.127.605	1.555.497	2.572.108	5	3,8	6,1
75 yaş altı	1.323.750	677.698	646.052	1,8	1,8	1,8
75-85	1.402.556	509.127	893.429	19,6	16,4	22,0
85-90	773.091	225.949	547.142	49,4	39,6	55,1
90 ve üstü	628.208	142.723	485.485	76,3	63,9	80,9

Kaynak: Federal Sağlık İzleme Bilgi Sistemi (2019,Almanya)

3.3.6 Almanya'da Bakıma Muhtaç Bireyler İçin Yapılan Yardımlar

Almanya,1995' de geçerli olmaya başlayan Sosyal Bakım Sigortası Kanunu ile bakıma muhtaçlık kavramını ilk defa resmi anlamda uygulamaya koyan ve sosyal güvenlik sistemi kapsamında yer veren bir ülkedir. Bakım sigortası, bakıma muhtaç bireylerin bakım ile ilgili ihtiyacını sosyal güvenlik sistemi içinde çözüm bulmaya çalışan önemli bir sosyal koruma yapılanmasıdır. Bakım sigortası, bakım talebinin tezahür etmesi durumunda, bakım yükünün ihtiyaç ve sorumluluğunun bireyin kendisi ve ailesi dışında, devlet ve toplumun da maddi ve toplumsal anlamda desteklenmesi anlayışına dayanan çok mühim bir sosyal politika unsurudur. Bakım sigortası sistemi ile, bakım hizmetleri sınırları kapsamında yer alan tıbbi ve sosyal bakım, evde bakım,

huzurevleri, bakımevleri, gündüz ve gece bakım, geçici süreli bakım, rehabilitasyon destekleri, evde teknoloji kullanımı, araç-gereç desteği, bakım elemanının sağlanması ve diğer toplumsal destek hizmetleri verilmektedir (Kocabaş ve Kol, 2020, s. 289).

BÖLÜM 4. TÜRKİYE VE ALMANYA'NIN İKTİSADİ GÖSTERGELERİ

Ülkelerde çeşitli sosyal yardım harcamaları neticesinde makroekonomik yapıyı oluşturan tüm kavramların, bu harcamalardan çeşitli oranlarda ve çeşitli yönlerde etkilendikleri, yapılmış bazı çalışmalar ile ortaya konmuştur.Bu konu ile ilgili literatür çalışmalarını paylaşmak faydalı olacaktır.

4.1. Sosyal Yardım Fonksiyonları, Uygulanma Şekilleri ve Sosyal Yardımların Ekonomik Etkileri Konularındaki Literatür Çalışmaları

Akar (2014),yaptığı çalışmada Türkiye'de sağlık harcamalarının GSYH ile ilişkisini analiz etmeye çalışmıştır. Çalışma sonuçlarına göre, devletin sağlık harcamaları, sağlık harcamalarının nispi fiyatı ve GSYH değişkenleri arasında kısa dönemli bir ilişki bulunamadığını ortaya koymuştur.. Fakat çalışmada ki değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin söz konusu olduğunu tespit etmiştir. Başka bir deyişle bu değişkenlerin uzun vadede GSYH'yı olumlu etkilemekte ve uzun dönem denge değerine yaklaştığını göstermiştir.

İlman ve Tekeli (2017), yaptıkları çalışmada yaşlılığın, sağlık harcamalarını artırdığı ve bireylerin özellikle yaşamlarının son zamanlarında bu harcamaların daha fazla artış göstermesine sebep olduklarını ortaya koymuşlardır.

Bingöl ve Şen (2018), tarafından yapılan çalışmada nedensellik sınaması ile Türkiye ekonomisinin büyüme verileri ile sağlık alanındaki harcamalar arasındaki pozitif ilişkinin varlığı saptanmıştır. Yani ekonomi büyüdükçe ülkenin, genel ilaç giderlerine, tüm tedavi ve sağlık gereçleri giderlerine, sağlık amaçlı transferlere daha çok kaynak ayırmasına vesile olacaktır. Ayrılan kaynaklar ve sağlık konusunda ortaya çıkan olumlu gelişmelerin, iktisadi çerçevede verimlilik artışına dönüşeceği, bilhassa ekonominin büyüme sürecinin, uzun dönemde sağlık harcamalarının çeşitlilikleri üzerinde etki yaratacağı anlaşılmıştır.

Yumuşak ve Yıldırım (2009), tarafından yapılmış olan bu çalışmada ülkede yapılan sağlık giderlerinin çok kayda değer bir yer tutmaması ve bu sebeple hasılanın

açıklanmasında güçsüz kaldığı ortaya konulmuştur. Eşbütünleşme analizi uygulanarak yapılan analizde bir yandan sağlık harcama verilerinin, 0,01 den küçük bir değer çıkması, bir diğer yandan da sağlık giderlerinin Gsmh nin açıklanmasında yetersiz bulunmasından kaynaklanmaktadır.

Loş (2016), bu çalışmada OECD'ye üye ülkelerin sağlık harcamaları ile ilgili belirlenmiş verileri kullanılarak birbirlerine olan benzerlik ve farklılıkları ortaya konulmuştur. Bu karşılaştırma unsurlarının özellikle hangi göstergeler nedeniyle oluştuğu da analiz edilerek, çok boyutlu ölçekleme analizi gerçekleştirilmiş ve 34 OECD ülkesi arasında Öklid Uzaklığı Grafiği'nde konumu diğer ülkelerden en farklı olan ülkenin ABD olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu farklılığın en önemli sebeplerinden birinin birey başına düşen sağlık harcamaları verisidir. ABD, 8713$ ile OECD ülkeleri arasında birinciliği almış ve birçok OECD ülkesinden çok daha yüksek bir değere sahip olduğu ortaya çıkmıştır. ABD ile en uzak değere sahip ülkenin ise 941$ ile Türkiye olduğu ve benzer şekilde sağlıkta mevcut harcamaların GSYİH içerisindeki oranı test edildiğinde ABD'nin yine kayda değer bir oranda diğer ülkelerden daha farklı bir görüntü ortaya koyduğu ve yine en uzak olduğu ülkenin Türkiye olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Yar ve Ark.(2019) yapılan bu çalışmada, sağlık sistemi kapasite göstergeleri ile ekonomik büyüme arasında bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Çalışma ile elde edilen bu sonuçta, sağlık giderlerinin ekonomik büyümenin belirleyicileri arasında olduğu ve literatürde yer alan çalışma sonuçlarını desteklemektedir. Bu nedenle, halk sağlığının çok daha iyi bir seviyeye ulaşması için sağlık alanında yapılacak yatırımlar ile, sağlıklı bir toplumun oluşması ile birlikte Türkiye'nin iktisadi yapının, diğer gelişmiş ülke seviyesine çıkarılmasın mümkün hale gelebileceğinin olası olduğu ortaya konulmuştur.

Şen ve Bingöl (2018), çalışmada yapılan analizler ile Türkiye ekonomisinin büyüme yönü ile sağlık harcamaları arasındaki ilişkinin pozitif olduğu ortaya konulmuştur.Türkiye ekonomisinin büyüme trendi içinde olduğu dönemlerde sağlık amaçlı tüm giderlere, ana kaynaktan daha fazla pay ayrıldığı ortaya çıkmıştır.Bu vesile ile sağlıkta ortaya çıkacak tüm pozitif gelişmelerin,ekonomiye tekrar büyüme yönünde bir ivme kazandırmasının sağlanacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Çoban (2009), yapılan bu çalışmada, tüm dünyada ortaya çıkan Neo liberal ekonomik sistem dönüşümüne uygun olacak şekilde, devletin sağlık ile ilgili tüm hizmetlerini bizzat sunmak yerine, koordine edilmiş ve bunun yanında denetleme görevini üstlenmiş olarak sağlık hizmeti sunma şeklini, idari ve iktisadi bakımdan farklı bir yapıya sahip sağlık kuruluşlarına ihale etmesi gerektiği, sağlık faaliyetleri alanında hizmet verecek olan işletmeleri, bu anlamda ilgili faaliyetlerde bulunmaya teşvik eden tedbirlerin uygulanması ve ülkenin sağlığa ait bilançolarında pozitif gelişmelere sebep olacak olanaklar tanınmasının gerektiği ortaya konulmuştur.

Taşçı (2010), bu çalışmada, yaşlı bireylere yönelik olarak uygulanan sosyal yaklaşımların temelinde "insani olma" kavramı yattığı sonucuna erişilmiştir. Kaçınılmaz bir durum olan yaşlanma kavramı ve bununla birlikte seyreden sorunlar için yapılandırılması gereken kuruluşlar ve düzenlemelerin, işte bu insani hareketlerin temelini oluşturduğu ortaya çıkmaktadır. Bu temeller üzerinde yapılandırılan ve yaşlılara yönelik sosyal uygulamaların en kapsamlı olanının ise yaşlılık sigortası olduğu vurgulanmıştır. Yaşlılığın doğası içerisinde ortaya çıkan sorunlarla birlikte, yaşlı bireylerin sosyal sorunlarını karşılamak için onlara emekli aylığı ödeme yöntemini amaç edinen Sosyal Sigortalar Sisteminde yer alan yaşlılık sigortasının, en etkili yöntem olarak karşımıza çıktığı görülmektedir.

Balaban (2014), yapılan bu çalışmada, Türkiye'nin son 10 yılda AB -27'ye karşın sosyal politikalara ilişkin farklı konularda farklı bir gayret düzeyini yakaladığı görülmektedir. Halk sağlığına ilişkin süreçte ise Türkiye'nin AB -27 'den daha fazla çaba sergilediği fakat bu sürece ilişkin olumlu değişime karşın, yaşam beklentisi anlamında AB-27'yi yakalayamadığı ortaya konulmuştur. Bunun sebebinin de Türkiye'deki dinamik yapıların AB-27'den daha farklı olabileceği sonucuna varılmıştır. Bunun yanında politikacıların övgüyle bahsettikleri sosyal yardım harcamalarının 2000'lerdeki sonuçlarının, GSYH içindeki payının aslında başarısızlığa işaret ettiği sonucuna varılmıştır.

Zengin ve Ark.(2012), bu çalışmada, Küreselleşmenin ortaya çıkması ile birlikte ihtiyaçların çeşitli hale gelmesi, devletin yeni tedbirler almasının kaçınılmaz olduğu belirtilmiş ve sosyal yardım sürecinin, merkezi seyrinden ziyade bölgesel bir yayılım göstererek tüm vatandaşlara ulaşılması gerektiği savunulmuştur. Bunun yanında sivil

toplum kuruluşlarının da, devletin tüm hizmetleri temelinde, işbirliği halinde olduğuna ilişkin önemine değinilmiştir. Sivil toplum kuruluşlarının bu sürece daha da genişleyen bir çerçevede, oldukça büyük bir katkı yapacağının önemine vurgu yapılmıştır. Ayrıca yoksulluğun azaltılmasına katkı yapmak amacı ile tüm kurumlar arası bilgi paylaşımlarının önemine değinilmiştir. Bir önemli tespit de bu çalışmada şu olmuştur; sosyal yardımlardan yararlanan bireylerin eğitim seviyelerinin düşük olduğu ortaya konmuştur. Bunun için eğitimin de desteklenmesi adına sosyal yardım paylarının artırılmasının önemli olduğu vurgulanmıştır. Çalışmada ayrıca sosyal yardım uygulamalarının toplumda standartlaşmış bir hizmet şeklinden ziyade en muhtaç olanlardan başlayacak öznel temelli bir hizmet yapısının olması gerektiğine vurgu yapılmıştır.

Daşlı (2015), bu çalışmada devletin yoksullukla mücadele edebilmek için yaptığı sosyal yardımların, ihtiyacı olmayan bireyler için de bir kaynağa dönüşmesi sebebiyle sekteye uğradığını belirtmişlerdir. Gerçek ihtiyaç sahibi bireylerin yararlanması gereken kaynakların yerini bulmaması sebebiyle bu anlamda ihtiyacı olan bireyler üzerinde çok daha farklı sıkıntıların oluştuğu ortaya konulmuştur. Gerçekten yardıma ihtiyacı olan bireylerin tespitinde eksiklikler söz konusu olduğu sürece, toplumda ihtiyacı olmayana da yardım yapılıyor algısının önüne geçilemeyeceği vurgulanmıştır. Bu sebeple sadece yardıma ihtiyacı olan bireylerin bu süreçten faydalandırılması için tespit yöntemlerinin tek bir kurum tarafından yapılmasının uygunluğuna değinilmiştir.

Erten ve Aktel (2016), bu çalışmada 2001 yılında hazırlanmış olan rapora göre engellilere yönelik uygulamalara gerekli itinanın gösterilmediği, engellilere yönelik sadece istihdam politikalarının söz konusu olduğu görülmüştür. Ayrıca engelli eğitiminde herhangi bir politika bulunmadığının eksikliğine değinilmiştir. Yine bu rapora göre 1998-2015 süreci içerisinde bazı olumlu gelişmelerin olduğu ve engelli politikaları cephesinden bakıldığında ise uygulanan programda ilerleme sağlandığı belirtilmiştir fakat yeterli seviyede olmadığı, genel olarak da sorunların devam ettiği vurgulanmıştır. Bunun yanında engelli uygulamaları bakımından en sorunsuz alanların ise mevzuat ve kurumsal yapılanma olduğu dikkat çekmektedir ve uygulamaların memnuniyetle karşılandığı söz konusudur.

Bingöl (2018), Bu çalışmada İngiltere'de sosyal yardım organizasyonlarının merkezden yönetildiği, sosyal hizmet uygulamalarının ise yerel İdareler tarafından yapıldığını; Türkiye'de ise sosyal hizmet ve sosyal yardım kavramlarında yetkinin merkezi idare de olmasına rağmen yerel otoritenin de bu anlamda görevlerinin genişlediği vurgulanmıştır. Özellikle sosyal yardım da belediyelerin aktif olduğu görülmektedir. Türkiye'de sosyal hizmet yapısının İngiltere'deki gibi evrensel bir muhteviyatla uygulanmasının örnek alınması, tek otorite merkezinde toplanması, ya da yerel idareler tarafınca yönetilmesi durumunda ise yetki sınırlarının geliştirilmesine vurgu yapılmıştır. Çalışmada sosyal yardımların merkezi otorite sorumluluğunda tümüyle nakdi bir uygulama şekli ile İngiltere'deki gibi Çalışma ve Emeklilik Bakanlığı uygulamasının dikkate değer olduğunu ortaya konmuştur. Ayrıca İngiltere'de Universal Credit uygulamasının ayni olarak yapılan sosyal yardım uygulamaları yerine tek bir gelir şeklinde uygulanmasının örnek olarak alınması gerektiğine değinilmiştir. Sosyal yardımlardan istifade etmek isteyen bireylerin tespiti için İngiltere örneğinden yararlanılmasının uygun olabileceği belirtilmiştir. İngiltere'de Tüm sosyal yardım uygulamalarının gerçekleştirilmesinde çok çeşitli paydaşlarla koordine edildiği dikkat çekerken Türkiye'de ise bu koordinasyonunun zayıf oldu sonucuna varılmıştır. Türkiye'de sosyal yardımların ana temalarını kadın, engelli ve yaşlılar oluştururken İngiltere'de ise sadece yaşlılar ve çocuklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yılmaz ve Ark. (2019), yapılan bu çalışmada ülkelerde, sosyal yardıma istinaden yapılan tüm yardımların bu hizmetten yararlanacak olan kişileri bağımlı hale getirdiği şeklinde eleştirilerin ve ekonomik krizler sebebiyle ülkelerin sosyal yapılarında meydana gelen çeşitli sorunların 1980'li yılların başından itibaren tüm sosyal yardımların dünyada sorgulanır hale gelmesine sebep olduğuna işaret edilmiştir. Öyle ki ideolojik yaklaşımlar bile ekonomik koşullar karşısında değerini kaybetmeye başlamıştır. İşte bu sebeplerle sosyal yardım politikaları çoğu ülke tarafından yeniden yapılandırılma mecburiyeti ile karşı karşıya kalmıştır. Bu çalışma ile birlikte birçok ülkenin sosyal yardım ve istihdam etkileşimi anlamındaki sonuçları "gelişmiş ülke uygulamaları" ve "az gelişmiş ülke uygulamaları" olarak kategorize edildiği analizine ulaşılmıştır.

Giray ve Çimen (2018) Bu çalışmada ulaşılan bulgulara göre, kişi başı sağlık giderlerinin artmasıyla, ülkelerin gelişmişlik seviyesi arasında doğru yönlü bir

korelasyonun olduğu görülmektedir Türkiye'nin ise OECD ülkeleriyle kıyaslandığında oransal olarak yeterli olmayan sağlık giderlerinin artırılmasının ve ekonomik kalkınma üzerinde pozitif bir etkisinin olacağı görülmüştür. Ekonomik krizlerin tüm alanlarda olduğu gibi sosyal politikalar ve sağlık giderleri üzerinde de negatif bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Barış ve Ataman (2019), bu çalışmaya göre Türkiye ve Almanya'da sosyal yardımlar bir hak ediş statüsündedir. Her iki ülke anayasalarında sosyal yardım yaklaşımı anayasal güvence altındadır. Türkiye'deki sosyal yardımlar Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülürken, Almanya'da ise Sosyal Çalışma ve Sosyal işler Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Almanya'da 2012 yılında 219,8 milyar Euro sosyal yardımlar için ayrılırken, Türkiye'de aynı yılda 19,8 milyar TL harcamıştır. 2018 yılında Türkiye için aynı bütçe 38 milyar lira üzerindedir. Bu rakamlar gösteriyor ki, Türkiye Almanya'nın oldukça gerisinde bir bütçe ayırmıştır. Almanya'da sosyal yardıma konu olan seviye, kişi başı milli gelirin yarısı kadar kabul edilmiştir. Almanya'daki sosyal yardımların içeriğinde geleceğe yönelik aile sisteminin korunması amaçlanırken, Türkiye'de ise mevcut ihtiyaç sahibi bireylerin kısmen ihtiyaçlarının karşılanması amaçlanmıştır ve bu karşılama miktarı da Almanya'nın ayırdığı bütçenin oldukça gerisindedir.

Işık (2014), çalışmaya göre 2012 yılında Almanya'da yapılan sosyal yardım miktarı 219,8 milyar Euro iken yapılan yardım seviyesinin 2 trilyon 645 milyar Euro'luk Gayri Safi Yurtiçi Hasıla içindeki payı 8,31 iken, aynı yılda 1 trilyon 416 milyar TL. Gayri safi milli hasılası bulunan Türkiye'nin sosyal yardım harcaması 19,8 milyar TL'dir. Bu yardım miktarının Gayri Safi Yurtiçi Hasıla içindeki Payı ise 1.4 tür. Gayri Safi Yurtiçi Hasıla aylarına bakıldığında Almanya'nın Türkiye'den yaklaşık 6 kat daha fazla bütçe ayırdığı görülmektedir. Sosyal yardımların yapılma mahiyetine bakıldığında ise Almanya'da her kesimi içeren bir yardım anlayışı söz konusudur ve bireylerin onurlu bir yaşam sürmesi ana hedeftir. Türkiye'deki bu yaklaşım kapsamlı değildir ve her kesime hitap etmemektedir.

Çağlar (2015), bu çalışmaya göre sosyal yardımlar Almanya'da toplumun tamamını kapsar niteliktedir ve standart bir uygulama biçimindedir. Bu sistem Almanya'da prim ödeme sistemi göz önünde bulundurularak uygulanmaktadır Almanya,

sosyal Demokrat anlayışı içerisinde sosyal yardımları muhafaza etmekten ziyade muhtaç konumda yer alan kişilerin daha büyük bir refah seviyesine getirilmesi amaçlanmıştır. sosyal adaletin sağlanması için uygulamalar devam etmiştir. İktisadi anlamda liberal bir ülke olan Almanya, bu sistemin devamlılığı için sosyal devlet olma statüsünü hep geliştirmiştir. Bu tutumu, yaşlılar için uyguladığı politikalarda da görülmektedir. Almanya'nın yaşlılar için uyguladığı tüm bu politikaların temelinde, yaşlanma gerçeğiyle karşı karşıya kalması vardır. İşte bu sebeple, yaşlara yapılacak yardımın yine yaşlılardan sağlanacak primler ile karşılanması esastır.

4.2.Türkiye ve Almanya'daki İktisadi Yapıya Ait Bazı Temel Makroekonomik Kavramlar

Ülkelerin Makro ekonomik göstergeleri, her ülkenin gelişmişlik düzeyini göstermede oldukça önemlidir. Bu sebeple konu ya da çalışma alanı ne olursa olsun, herhangi bir ülke içerisinde o konunun uygulanma nedeninin bu göstergelerden bağımsız olması yani o ülkeye ait makro ekonomik göstergeler ile ilişkisinin bulunmaması mümkün değildir. Özellikle iktisadi çerçevedeki araştırmaların nedenselliğinin temelinin doğrudan bu göstergelere dayandığı bilinse de, iktisadi çerçevede olmayan araştırmaların bile temelinin ya da sonuçlarının, doğrudan ya da dolaylı olarak ekonomik göstergelere dayandığını tahmin etmek güç değildir. Örneğin bir ülkeye dışarıdan gelecek yatırımlar, ülke içerisinde uygulanan eğitim, sağlık, yardım gibi birçok uygulama alanlarında araştırmalar yapılmak istendiğinde, ülkenin makro ekonomik göstergeleri ile doğrudan ya da dolaylı olarak ilgisinin olacağı kaçınılmazdır.

Ülkelerin Makroekonomik göstergeleri, ekonomide bireyler ve kurumlar arasında ortaya çıkan ayrımları, sistematik bir çerçevede göstermektedir. Özellikle GSYH, çeşitli makro göstergelerden doğrudan veya dolaylı bir şekilde etkilendiği için ekonomik etkinliklerin temel belirteci olarak da kabul edilmektedir (Gümüşsoy ve Kılıç, 2019, s. 94).

Bir ülkenin, milli gelirinden sosyal koruma harcamalarına ayırdığı payın hacmi, o ülkenin gelişmişlik düzeyi ve bireylerin refahı ile toplumsal refah devleti anlayışına verdiği önemle ilgilidir. Sosyal ortama ayrılan kaynaklar, başka alanlara yapılacak harcamalardan imtina etmek anlamına gelmektedir (Kayalıdere & Şahin, 2014, s. 63). Bu

çalışmanın ana temasını da oluşturduğu gibi, sosyal yardımların her iki ülke açısından iktisadi göstergelerle doğrudan ilgili olduğu düşünülmektedir. Öyle ki her iki ülkenin sosyal yardım çatısı altında gösterildiği tüm uygulamaların, doğrudan gayri safi milli hasıla, gayri safi yurtiçi hasıla, milli gelir, kişi başına düşen milli gelir, gelir dağılımı, istihdam ve işsizlik, enflasyon ve faiz oranları ve ödemeler dengesi gibi kavramlarla doğrudan ya da yarı doğrudan ilgili olabileceği açıktır. Her iki ülkeye ait iktisadi kavramlarının açıklanması ile birlikte, çalışmamıza konu olan ve bağımsız değişkenlerimizi oluşturan sosyal yardım türlerinin, veriler ve bulgular öncesinde bile, bu ilişkinin varlığının tespiti yönünde korelasyonunun olduğunu ortaya koyacaktır.

Aşağıda açıklamaya çalışılacak olan tüm ekonomik göstergelerin, belli bir zaman süreci içerisinde değişime uğradığı ve bu değişimle birlikte hangi parametrelerden, hangi politikalardan ya da hangi uygulamalardan nasıl ve ne yönde etkilendikleri hakkında da bilgi sahibi olunması amaçlanmıştır. Geçmiş yıllardan günümüze ve günümüzden gelecek dönemlere doğru bu etki ivmesinin yönü hakkında bilgi sahibi olunacaktır. Açıklamaya çalışacağımız makro ekonomik göstergelerin tanımsal karşılıkları her ne kadar evrensel nitelik taşısa da, bu kavramlara ait kantitatif anlamdaki karşılıkları, ülkelere özgü farklılıklar taşıyacaktır. İşte bu farklılıklar altında çeşitli uygulama ve politikaların seyri, biz araştırmacıların ilgi alanı olmuştur ve olacaktır.

Aşağıda detayları verilecek kavramlara tanımsal bir yaklaşım gösterileceği için, her iki ülke açısından da ortak bir anlamı olacaktır.

4.2.1.Gayri Safi Milli Hasıla (Gsmh)

Gayri safi milli hasıla, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla değeri ile dış alem gelirlerinin toplanması ya da çıkarılması ile elde edilen bir büyüklüktür.

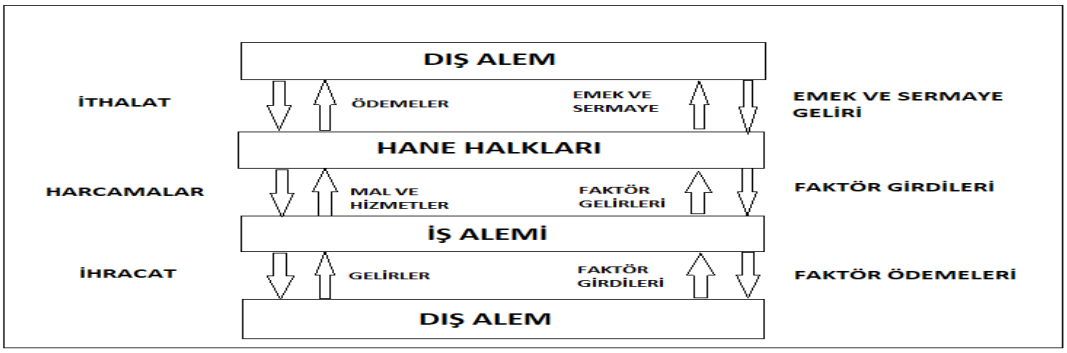
Aşağıdaki formül ile hesaplanır

(GSMH=GSYH +/-F)

Gayri safi milli hasıla kavramı, makro ekonominin en temel kavramıdır ve bir ülke ekonomisinin toplam üretim gücünü gösterir. Tüm ülkelerin iktisadi yapıları ,iktisadi refah ve kalkınma verileri kıyaslanırken, bu değer ölçü olarak kullanılmaktadır. GSMH değeri hesaplanırken ithal ürünlerin değerleri bu hesap içerisinde yer almaz, buna karşılık

dış ülkelerde çalışan vatandaşlarımızın, yatırılan sermayenin, yabancı ülke vatandaşlarına kiralanan doğal kaynakların ve girişimcilerin ülkemize getirdikleri ücret, faiz, rant ve kar gelirleri ile ülke sınırlarımız içerisinde çalışan yabancı ülke bireylerine ait yabancı sermayenin, yabancılardan kiraladığımız doğal kaynakların ve ülkemizde yatırım yapan yabancı yatırımcıların kendi ülkelerinde götürdükleri ücret, faiz, rant ve kar gelirleri arasındaki fark nihayetinde dış alem geliri başlığı altında GSYH değerine eklenir ya da bu değerden çıkarılır (Bocutoğlu ve Berber, 2013).

Şekil 1. de Dış alem kavramının iktisadi ilişkilere dahil edilmesi durumunda, çevrimsel akım tablosu gibidir (Paya, 1997).

Şekil 1. Çevrimsel akım tablosu

Kaynak: (Paya, 1997, s. 18)

4.2.2.Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (Gsyh)

Bir ülkede belli bir süre içerisinde yurtiçi üretimler sonucu elde edilen mal ve hizmetlerin toplam değerinden, amortismanların çıkarılması halinde elde edilen göstergedir (Paya, 1997, s. 16). GSYH, ister ülke içindeki vatandaşlar tarafından isterse yabancılar tarafından üretilmiş olsun temelde bir ülkenin sınırları içinde üretim faktörleri tarafından ortaya çıkan çıktıyı esas almaktadır. (Parasız,İ;Bildirici,M., 2003) Kavramsal olarak GSYH iki açıdan hesaplanabilir.

4.2.2.1 Nominal Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

Bir ülke sınırları içerisinde bir yılda üretilen nihai mal ve hizmetlerin o yıla ait piyasa değerleri üzerinden hesaplanan karşılığına nominal Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (Nominal GDP) denir (Ünsal, 2011).

Nominal GDP= ΣQiPj i=1,2,3,4,…….n

Nominal Gayri Safi Yurtiçi Hasılayı bir örnekle daha somut hale getirebiliriz.

Formül:

Nominal GDP= (ekmeğin piyasa değeri) + (elmanın piyasa değeri)

Ekmeğin Piyasa adet fiyatı= 0,5 TL.

Elmanın Piyasa kg fiyatı = 2 TL.

Yıl içerisinde ekmeğin satılan toplam miktarı= 1000 adet

Yıl içerisinde elmanın satılan toplam miktarı= 500 Kg.

Hesaplama:

Nominal GDP= (1000*0,5) + (500*2) = 600 TL. (Ünsal, 2011, s. 5).

4.2.2.2. Reel Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

Bir ülke sınırları içerisinde bir yılda üretilen nihai mal ve hizmetlerin temel bir yılın ait piyasa değerleri üzerinden hesaplanan karşılığına Reel Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (Reel GDP) denir (Ünsal, 2011, s. 11).

$$\text{Reel GDP} = \Sigma Q_{İ} P_{BJ} \qquad İ = 1.....n$$

Reel GDP nin nasıl hesaplandığını ise bir tablo halinde göstermekte fayda var.

Nominal GDP nin hesaplanmasına nasıl ulaşıldığı az önce verilmişti. Tablo 15'de hem nominal hem de Reel GDP hesaplamasına yer verilmiştir. Reel GDP hesaplamasında ise bir baz yılı seçilir ve ilgili yıla ait miktarlar ile baz yılına ait fiyatlar çarpılarak reel GDP bulunur.Değişim yüzde değerlerine ise her yıl için bir önceki hesap yılına oranlanarak ulaşılır.

Tablo 15. Nominal GDP ve Reel GDP Örnek Hesaplama Tablosu

	1990		2000		2010	
	Miktar	Fiyat	Miktar	Fiyat	Miktar	Fiyat
Ekmek (Adet)	800	0,4	900	0,5	1000	0,6
Elma (Kg)	50	1	80	1,5	100	2
Nominal GDP	370 TL		570 TL		800 TL	
Değişim Yüzdesi	0%		54%		40%	
Reel GDP(2000 yılı bazlı)	370 TL		440 TL		500 TL	
Değişim Yüzdesi	0%		19%		13%	
Reel GDP(2010 yılı bazlı)	475 TL		440 TL		650 TL	
Değişim Yüzdesi	50		-7%		47%	

Kaynak: (Ünsal, 2011, s. 12)

4.2.2.3. GSYH'nin Ölçüm Yöntemleri

Bir ekonomide, genellikle bir yıl içinde ya da üç ay içinde üretilmiş olan GSMH'nin ölçülmesi üç değişik yöntemle hesaplanabilir. Bunlar üretim yöntemi, harcama yöntemi ve gelir yöntemidir (Şahin, 2006, s. 21-28).

4.2.2.3.1.Üretim Yöntemi

GSMH' nin hesaplanmasındaki ilk yöntem, bir ülke ekonomisinde bir yıl içinde üretilmiş nihai malların miktarlarının fiyatları ile çarpılarak bulunmasıdır. Bu yöntem aşağıdaki gibi formüle edilebilir.

$$\sum_{i=1}^{n} P_i Q_i = P_1Q_1 + P_2Q_2 + P_3Q_3 + \ldots\ldots\ldots\ldots\ldots P_n Q_n$$

Yukarıdaki eşitlik, GSYH'nin bir dönemde üretilen mal ve hizmetlerin brüt değer toplamını verir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, ülke vatandaşlarının dış alemde elde ettikleri gelirlerin yer almamasıdır. Bu hesaplama yönteminde şuna dikkat edilmelidir, ülke dışında kazanılan ve ülke içine transfer edilen üretim gelirlerini eşitliğe dahil etmek, bir diğer yandan da yabancıların ülke içinde elde ettikleri kazançların ülke dışına çıkarılacağı düşünülerek eşitlikten eksiltmek gereklidir.

GSMH= GSYH ±Dış alem faktör gelir ve ödemeleri

4.2.2.3.2.Harcama Yöntemi

Bu yöntemde, bir ülkede bir dönem içinde üretilen nihai mal ve hizmetler için yapılan tüm harcamalar toplamından ibarettir, Bu yöntem ile hasılanın sağlıklı ölçülmesi için dönem içinde ortaya çıkan tüm harcamaların doğru bir şekilde analiz edilmesi gerekmektedir. Bunun için en iyi yöntemlerden birisinin de sınıflandırma olduğu söylenebilir. sınıflandırmaları 4 kategori altında toplamak mümkündür.

a) Özel tüketim vergileri (C)
b) Brüt yatırım harcamaları (I)
c) Devletin cari harcamaları (G)
d) Net ihracat (X-M= Xn)

Ülke içerisinde üretilmiş olan ürün ve hizmetlerin bir kısmı ülke dışına satılırken, ülke içerisindeki yapılan harcamaların bir kısmı ise dış alemden ithal edilen ürünler için yapılmaktadır. Bu durumu aşağıdaki şekilde gösterebiliriz.

Yurt içi harcamalar toplaını = C+I+G

GSYH=Yurt içi harcamalar toplamı± (X-M)

GSMH=GSYH ±dış alem faktör gelir ve giderleri

4.2.2.3.3.Gelir Yöntemi

Hasılanın hesaplanması üretim ve harcama yöntemlerine ek olarak gelirin elde edilmesi şeklinde de ortaya çıkmaktadır. Üretime katılan ülke vatandaşlarının yurt içinde ve yurt dışında sergiledikleri hizmetleri karşılığında elde ettikleri gelirlerin toplamı, faktör fiyatları ile üretilen net hasılaya ya da kar dahil üretim maliyetine eşit olur.

Bir başka ifade ile;

Milli Gelir=Ücret Gelirleri (W) + Faiz Gelirleri (F) + Kira Gelirleri (R) + Kar Gelirleri (K) toplamıdır.

Buradaki önemli husus hasılanın gerçeğe yakın bir şekilde hesaplanabilmesi için işletmelerin üretimlerini, harcamalarını ve faktör sahiplerinin elde ettikleri gelirleri doğru bir şekilde beyan etmiş olmalıdır. Sağlıklı ve güvenilir verilere sahip olunması

gerekmektedir. Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki; milli hasıla değerinin hesaplanmasında üç yöntemin de birbirine eşit olması gerekmektedir, fakat genelde bu üç yöntemin ortaya çıkardığı sonuçlar arasında farklılıklar görülebilmektedir.

4.2.3.Milli Gelir

Günümüzde birçok ekonomist milli gelir verilerini ekonomik refahın bir belirteci olarak görmektedir. Özellikle ekonomik kalkınma ile ilgili yapılmış yayınlarda Milli gelir kavramının telaffuz edilmesinin temelinde refah ve milli gelir kavramının paralelliği vardır. Fakat yine de bu paralelliğin tartışmalı olduğu da süregelmiştir. Milli gelir, bir ülke vatandaşlarının belli bir dönem içerisinde ürettiği mal ve hizmetlerin toplam karşılığı olarak tanımlanabilir. Fakat burada düşünmesi gereken ilk soru mal ve hizmetlerin ölçümünde neden fiyatların esas alındığıdır (Uluatam, 1963, s. 62-63).

Milli gelir, bir ülke ekonomisi içinde, belli bir dönem sürecinde faktör fiyatlarıyla safi milli gelirin veya üretim faktörlerinin yardımıyla elde edilen gelirlerin toplam karşılığını ifade etmektedir. Bir ekonomide, milli gelir ile ücret arasındaki ilişki ise ekonomik kalkınma açısından temel bir gereksinimdir ve ayrıca verimlilik ölçümünü etkileyerek bu değişkenler arasındaki korelasyonu tanımlamaktadır. Milli gelir, ekonominin diğer göstergeleri olan işsizlik, enflasyon, dış ticaret ve benzeri değişkenler gibi bir ülkenin gelişmişlik seviyesini doğrudan etkileyebilmektedir (Güller ve Zeki, 2017, s. 707). Türkiye'de milli gelir verileri 1950'li yıllardan itibaren TÜİK tarafından hazırlanmaktadır. Bu süre zarfında Türkiye'de milli gelir verileri üç defa revizyona uğramıştır. İlki 1973. ikincisi 1993 ve üçüncüsü ise 2008 yılında düzenlenmiştir. 2008 yılında ki düzenlemede eskiye yönelik güncellemeler kısa tutulmuştur. Böylelikle 1998 yılı baz yılı olarak kabul edilmiş ve 1998 yılından önce bir herhangi bir çalışma yapılmamıştır, yani 1998 yılındaki güncelleme ile birlikte eski ve yeni veriler arasında bağlantı kalmamıştır (Canbaz, 2019, s. 2606).

4.2.3.1.Milli Gelirin Hesaplanması

Milli gelir kısaca şöyle formüle edilebilir;

Milli geliri hesaplamak için yurtiçi gelir ile yerli üretim faktörlerinin diğer ülkelerde elde ettikleri faktör gelirleri toplamından yabancı üretim faktörlerinin ülkede elde ettikleri gelirleri çıkarmak gerekir (Ünsal, 2011, s. 57-58).

NI= DI + faktörlerinin Yabancı ülkelerde ehliyetleri faktör gelirleri ise yabancı üretim faktörlerinin ülkede elde ettikleri faktör gelirleri

Net faktör gelirlerinin pozitif olması yani yerli üretim faktörlerinin Yabancı ülkelerde elde ettikleri faktör gelirlerinin, yabancı üretim faktörlerinin ülkede elde ettikleri faktör gelirlerinden büyük olması (GNP>GDP) halinde NI>DI olur.

Net faktör gelirlerinin negatif olması yani yerli üretim faktörlerinin Yabancı ülkelerde elde ettikleri faktör gelirlerinin, yabancı üretim faktörlerinin ülkede elde ettikleri faktör gelirlerinden küçük olması (GNP<GDP) halinde NI<DI olur.

NI=DI+NFP ya da NI=DI-NFP formüle edilir.

4.2.4.Kişi Başına Düşen Milli Gelir

Bu kavram milli gelirin nüfusa bölünmesi ile ortaya çıkan seviyedir.Toplum refahının gerçek göstergesinin kişi başı milli gelir olduğu ekonomistlerce vurgulanmaktadır.

Kişi başı milli gelir, ekonomik refahın mutlak bir ölçüsüdür. Ekonomik refah, ekonomide kıt kaynaklarla elde edilmiş tatmin duygularının para ile ifade edilebilmiş bir sonucudur. GSMH, ekonominin toplam üretim seviyesini gösterir fakat toplamda ki bu seviyenin bireylere yansımasının ölçülme arzusundan hareketle Gayri safi milli hasıla değerinin, ülkedeki toplam nüfusa bölünerek, ekonomik refahın sayısal karşılığı ortaya çıkmış olacaktır (Bocutoğlu ve Berber, 2013, s. 32). Dünyada tüm ülkeler arasında ekonomik refahın karşılaştırılması adına yapılan tüm çalışmalarda ya da sunumlarda o ülkelere ait kişi başı milli gelir seviyelerinden yola çıkılmıştır. Çünkü ülkelerin sahip oldu toplam milli gelir, o ülkelerin büyüklüklerini ortaya koysa da, önemli olan bireysel bazda bu büyüklüğün hissedilmesidir. Özellikle birçok ülkede toplam gelirin, çok büyük rakamlara ulaştığı görülse de bu büyüklüğün halka yansıması aynı şekilde olmamaktadır.

Kişi başına düşen milli gelir, her ne kadar ülkelerin refah seviyelerini yansıtmaları açısından önem taşısa da, dikkat edilmesi gereken farklı noktalar vardır. Bunlardan birincisi ilgili ülkeye ait nüfusun oldukça kalabalık olması, bir diğer dikkat edilmesi gereken husus ise adaletsiz gelir dağılımıdır. Örneğin iki farklı ülkeden birinin milli geliri diğerinden fazla olabilir fakat nüfus kalabalıklığı sebebiyle kişi başına düşen milli gelir seviyeleri açısından bakıldığında bu üstünlük yer değiştirebilir. Diğer yaklaşımda ise bir ülkenin milli geliri çok yüksek olabilir ve nüfusuna bölündüğünde kişi başı milli gelir oldukça yeterli ve ekonomik refah sağlanmış gibi görülebilir fakat ülke nüfusu içerisinde gelir adaleti sağlanamadıysa yani milli gelirin büyük bir kısmının ülke nüfusunun az bir kısmında yer alması gibi bir durum ortaya çıkarsa, kağıt üzerinde ortaya çıkan kişi başı milli gelir yüksekliği aldatıcı olacaktır. Bu sebeplerle ülkelerin birbiriyle karşılaştırılması için bu tür gelir hesaplamaları ile kesin bir sonuca ulaşılamamaktadır.

Kişi başına düşen milli gelirin bazı ekonomistler tarafından tek başına yeterli bir veri olarak sayılmadığı görülmektedir. Bunun sebebi de satın alma gücünün hesap dışında bırakılmasıdır. Örneğin Türkiye ile Amerika'nın kişi başına düşen milli geliri hesaplandığında ve her iki ülkenin de dolar bazlı kıyaslaması yapıldığında, Amerika'daki bir bireyin Türkiye'de yaşayan bir bireyden yedi kat daha fazla bir gelire sahip olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Fakat durum aslında böyle değildir. Burada gözden kaçan husus, Türkiye'deki bir doların alım gücü ile Amerika'daki bir doların alım gücünün farklı olması, bu satın alma gücü hesaplaması yapıldığında ise gerçekte Amerika'daki kişi başı milli gelirin, Türkiye'deki kişi başı milli gelirden aslında üç buçuk kat fazla olduğu ortaya çıkmaktadır (Koç , 2019, s. 140).

4.2.4.1.Kişi Başına Düşen Milli Gelirin Hesaplanması

Kişi başına düşen milli gelir, nominal GSMH'nin toplam nüfusa oranlanması ile bulunan değerdir.

Kişi başına düşen milli gelir = Nomimal GSMH/ Toplam Nüfus

Bu hesaplamayı bir örnekle açıklamak gerekirse;

2019 sonu itibari ile Türkiye GSMH'si = 4.280.381 Milyon TL

2019 Sonu ülke nüfusu = 83.154.997 Kişi

4280381000000/83154997=51.474 TL olduğu görülmektedir.ABD doları cinsinden karşılığı ise 9.063 Dolar olarak hesaplanır (TUİK,2020, Haber Bültenleri).

4.2.5.Gelir Dağılımı

Gelir dağılımı kavramından önce gelir kavramına açıklık getirmek gerekirse vergi sonrası gelir ve vergi öncesi gelir olarak adlandırılmaktadır. Çok farklı tanımlara sahip olduğundan dolayı, gelir kavramı ülkelerin birbirleri ile olan kıyaslanmaları sırasında doğru sonuçlar alınmasını zorlaştırmaktadır. Örneğin bazı ülkelerde hane halkı gelir seviyeleri tercih edilirken, bazı ülkelerde ise tüketimin harcama verileri kullanılmaktadır. Ülkelerin genel refahı ve bireylerin refahı hakkında bilgi veren gelir dağılımı kavramı, ekonomistler tarafından araştırılmaktadır. Özellikle gelir dağılımı eşitsizliği konusunda Lorenz ve Gini katsayısı gibi indeksler geliştirilmiştir (Akdağ , 2020, s. 7).

Bir ülkede gelir dağılımı, milli gelirin çeşitli gelir grupları arasındaki dağılımına denir. Yani toplam gelirin ekonomi içerisindeki dağılımı olarak tanımlanabilir. Gelir dağılımı için alt, orta, üst gelir grupları tabiri kullanılmaktadır (Karataş , 2019, s. 55). Gelir dağılımı konusu, ekonomik bir kavram olmanın dışında sosyal ve iktisadi politikaların, ekonomik büyümenin ve toplumsal ilişkilerin gelişiminin doğrudan bir sonucudur. Bu sebeple gelir dağılımını sadece üretim faktörlerinin etkileri ile açıklamak doğru olmayacaktır. Kamusal ürün ve hizmetlerin seviyesi, işgücünün örgütlenme yapısı, politik katılım şekilleri, ve toplumsal ve geleneksel ilişkilerin tümü gelir dağılımı üzerinde etkiye sahiptir (Ulutürk ve Ersezer, 2005, s. 89).

Bir ülkede gelirin adaletli bir şekilde bölüşümü, sosyal bir devlet olmanın tanımlayıcısıdır. Bu sebeple hangi ekonomik sistem çeşidine sahip olunursa olunsun, tüm ülkelerin öncelikli amacı gelir dağılımının düzenlenmesi, ekonomi politikalarının temel nedenleri arasında yer alması, neredeyse tüm ülkelerin ortak sorunu olduğu gibi Türkiye'de de her zaman toplumsal hayatın çok büyük bir sorunu olmuştur. Özellikle 1980 yılı sonrası uygulanan devlet politikalarıyla daha da olumsuz hale gelinmiştir. O dönem finansal politikaların özgür bırakılması, aşırı faiz artışları ile birlikte gelir dağılımının belli bir kesimin lehine doğru kayması bu sorunu daha da artırmıştır. Bir iktisadi yapıda, bireysel gelir dağılımı problemlerinin ölçülmesinde en önemli

yöntemlerin Lorenz eğrisi, Gini katsayısı ve Kuznets katsayısıdır (Erdoğan, 2004, s. 47-48).

Gelir dağılımı kavramını iki türde inceleyebiliriz (Akdağ , 2020, s. 12-13).

4.2.5.1.Kişisel Gelir Dağılımı

Ekonomistlerin oldukça sık kullandığı bir ölçüm şekli olan bireysel gelir dağılımı, ama ülke nüfusunu oluşturan bireylerin o ülkenin milli gelirinden aldığı payı anlatmaktadır. Başka bir deyişle o gelirin kaynağına bakılmaksızın ülkenin en zengin ve fakir yüzdesinin dağılımını gösterir. kişisel gelir dağılımı kişilerin ya da ailelerin bireysel olarak aldıkları toplam gelir ile ilgilenmektedir.

4.2.5.2.Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Bu kavram da çok sık kullanılan bir gelir dağılımı türüdür. Ülke üretim faktörlerinin milli gelir üzerinden aldıkları payı açıklamaktadır. Buradaki amaç toplumdaki bireylerin ayrı ayrı gelirlerini ya da servetlerine bakmaktansa emeğin bir bütün olarak payını araştırmaktadır.

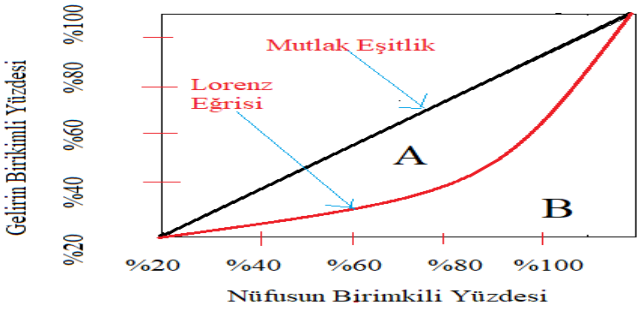
4.2.5.3.Gelir Dağılımı Ölçüm Yöntemleri

Gelir dağılımı ölçümlemesinde üç farklı yöntem vardır.Bunlar Lorenz Eğrisi,Gini Katsayısı ve Kuznets Katsayısı.

4.2.5.3.1.Lorenz Eğrisi

Lorenz Eğrisi, gelir eşitsizliğinin anlatıldığı en güçlü bir yöntem olarak 1905 yılında ortaya çıkmıştır. Düzenli bir şekilde gelirlerin verilerini gösteren bu eğri hane halklarının belli bir noktada gelirden aldığı payları tanımlamaktadır.

Şekil 2. Lorenz Eğsisi

Kaynak: (Akdağ , 2020, s. 30)

Şekil 2'de Siyah renkli eğri, mutlak eşitliğin olması gereken bir eğri, yani nüfusun yüzdesi ile sahip olunan toplam gelir yüzdesinin örtüşmesi gerektiğini gösteren eğridir.Halbuki Lorenz,gerçekte bunun böyle olmadığını, nüfusun belli bir yüzdesinin mutlak eşitlik eğrisine temas eden bileşenlerde değil, Lorenz eğrisi olarak adlandırılan kızmızı renkli eğriye teması ettiği bileşenlerden oluşmakta olduğunu ortaya koymuştur. A alanı ne kadar büyürse, gelir adaletsizliğinin de o kadar artacağını belirlemiştir.

4.2.5.3.2 Gini Katsayısı

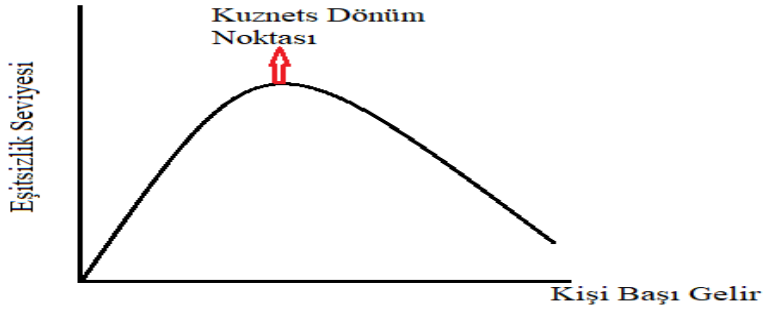
Bireysel anlamda gelirlerin dağılımlarını ölçmek için kullanılan önemli bir yöntemdir. Aslında GİNİ Oranı olarak da tanımlansa yanlış olmayacaktır. Lorenz eğrisi ile mutlak eşitlik eğrisi arasında kalan bölgenin, mutlak eşitlik eğrisi altında kalan tüm bölgeye oranı, bize Gini katsayısını verir. Gini katsayısı matematiksel olarak 0'a yaklaştığında yani Lorenz eğrisi mutlak eşitlik eğrisine yakınlaştığında, gelir adaletsizliği azalmış olacak, fakat Gini katsayısı 1'e yaklaştığında ise gelir adaletsizliği artmış olacaktır. Bu sebeple Gini katsayısı çok önemli bir gelir dağılımı ölçme yöntemidir.

$$\text{GİNİ Katsayısı} = \frac{A}{A+B}$$

4.2.5.3.3. Kuznets Eğrisi

1955 yılında Kuznets tarafından geliştirilen bu yöntem, artan gelir düzeyine karşılık adaletsizliğin önce artacağı sonra da azalacağı şeklindedir Yani gelir düzeyi ile adaletsizlik arasında ortaya çıkan bu ters orantı, ters "U" ile kendini gösteren bir eğri şeklindedir. Bu eğriye Kuznets Eğrisi adı verilir. Kuznets yaklaşımına göre, sanayideki verimlilik, tarım sektöründen daha fazladır. Bu yaklaşım, tarımdan sanayiye doğru bir emek akışına neden olacaktır. Bu geçiş ile birlikte İlk zamanlar gelir adaletsizliğinin artacağı ama sonrasında üretim artışı ile birlikte gelir dağılımının düzeleceği öngörüsü yer bulmuştur (Doğan ve Tek, 2007, s. 99).

Şekil 3. Kuznets Eğrisi

Kaynak: (Akdağ , 2020, s. 29)

4.2.6.İstihdam ve İşsizlik

Bir iktisadi yapı da, belli bir ücret düzeyinde çalışma azminde olup istihdam imkanı bulamayan kişilere işsiz denilmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere işsiz kalmak, bireylerin çalışmama arzusunda olmalarını değil, istihdam arzusunda olmalarına rağmen işsiz kalma durumunu ifade etmektedir. (Alptekin,V., 2016, s. 86) İstihdam kavramı, çalışabilecek yaşta ve durumda olan bireylerin tam gün çalışmasını ifade eder. İşsizlik kavramı ise çalışabilir yaşta ve durumda olduğu halde iş arayıp da bulamayanları ifade eder. Uluslararası Çalışma Örgütü İLO'nun tanımına göre istihdam, milli gelire katkı yapan, bunun karşılığında ücret alan ve başkası adına ya da kendi hesabına çalışan belli bir yaş üzerindeki bireyler olarak tanımlanır. Yine bu örgütün tanımına göre işsizlik, çalışabildiği halde iş bulamayan ve bulduğunda çalışıp karşılığında ücret kazanabilecek olan bireyleri ifade eder (Tunay, 2007, s. 44).

4.2.7.Enflasyon ve Faiz Oranları

Fiyatlar genel seviyesinin sürekli artış halinde olması kavramını ifade eden enflasyon, hemen hemen bütün dünya ülkelerinin karşı karşıya kaldığı makroekonomik bir sorundur. Enflasyonun olumsuzluğundan kurtulmak için ülkeler farklı politikalar ortaya koyarlar Bunlardan birisi taleplerin daraltılması anlamında bir politika iken, diğeri ise talepleri genişletici bir politikadır. İlkinde ki amaç enflasyonu düşürmek, ikincisinde ki amaç ise birinci amacın neden olduğu işsizliği azaltmaktır (Akiş, 2020, s. 404). Enflasyon kavramı, çok miktardaki mal ve hizmet fiyatlarında oluşan artışın değil, sadece hesaplamak için yer alan ürün sepetindeki malların fiyatlarının sürekli artmasıdır, yani buradaki artış bir defa için değil, sürekli bir artış söz konusudur. Bu sebeple enflasyon kavramı, fiyatlar genel düzeyinde oluşan sürekli bir artışı işaret eder ve bunun nedeni olarak da paranın kıymetinde oluşan ve süreklilik arz eden düşüşler şeklinde ifade edilir (Öztürk ve Öner, 2020, s. 188).

Piyasa ekonomisinde çok önemli bir yere sahip olan faiz kavramı, iktisadi yapıda tüm kesimleri doğrudan ilgilendiren, bilhassa e enflasyon ile faiz oranları arasında çok yakın bir temas vardır. Bu iki kavram arasındaki korelasyonun yönü ile ilgili farklı yaklaşımlar söz konusudur. Özellikle enflasyonun arttığı süreçlerde reel faiz oranları yükselmektedir, faiz oranlarındaki yükselme ise fiyatların arz yönlü yükselişine neden olur ve bununla birlikte maliyet artışları başlar, maliyet artışları da maliyet enflasyonuna sebep olabilmektedir (Alacahan, 2011, s. 50).

4.2.8.Ödemeler Dengesi

Ödemeler dengesi, dış iktisadi faaliyetler sonucunda ortaya çıkan bir bilançodur. Ülkemizde ise uluslararası bir tanıma uygun olarak, cari işlemler, dış Ticaret ve görünmeyen kalemler, sermaye hareketleri, rezerve hareketleri ve kısa vadeli sermaye hareketleri başlıkları altında bulunup, dövize bağlı olan parasal kavramları ifade eder (Özer,İ., 2012, s. 101). Dış dünya ile faaliyet halinde bulunan bir ülkenin iktisadi politikalarının genel gayesi, iç ve dış dengenin eş zamanlı bir şekilde sağlanmasıdır. İç dengede istikrarlı bir seviyede tam istihdam sağlanması kastedilirken, dış dengeyle ise ödemeler dengesinin bir eksiklik ya da fazlalık ortaya çıkmaması kastedilmektedir (Tunca ve Tunalı, 2011, s. 2).

Ödemeler dengesinin denge yönünde sağlanması için ilgili işlemler sonucunda ortaya çıkan açığın sermaye kalemindeki bir fazlalık ile yerine konması gerekir. Buradaki denge şartı, resmi anlamda rezerv değişimlerinin sıfır olmasıdır ve ödemeler dengesini aşağıdaki gibi sınıflandırmak mümkündür (Kadoğlu, 2017, s. 31-32).

Cari İşlemler Hesabı
Sermaye Hareketleri Hesabı
Rezerv Hareketleri
Net Hata ve Noksan

4.3.Türkiye'de ve Almanya'da Yıllara Göre Gayri Safi Yurtiçi Hasıla Verileri (1998-2020)

İktisadi anlamda, küresel ortamda rekabeti çok yoğun yaşayan tüm ülkeler, sahibi olduğu kaynakları en verimli şekilde kullanmaları, büyüme süreçlerinde istikrarlı olmaları, bölgesel ayrımların minimum düzeyde tutulması, makro ekonomik göstergelerin olumlu olması ve küresel düzeyde rekabette rekabet üstünlüğüne sahip olmaları için, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla artışları bu imkanları sağlamada önemli bir

role sahip olacaktır. Bu doğrultuda, ülke ekonomilerinin önemli makro ekonomik göstergeleri arasında bulunan GSYH seviyeleri, bir ülkenin iktisadi yapısına ait fotoğrafın çekilmesi açısından çok mühim bir göstergedir (Ünlü, 2019, s. 1).

Çalışmada karşılaştırmaya konu olan Türkiye ve Almanya'nın GSYH verilerine bakmak faydalı olacaktır

Tablo 16'da Türkiye'nin cari fiyatlarla 1998-2019 yılları arasına ait GSYH verileri verilmiştir.Tabloda aynı zamanda TL.cinsinden verilerin, Dolar cinsinden karşılığı da hesaplanmıştır. 2008 ekonomik krizi sebebi ile 2009 daki büyüme hızının, diğer yıllara göre en düşük seviyede olduğu görülmektedir. En yüksek büyüme hızı ise 2000 yılında görülmüştür.

Tablo 16. Türkiye Gayri Safi Yurtiçi Hasıla Verileri,1998-2019 Alıcı Fiyatlarla

	Cari Fiyatlarla		
	Değer	**Büyüme hızı**	**Değer**
Yıllar	**(000 000 TL)**	**('%)**	**(000 000 $)**
1998	70 203		270 947
1999	104 596	49,0	247 544
2000	166 658	59,3	265 384
2001	240 224	44,1	196 736
2002	350 476	45,9	230 494
2003	454 781	29,8	304 901
2004	559 033	22,9	390 387
2005	648 932	16,1	481 497
2006	758 391	16,9	526 429
2007	843 178	11,2	648 754
2008	950 534	12,7	742 094
2009	952 559	0,2	616 703
2010	1 098 799	15,4	731 608
2011	1 297 713	18,1	773 980
2012	1 416 798	9,2	786 283
2013	1 567 289	10,6	823 044
2014	1 748 168	11,5	799 370
2015	1 952 638	11,7	719 620
2016	2 608 525	33,5	863 750
2017	3 106 536	19,1	853 443
2018	3 758 315	20,9	781 354
2019	4 320 191	14,9	898 168

Kaynak: TUİK,Yıllık GSYH verileri.2019

Tablo 17'de Almanya'nın cari fiyatlarla 1998-2019 yılları arasına ait GSYH verileri sunulmuştur.Tabloda aynı zamanda Euro cinsinden verilerin, Dolar cinsinden karşılığı da hesaplanmıştır.Euro/Dolar parite değerlerinin 1998-2019 yılları arasında, aylık bazdaki tüm değerleri Merkez Bankası veri tabanından bakılıp ve 21 yıllık ortalaması alınarak 1,20 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Her Euro değeri 1,20 ile çarpılmış ve Dolar olarak karşılığı ilgili satıra yazılmıştır. Tabloda, büyüme hızın 2008 krizi sebebi ile en düşük olduğu yıll 2009 iken, en yüksek olduğu yıl ise 2011 yılıdır.

Tablo 17. Almanya Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, 1998-2019 Alıcı Fiyatlarla

	Cari Fiyatlarla		
	Değer	**Büyüme hızı**	**Değer**
Yıllar	**(000)**	**('%)**	**(000 $)**
1998	2.014.420,00 €	…	$2.417.304,00
1999	2.059.480,00 €	2,24	$2.471.376,00
2000	2.109.090,00 €	2,41	$2.530.908,00
2001	2.172.540,00 €	3,01	$2.607.048,00
2002	2.198.120,00 €	1,18	$2.637.744,00
2003	2.211.570,00 €	0,61	$2.653.884,00
2004	2.262.520,00 €	2,30	$2.715.024,00
2005	2.288.310,00 €	1,14	$2.745.972,00
2006	2.385.080,00 €	4,23	$2.862.096,00
2007	2.499.550,00 €	4,80	$2.999.460,00
2008	2.546.490,00 €	1,88	$3.055.788,00
2009	2.445.730,00 €	-3,96	$2.934.876,00
2010	2.564.400,00 €	4,85	$3.077.280,00
2011	2.693.560,00 €	5,04	$3.232.272,00
2012	2.745.310,00 €	1,92	$3.294.372,00
2013	2.811.350,00 €	2,41	$3.373.620,00
2014	2.927.430,00 €	4,13	$3.512.916,00
2015	3.026.180,00 €	3,37	$3.631.416,00
2016	3.134.740,00 €	3,59	$3.761.688,00
2017	3.259.860,00 €	3,99	$3.911.832,00
2018	3.356.410,00 €	2,96	$4.027.692,00
2019	3.449.050,00 €	2,76	$4.138.860,00

Kaynak: Federal Statistical Office, at a glance, 2019,s.18

4.4.Türkiye'de ve Almanya'da Genel Olarak Sosyal Yardımlar ve Makroekonomik Etkileri

4.4.1.Türkiye'de Sosyal Yardım Sistemine Genel Bakış

Türkiye'de sosyal yardım yapısına değinmek gerekirse, anayasanın 61. maddes inde açıkça belirtildiği; "Devlet, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malûl ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar. Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır. Yaşlılar, Devletçe korunur. Yaşlılara Devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir. Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur." gibi çok önemli bir görev üstlenmiştir. Ülke sınırları içerisinde, bireylerin kendi iradesi ya da iradesi dışında karşı karşıya kaldığı, kısacası muhtaçlık durumu açısından, bir yardım eline ihtiyaç duyar. İşte yardım elini uzatacak mekanizma ise o ülkeyi yöneten mekanizmadır. Bu sebeple ülke yönetimleri, sosyal yardım sistemini her açıdan uygun bir zemin üzerine inşa ederek, gerek tesisler kurmak gerekse bizzat temas ederek bu faaliyeti sürdürmeye çalışırlar. Ülkemizde çok çeşitli başlıklarda anayasanın 61. Maddesinde de belirtildiği üzere, yardım politikalarını kategorize ederek uygulamaya çalışır. Çalışmamızda yardım uygulamalarının muhteviyatı üzerinde araştırma yapmak üzeri Türkiye'nin bu politikaların icrasında nasıl bir yaklaşım gösterdiği, eksiklerinin neler olduğu ve ne gibi iyileştirmeler yapma gayesinin gerektiği, detaylarıyla anlatılmaya çalışılmıştır.

Türkiye'de uygulanan sosyal yardım sistemini belli başlıklar altında toplamak mümkündür (Hacımahmutoğlu, 2009, s. 147-153).

-Eğitim yardımları

-Sağlık yardımları

-Gıda yardımları

-Barınma yardımları

-Yakacak yardımları

-Yaşlılara yapılan yardımlar

-Özürlülere yapılan yardımlar

-Giyim ve ev eşyası yardımları

-İşsizlere yapılan yardımlar

-Muhtaç kişilere yapılan yardımlar

Türkiye'de özellikle 2002 yılından sonra ekonomik gelişmelerle birlikte, sosyal yardım politikalarında değişiklikler yaşanmıştır. Türkiye'nin iktisadi olarak oldukça dip noktalarında olması, sosyal yardım sisteminin düzenli bir şekilde çalışmasını engellemiştir. Özellikle bütçe açıkları, faiz oranları, Kamu borçları, enflasyon ve ekonomik büyüme gibi makro ekonomik göstergelerdeki iyileşmeler sosyal yardım politikalarının uygulama alanlarını genişletmeye sebep olmuştur. Bu gelişmelerle birlikte neredeyse alt gelir gruplarının sosyoekonomik hayata katılımlarının önü açılmıştır. Bir ülke ekonomisi içerisinde sosyal yardım harcamaları, harcama kalemi olmak hüviyetinden kurtulmadır. Çünkü sosyoekonomik adaletsizliklerden ülkenin kurtulabilmesi çok büyük önem arz etmektedir. Bu sebeple mali durumu iyi olmayan grupların, toplumun ekonomik ve sosyal yapısına katılması özellikle önem kazanmıştır. Ülkemizde sosyal yardım giderlerinin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla içindeki oranı 2002'den 2014'e kadar yaklaşık üç kat artış göstermiştir (Karagöl ve Dama, 2015, s. 7-8).

Sosyal yardım kavramını da içine alan, "Sosyal koruma" denilen bir uygulamada, söz konusu harcama ve gelirlere ait istatistikler, Avrupa bütünleştirilmiş sosyal koruma istatistikleri sistemi el kitabı standartlarında oluşturulmuştur. Bu harcamalar sosyal yardım, idari harcama ve diğer harcamalardan meydana gelmektedir. Sosyal koruma kavramı, bireylerin bir şekilde ortaya çıkmış risk veya muhtaçlık yüklerini azaltmak gayesi ile yapılan tüm uygulamaları kapsamaktadır. Bu el kitabına göre sosyal yardımları sekiz başlık altında toplamak mümkündür. (TUİK, Tablo-6 Sosyal koruma istatistiklerine ilişkin açıklamalar:)

1. Hastalık/sağlık bakımı,
2. Engelli/malül,

3. Emekli/yaşlı,

4. Dul/yetim,

5. Aile/çocuk,

6. İşsizlik,

7. Konut,

8. Sosyal dışlanma başka yerde sınıflandırılamayan(b.y.s)

Tablo 18. Risk/ İhtiyaç Gruplarına Göre Brüt ve Net Sosyal Koruma Harcamaların Dağılımı, 2017-2018

				Milyon TL
	2017		2018	
	Brüt	Net	Brüt	Net
Sosyal Koruma Harcamaları Toplamı	382.665	381.916	442.607	441.611
İdari Masraflar ve Diğer Harcamalar	7.108	7.108	6.697	6.697
Sosyal Koruma Yardımları Toplamı	375.557	374.808	435.910	434.913
Hastalık ve Sağlık Bakımı	103.077	103.077	121.444	121.444
Engelli/Malul	13.317	13.317	14.840	14.840
Emekli/Yaşlı	184.984	184.984	214.133	214.133
Dul/Yetim	44.687	44.687	52.262	52.262
Aile/Çocuk	14.966	14.966	16.986	16.986
İşsizlik	8.672	7.923	10.358	9.361
Sosyal Dışlanma	5.853	5.853	5.887	5.887

Kaynak: TÜİK, Sosyal Koruma İstatistikleri, 2018

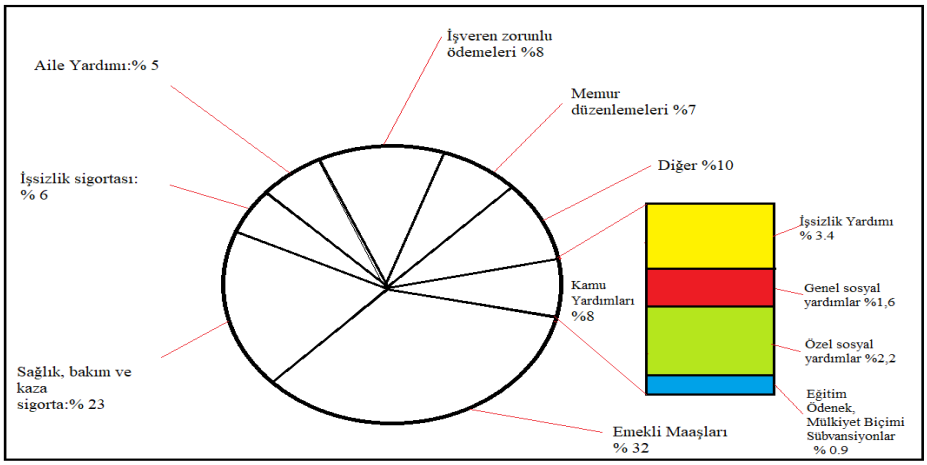
4.4.2.Almanya’da Sosyal Yardım Sistemine Genel Bakış

Almanya'da yaşayan ve zor bir süreç yaşayan herkesin insanlık onuru içinde yaşamasına izin verilme yaklaşımı vardır. Zor durumun üstesinden Kendi başlarına gelemeyen bireyler, sosyal yardım alırlar. Uygulamaların temelinde sigorta sistemleri kapsamında yeterli yararlanma olanağına sahip olmayan bireylere ve hane haklarına yardımcı olma yaklaşımı söz konusudur. Almanya'da sosyal yardım sistemi, yardıma muhtaç olanlara sadaka sağlamak ile ilgili bir uygulama değildir. Ama insanların onurlu bir yaşam sürmelerine izin vermek ve onları mümkün olan en uygun süre içerisinde bağımlı olmaktan çıkarıp güçlendirmek, çok büyük bir önem arz eder. Bireylerin içinde bulunduğu zor durumun hangi sebeplerle ortaya çıktığının hiçbir önemi yoktur. Buradaki ana yaklaşım, sosyal yardımların zor durumda olan herkesin yararlanmak zorunda olduğu yasal bir hak olma yaklaşımıdır. İhtiyacı olan herkes, ihtiyaçlarına göre uyarlanmış kişisel ve mali koşullarını dikkate alan yardımlardan ifade eder. Sosyal yardım, sosyal hizmet, yardımı ödemeleri ve ayni yardımlar şeklinde yararlanır. (Federal Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı)

Almanya'da sosyal koruma sisteminin en temel direği, uygulanan sosyal sigorta sistemidir. İşsizlik, hastalık, sakatlık, mesleki yaralanmalar, uzun vadeli bakım, yaşlılık ve aile desteği gibi uygulamalar, tamamen bireylerden emekliliklerine kadar ki süreçte tahsil edilen vergi sistemi aracılığı ile sağlanmaktadır. Çok sayıda birey kazançları ile bu sisteme katkıda bulunurlar (Willem, Donald and Sigrun, 2003, s. 6).

Şekil 4. de Almanya’da 2000 yılı zorunlu sosyal yardım harcamaları bileşimi gösterilmiştir.Bu bileşimde en büyü payı %32 ile emekli yardımı almıştır. Kamu yardımları içerisinde en düşük payı ise % 0,9 ile konut yardımı, eğitim ödeneği ve mülkiyet yönlü sübvansiyonlar almıştır.

Şekil 4. Almanya'da 2000 Yılı Zorunlu Sosyal Yardım Harcamaları Bileşimi

Kaynak: (Willem, Donald and Sigrun, 2003, s. 6)

Tablo 19'da ise 2017 ve 2018 yıllarına ait toplam sosyal yardım harcamaları ve kişi başına düşen sosyal yardım harcamaları gösterilmiştir.

Tablo 19. 2017-2018 Yıllarına Ait Kamu Yardımı Brüt Harcama

YIL	BRÜT HARCAMA	KİŞİ BAŞINA BRÜT HARCAMA
	EURO	EURO
2017	25.587.900	311
2018	26.787.772	323

Kaynak: Federal İstatistik Dairesi, Wiesbaden 2020

Tablo 20'de OECD ülkelerinin sosyal yardım toplam harcamalarının GSYH 'leri içindeki payları gösterilmiştir. Bu tabloya göre Türkiye, uzun yıllar tek haneli sayılara sahiptir. Çalışmaya konu olan ve ülkemiz ile karşılaştırdığımız Almanya'nın ise Türkiye'nin tüm yıllar ortalamasında 4,9 katı ile tabloda OECD ülke ortalamalarının üstünde yer aldığı görülmektedir.

Tablo 20. OECD Sosyal Harcama -Toplu Veriler, 2020

	Yıllar																				
Ülkeler	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Almanya	25,4	25,6	25,4	25,4	26	26,5	25,9	26,2	25	24,1	24,2	26,6	25,9	24,7	24,5	24,7	24,9	25,1	24,1	25,1	25,1
Türkiye	5	5,7	7,5	8,2	8,8	9,8	10,1	10,1	10,4	10,9	11,1	13	12,3	11,9	12	11,8	11,7	11,6	12,5	.	.
OECD Ortalama	17,7	17,6	17,4	17,6	18	18,3	18,2	18,2	17,9	17,7	18,5	20,7	20,6	20,2	20,3	20,4	20,3	19	20,5	20,2	20,1

Kaynak:OECD Sosyal Harcamalar ve Toplu Veriler
https://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?datasetcode=SOCX_AGG&lang=en

4.4.3.Sosyal Yardımlar ve İstihdam İlişkisi

Sosyal yardım uygulamalarındaki önemli bir amaç da, yardımdan faydalanan bireyin en kısa sürede yeniden istihdama katılması, gelir sağlaması ve böylece kendini ekonomiye katkı sürecinin bir parçası olmasının sağlanmasıdır. Bu vesile ile bireyin varlığını garanti altına alması, üretime katkı yapacak şekilde çalışması ve gelir sağlaması imkânına kavuşması doğal bir sonuç olacaktır. Sosyal yardım ile istihdam ve işsizlik kavramının arasında bu yönlü bir bağdan bahsedilebilir (Dilik, 1980, s. 65).

Sosyal yardım ve istihdam arasındaki ilişkinin meydana gelmesi, birikim, devlet yapısı ve emeğin gücü ilişkisindeki karakteristik özelliği, devletin, emeğin gücünü ve temelden üretimin şartlarını hazır hale getirmesi kapsamında işgücü arzı ve ücret ilişkisine müdahale etmesinin özgül fikirlerini oluşturur. Bu müdahale ile, toplumsal refah seviyesinin gerçekleştirildiği gibi, ücret düzeninin gelişimi bakımından da büyük önem arz eder (Kutlu, 2016, s. 108).

Devlet yönetimleri sosyal yardımları, yoksul halkın içinde bulunduğu durum ile mücadele amacıyla bir araç olarak kullanır. Toplumsal adalet ve toplumsal refahı düzenleme adına aynı ve nakdi yardımlar yaparak yoksulluğun bertaraf edilmesi konusunda etkin olunacağı düşünülmüştür. Fakat müdahaleler, bu amacın aksine bazı problemleri beraberinde getirmiştir. Sadece yardım amaçlı uygulamaların bir istikrar kazandırmadığı ortaya çıkmış ve karar vericileri yeni arayışlara itmiştir. Özellikle 2000'li yıllarda bir çok devlet, sosyal yardımlar ile istihdam kavramının bağlantılarını gerçekleştirmek adına bazı reformların altına imza atmışlardır. Bunlardan bazıları sosyal yardım alan işsizleri üretim sürecinin içine katarak, istihdam politikalarında sosyal

yardım yararlanıcılarını topluma ve ekonomiye kazandırma politikaları olmuştur (Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, 2013).

Bir ülkede asıl amaç, ihtiyacı olan bireyler ve hane halklarının yardım bağımlılığının önüne geçilerek yeni bir devlet- toplum ilişkisi bilinci yaratmak olmalıdır. Bu doğrultuda, devletin bu bilincin oluşumunu gerçekleştirmesinde yalnız kalmaması adına ve bir koordinasyon dahilinde yürütülmesi adına, yerel yönetimler ve birtakım kuruluşlarla yürütme zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

4.4.4.Sosyal Yardımlar ve Ekonomik Refah İlişkisi

Kuşkusuz bir ülkenin ekonomik refahının yaşanabilir seviyeye ulaşabilmesi için, tüm bireylerin asgari ihtiyaçlarının karşılanmasının, geleceğe güvenle bakabilen, onurlu bir yaşam sürmesini mümkün kılan şartların oluşması gerekmektedir. Bu koşulların sağlanabilmesi, ülkeler açısından elbette çok kolay bir süreç değildir. Bazen ülkelerin ekonomik refah seviyeleri yüksek olsa bile, bakıma muhtaçlık kavramının ortadan kalkmayacağı aşikardır. Bakıma muhtaç olma durumu, bireylerin sadece ekonomik durumları ile ilgili değildir. Bu sebeple bakıma muhtaçlık durumunun yoksulluk ya da ekonomik imkansızlık sebebiyle tetiklenmesi, bireyin zaten içinde bulunduğu durumun olumsuzluğunu artıracak ve yaşam koşullarının daha da zorluklar içerisinde tezahür etmesine yol açacaktır. Ülkeler, çeşitli sosyal yardım politikalarıyla, bahsedilen bu olumsuzlukları ortadan kaldırılıp, bakıma muhtaç tüm bireylerin ya da bir başka deyişle yardıma muhtaç tüm ihtiyaç sahiplerinin yaşam koşullarının toplumun hiç değilse asgari standartlarda yaşanılır hale getirilmesi yönünde çaba sarf etmek durumundadırlar. Günümüzde toplumsal refahın ekonomik refahla büyük oranda örtüşmesi, devletlerin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla verileri içerisinde sosyal yardım harcamalarına makul bir pay ayırması zarureti doğmuştur. Çalışmamızda, ülkemizde bu sıkıntıların ortaya çıktığı nedenlerin temeline inilerek nasıl diğer ülke seviyelerine yaklaşılması gerektiği yönünde araştırmalar ortaya koymuş bulunmaktayız. Bu sebeple sosyal yardım ve ekonomik refah ilişkisinin olumlu yönde seyretmesi açısından bazı çıkarımlarda bulunmaya çalıştık. Bu çıkarım ardan bazıları ise diğer başlıklar altında sunduğumuz sosyal yardım harcama verileri ve ülkemizin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla verileri içindeki payları bizlere yol gösterecektir.

İktisat biliminin temel noktaları olan bireylerin ve toplumların faydalarını maksimum hale getirecek olan politika arayışları, ekonomik refahın da başlıca sorununu oluşturmaktadır. Ekonomik refahın optimizasyonunda nasıl bir yöntem uygulanacağı yönünde çok farklı yaklaşımlar söz konusudur. Özellikle bireysel ekonomik refahın mümkün olmadığı bir ortamda sosyal refahın da sağlanamayacağı ilişkisinden yola çıkılırsa, mikro refahın makro refahı sağlayacağı ilişkisi ortaya çıkmaktadır (Dama, 2016, s. 162).

Refah düzeyine ulaşmış bir devletin varlığı önemli seviyede harcama politikaları üzerinden şekillenirken, ekonomik refah müdahalelerinde buna paralel bir şekilde devletlerin harcama yönleri ile birlikte incelenmektedir. Refah devletinin sosyal alandaki harcamaları tanımlayan boyutları, refah devleti kapsamında veya politik uygulamalarında önemli bir yer tutar (Özalp, 2017, s. 241).

Ekonomik refah göstergesinin ekonomik kalkınma ya da ekonomik büyüme kavramları ile örtüşmüş olduğu görülmektedir. Öncelikle ekonomik kalkınma ile büyüme arasındaki farkı ortaya koymakta fayda vardır. Büyüme, kalkınmanın bir alt bileşenidir. Büyüme ise bir ülkede üretilen mal ve hizmetlerin bir önceki yıla göre artış kaydetmesidir. Kalkınma ise büyümeye ilaveten ilgili ülkede yaşayan bireylerin sosyokültürel ve yaşam kalitelerinin artmış olmasını da içermektedir. Kalkınma kavramı 1950'li yıllarda daha çok, hızlı büyümeye işaret ediyordu. Özellikle hızlı büyümenin bir sonucu olan kişi başı milli gelirin yükseliş trendinde olması, kalkınma için yeterli değildir. Çünkü kalkınma hesaplarında gelir adaletsizliği ve yoksulluk kavramları geri planda kalmıştı. Hatta büyümenin oldukça fazla olduğu dönemlerde bile yoksulların mali durumlarının iyileşmediği görülmüştür. Aslında ülkeler arası kıyaslamaların en doğru ölçüsünü insani gelişme indeksidir. (HDI) Bu hesaplama türünün içinde eğitim ve sağlık kriterleri de kendilerine yer bulmuştur (Güneş ve Orhan, 2016, s. 7).

Ekonomik refah kavramının önemli bir yanı refahın ölçülebilmesidir. Ekonomik refahın ülkeler arasında karşılaştırılabilir olması için ölçülebilmesi gerekmektedir. Bu sebeple literatürde ekonomik refahın ölçülebilmesi, "faydacı yaklaşım", "yoksulluk yaklaşımı" şeklindeki ölçme yöntemlerine dayanmaktadır (Akar, 2015, s. 22). Faydacılık yaklaşımı, insana özgü olan, kısacası yaşam hakkını çağrıştıran ölçümleri, bu yaklaşımın dışında tutarak sadece sonuçlara odaklanır. Fayda yaklaşımında sonuçlar, fayda/refah ile

sınırlandırılmıştır (Şeker & Murat, 2012, s. 286). Yoksulluk bir ülkedeki ekonomik refah düzeyinin belirlenmesinde ölçüt olarak kabul edilir. Kalkınma ekonomisinde bireylerin sahip olduğu refahın artırılması, yoksullukla mücadele faaliyetler içerisinde kullanılmaktadır (Akar, 2015, s. 23).

4.4.5.Sosyal Koruma İstatistikleri İle İlgili Açıklamalar

Sosyal koruma harcamalarına ilişkin veriler "Avrupa Bütünleştirilmiş Sosyal Koruma İstatistikleri Sistemi" ESSPROS el kitabı standartlarında oluşturulmuştur.Çalışmamızda kullanılan ve bağımsız değişkenleri oluşturan harcama kalemlerini ise yaşlı,engelli ve bakıma muhtaç bireyler için yapılan ,sosyal koruma yardımları , nakit yardımlar ve ayni yardımlardan oluşmuştur (TUİK, 2020).

BÖLÜM 5. YÖNTEM

5.1.Araştırmanın Önemi

Türkiye Cumhriyeti Anayasaısının 2. Maddesinde Cumhuriyetin nitelikleri belirtilirken, sosyal bir hukuk devleti olduğu vurgulanmaktadır (TC. 1982 Anayasası). Sosyal devlet olma prensibi gereği yaşlı, engelli ve bakıma muhtaç bireyler için yapılan kamu harcamalarının toplam kamu harcamaları içinde ve GSYİH üzerinde belli bir oranda yer tuttuğu sonucuna ulaşmak olasıdır. Yaşlı, engelli ve bakıma muhtaç bireyler için yapılan kamu harcamalarını "Nakit yardımlar", "Çalışma Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı'na bağlı kurumsal bakım hizmetleri giderleri" gibi çeşitli kalemler halinde toplamak mümkündür.

Son yıllarda sosyal refahın artması, daha iyi yaşam koşullarına ulaşılması ve tıptaki gelişmelerin ölümcül hastalıklara çare bulması sonucu yaşam süresi ortalaması yükselmiş, buna paralel olarak toplumda doğurganlık oranlarının azalması sebebi ile yaşlı nüfusun artması kaçınılmaz olmuştur. Bu ivmenin ekonomilere yük getireceği açıktır.

Bu çalışma, değişkenler arasındaki korelasyonun etkileri açısından ortaya konulduğunda, sağlık harcaması politikalarının düzenlenmesi, ekonomik açıdan varolan olumsuzlukların iyileştirilmesi, genel olarak yaşlı bakım hizmetlerinin "bir sistem" olarak revize edilebilmesi ya da yeniden yapılandırılabilmesi, alternatif ya da tamamlayıcı, sürdürülebilir yeni sistemlere temel teşkil etmesi, ülkeler arasında müşterek ilişkiler ve yapılanmalar kurulabilmesi, ve genel ekonomi içerisindeki payının optimum hale getirilmesi açısından önem taşımaktadır.

5.2.Araştırmanın Amacı

Bu çalışma ile yaşlı, engelli ve bakıma muhtaç bireyler için yapılan kamu harcamalarının GSYİH üzerindeki etkilerinin analiz edilmesi öncelikle amaçlanmıştır. Analiz sonucunda ortaya çıkacak negatif ya da pozitif sonuçların yorumlanarak GSYİH üzerindeki etkilerin olumlu işlemesi adına yöntemler geliştirilmesi, Türkiye ile

Almanya'daki aynı tür kamu harcamaların fark ve benzerliklerinin ortaya konulması, bu farklılık ve benzerliklerden hareket edilerek iyileştirme faaliyetlerinin uygulanmaya yönelik öneriler haline getirilmesi diğer temel amaçlarımız arasında yer almaktadır.

Bu araştırmada bağımsız değişkenlerimizi oluşturan yaşlı engelli ve bakıma muhtaç bireyler için yapılan kamu harcamalarının, bağımlı değişkenimiz olan GSYİH üzerindeki etkilerini ortaya koymak amaçlanmaktadır. Her iki ülke Türkiye ve Almanya için yapılacak bu "etki" araştırmalarının sonucunda bir ülkenin diğerine bu alanda model olması ise ulaşmak istenen hedeflerden biridir.

Bu araştırmada kullanılacak analiz yöntemleri sayesinde ortaya çıkacak sayısal veriler kullanılarak eğer mümkünse bu tür kamu harcamalarının iyileştirilmesi ve ülke ekonomisine katkıya dönüştürülmesi ya da katkısının artırılması diğer hedeflerimiz arasında yer almaktadır.

5.2.Araştırmanın Problemi

Genel amaçtan yola çıkarak yaşlı, engelli ve bakıma muhtaç bireyler için karşılanan;

-Yaşlı,engelli ve bakıma muhtaç bireyler için yapılan yardım harcamalarının GSYİH üzerindeki etkisi nedir? Ekonomik büyüme ile ilişkisi var mıdır?

Sorularının cevaplandırılmasına ilave olarak;

-Almanya' da aynı harcama türlerinin sayısal değerleri nelerdir?

-Almanya'da geçmişten bugüne kadar, bireyler için yapılan sosyal ve ekonomik politikaların seyri nasıldır?

-Türkiye ile Almanya arasındaki bu harcama türleri açısından farklılıklar ve benzerlikler nelerdir?

- Almanya, bu farklılıklar ve iyileştirilebilirlikler anlamında Türkiye' ye model olabilir mi?

-Bu kamu harcamalarının GSYİH üzerindeki yükünün azaltılması açısından Türkiye'nin Almanya'dan örnek alabileceği uygulamalar var mıdır?

-Bu kamu harcamaları yeni bir sektör oluşturarak GSYİH 'yı olumlu yönde etkileyebilir mi?

-Yeni sektörlerin oluşmasına katkı sağlanabilir mi?

Bu sürecin olumlu bir yöne çevrilmesi için gereken sağlık politikalarına ve muhtelif projelere temel teşkil etmesi açısından da değerlendirilmeye çalışılacaktır.

5.4.Araştırmanın Varsayımları

Bugüne kadar yapılmış araştırmalarda, çalışmamızdaki değişkenlerimize benzer değişkenlerin GSYİH üzerindeki etkilerinin negatif yönlü olacağı varsayılmaktadır. Özellikle Türkiye –Almanya veri kıyası ortaya çıktığında, bu süreci başarılı bir şekilde yönettiği varsayılan ülke olan Almanya'nın, Türkiye'ye bu anlamda model olması beklenmektedir. Ayrıca model olma sürecinde Türkiye'nin sosyal ve ekonomi politikalarını düzenlemede ya da revize etmede optimum adımlar atacağı varsayılmaktadır.

5.5.Araştırmanın Sınırlılıkları

Bilindiği üzere sosyal yardım süreci, ülkelerin sadece bakanlıkları ya da merkezi otoriteleri tarafından değil yerel yönetimleri , kar amacı gütmeyen kuruluşları ve kar amacı güden kurumları tarafından da yürütülmektedir.Yerel yönetimlerin, kar amacı gütmeyen kuruluşların ve kar amacı güden kuruluşların bu anlamdaki harcamalarının verilerini elde etmek zamansal açıdan ve ekonomik açıdan çok zor olacağı için merkezi otorite dışındaki bu kurumların bu alandaki faaliyetleri çalışma kapsamı dışında tutulacaktır. Ayrıca çalışmamızda belirtilen bağımsız değişkenlerin, biribirlerinin sınırları içerisine girdiği durumlar söz konusu olacaktır. Bu duruma istinaden içinden çıkılmaz bir araştırma sürecine girilmemesi için, bu değişkenlere ait verilerin, birbirinden bağımsız olarak ilan edilmiş sonuçlarından faydalanılmak sureti ile çalışmamız sürdürülmüştür. Örneğin; hem engelli olup hem de bakıma muhtaç olan bireylere ait verilerin ayrıştırılması, çalışmamızı ilan edilen verilere bağlı olarak yürüttüğümüz için mümkün

olmamıştır. Bir başka örnek ibraz etmek gerekirse, hem yaşlı hem de bakıma muhtaç bireylere ait verilerin ya da hem yaşlı hem de engelli bireylere ait bileşke verilerin ayrıştırılması mümkün olmamaktadır.Veri toplama kaynaklarımızdan, bu üç adet değişkenimize ait olan başlıklar göz önünde bulundurulmak suretiyle çalışmamız yürütülmüş ve analize konu olmuştur.

5.6. Veri Toplama Yöntemi

Tüm değişkenlerimize ait verilerin Türkiye'ye ait olan kısımları Aile ve Sosyal Politika Bakanlığı,Sosyal Yardım Genel Müdürlüğü,TUİK ve OECD veri tabanlarından elde edilirken; Almanya'ya ait olan aynı başlıklardaki veriler ise Avrupa Komisyonu veri tabanı (Eurostat), Almanya Federal İstatististik ofisi Destatis.de veri tabanı üzerinden ve kurumla yapılan yazışma sonrasında tarafıma iletilen linkler üzerinden temin edilmiştir. Çalışmamızda kullanılan ve bağımsız değişkenleri oluşturan harcama kalemlerini; yaşlı,engelli ve bakıma muhtaç (hastalık ve sağlık yardımı alan) bireyler için yapılan, sosyal koruma yardımlarından (nakit yardımlar ve ayni yardımlardan) oluşturmaktadır.Verilerin ayrıştırılmasında bir karmaşaya düşmemek açısından bu ana başlıklar üzerinden veri toplanmasına özen gösterilmiştir.Her bağımsız değişken için yapılan harcamalar veri toplama aşamasında, bazı konularda birbirlerinin içine dahil edilmiş olabileceği için bu ayrıştırmanın yapılması mümkün olamamaktadır. Bu sebeple, yararlanılan veri tabanlarındaki başlıklardan, çalışmamızın bağımsız değişkenleri olan başlıklarıyla örtüşecek doğrultuda yararlanılması sağlanmıştır.

5.7. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmada her iki ülke için ayrı ayrı olarak aşağıdaki hipotezler belirlenmiştir. Bu hipotezler her iki ülke için ayrı ayrı test edilmiştir.

H1: Bakıma muhtaç bireyler için yapılan tüm yardımlar ile gayrisafi yıllık hâsıla arasında pozitif bir ilişki vardır; Bakıma muhtaç bireyler için yapılan tüm yardımlar arttıkça gayrisafi yıllık hasıla da artmaktadır.

H2: Yaşlılar için yapılan tüm yardımlar ile Gayrisafi yıllık hasıla arasında pozitif bir ilişki vardır; Yaşlılar için yapılan tüm yardımlar arttıkça Gayrisafi yıllık hasıla da artmaktadır.

H3: Engelliler için yapılan tüm yardımlar ile Gayrisafi yıllık hasıla arasında pozitif bir ilişki vardır; Engelliler için yapılan tüm yardımlar arttıkça Gayrisafi yıllık hasıla da artmaktadır.

H4: Gayrisafi yıllık hasıla ile Engelliler, Yaşlılar ve Bakıma muhtaç kişiler için yapılan tüm yardımlar arasında pozitif bir ilişki vardır. Gayrisafi yıllık hasıla artınca bu sosyal yardımların tümü de artmaktadır.

H5: Yaşlılar için yapılan tüm yardımlar; Gayrisafi yıllık hasıla, Bakıma muhtaç bireyler ve Engellilere yapılan tüm yardımların uygun katsayıları ile doğrusal bir denklem olarak ifade edilebilir. Bu denklem kullanılarak gelecekteki değerler tahmin edilebilir.

H6: Engelliler için yapılan tüm yardımlar; Gayrisafi yıllık hasıla, Bakıma muhtaç bireyler ve Yaşlılar için yapılan tüm yardımların uygun katsayıları ile doğrusal bir denklem olarak ifade edilebilir. Bu denklem kullanılarak gelecekteki değerler tahmin edilebilir.

H7: Gayrisafi yıllık hasıla; Engelliler için yapılan tüm yardımlar, Bakıma muhtaç bireyler ve Yaşlılar için yapılan tüm yardımların uygun katsayıları ile doğrusal bir denklem olarak ifade edilebilir. Bu denklem kullanılarak gelecekteki değerler tahmin edilebilir.

H8: Bakıma muhtaç bireyler için yapılan tüm yardımlar; Engelliler için yapılan tüm yardımlar, Gayrisafi yıllık hasıla ve Yaşlılar için yapılan tüm yardımların uygun katsayıları ile doğrusal bir denklem olarak ifade edilebilir. Bu denklem kullanılarak gelecekteki değerler tahmin edilebilir.

5.8. Verilerin Değerlendirilmesi ve Analizi

1) Çalışmamızda bir ekonometrik analiz türü olan çok değişkenli zaman serisi analizi yapılacaktır.

2) Bağımsız değişken verileri yıllık bazda olup Almanya için 1991-2018 yıllarını kapsamakta; Türkiye için ise 2000-2017 yılları arasını kapsamaktadır.

3) Bağımlı değişken verileri yıllık bazda olup, her iki ülke için (1991 -2018) GSYH verileri temin edilmiştir.

4) Bu veriler önce durağanlık testine tabi tutulmuştur (Augmented Dickey Fuller birim kök testi, Philips-Perron birim kök testi)

5) Verilerin durağanlık durumuna göre; örneğin bir kısmının düzey durağan ve bir kısmı da fark durağan niteliği taşıdığında ise ARDL sınır testi uygulanacaktır.Eğer tümü durağan ise Johansen Koentegrasyon testi uygulanarak eş bütünleme analizi yapılacaktır

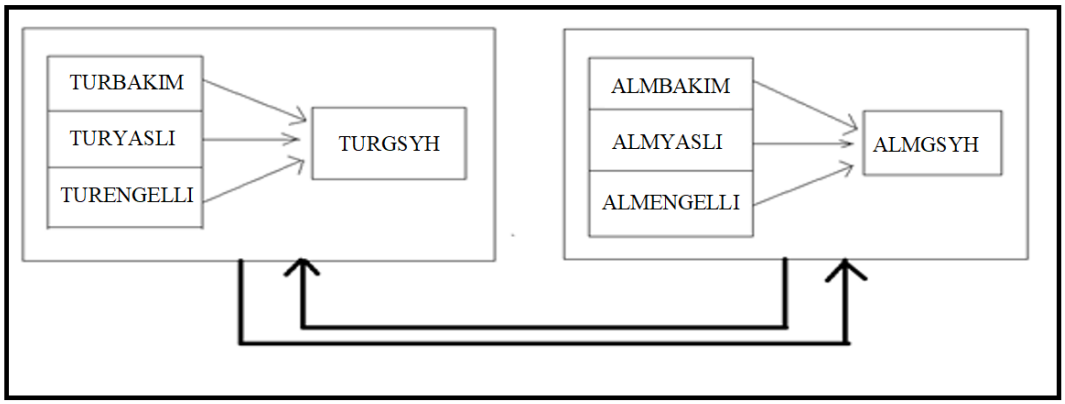
6) Nedensellik analizi için ise tümü aynı derecede durağan ise Granger nedensellik testi yapılacak fakat farklı derecede tümleşik olmaları durumunda ise Toda Yamamato nedensellik testi yapılacaktır.

BÖLÜM 6. BULGULAR VE YORUMLAR

6.1.Ampirik Bulgular

6.1.1 Araştırmanın Modeli

Şekil 5. Araştırma Modeli

6.1.3.Veri Seti ve Değişkenlerin Tanımlanması

Bu çalışmada kullanılan veri seti Almanya ve Türkiye'de Gayrisafi yurtiçi hasıla, Bakıma muhtaç kişiler için yapılan toplam yardımlar, Yaşlı kişiler için yapılan toplam yardımlar ve Engelli kişiler için yapılan toplam yardımlar serilerinden oluşmaktadır. Veriler yıllık bazda olup Almanya için 1991-2018 yıllarını kapsamakta; Türkiye için ise 2000-2017 yılları arasını kapsamaktadır.

Sosyal yardımlar açısından çalışmada söz konusu dönemlerde her iki ülke için yıllık bazda Bakıma muhtaç kişiler için yapılan toplam harcamalar, Yaşlı kişiler için yapılan toplam harcamalar ve Engelli kişiler için yapılan toplam harcamalar değişkenleri kullanılmıştır. Bu değişkenlerle ilgili veriler Avrupa Komisyonu veri tabanı (Eurostat) sitesinden elde edilmiştir. Ülkelerde ekonomik gelişmişlik ve ekonomik büyüme ölçüsü olarak için gayrisafi yurt içi hasıla serisi kullanılmış olup veriler için TUIK ve OECD veri tabanından yararlanılmıştır. Ekonometrik analizlerde kullanılan değişkenlerle ilgili tanımlayıcı bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

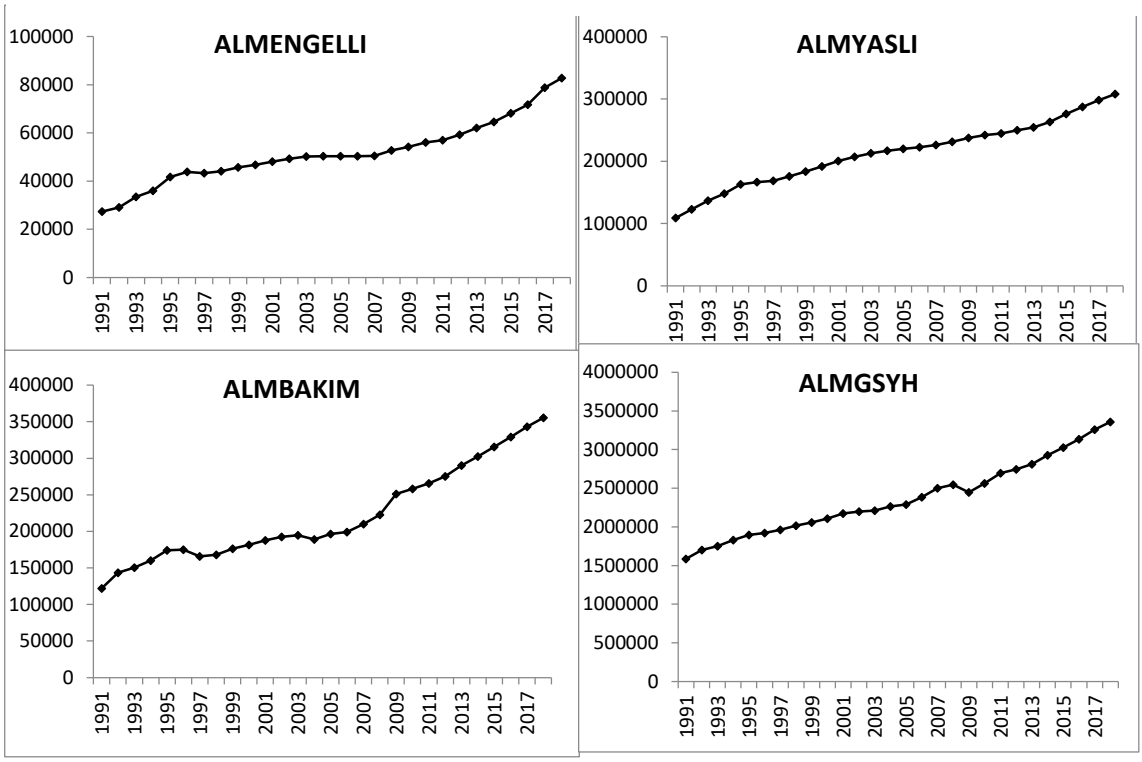
Tablo 21. Araştırmada Belirlenen Değişkenler ve Açıklamaları

Değişkenler	**Açıklaması**
ALMGSYH	Gayrisafi yurt içi hasıla –Almanya
ALMBAKIM	Bakıma muhtaç kişiler için yapılan toplam harcamalar-Almanya
ALMYASLI	Yaşlı kişiler için yapılan toplam harcamalar-Almanya
ALMENGELLI	Engelli kişiler için yapılan toplam harcamalar-Almanya
TURGSYH	Gayrisafi yurt içi hasıla – Türkiye
TURBAKIM	Bakıma muhtaç kişiler için yapılan toplam harcamalar- Türkiye
TURYASLI	Yaşlı kişiler için yapılan toplam harcamalar- Türkiye
TURENGELLI	Engelli kişiler için yapılan toplam harcamalar-Türkiye

Not: Almanya ve Türkiye için veriler yıllık bazda olup milyon Euro cinsindendir.

Çalışmada ele alınacak olan tüm değişkenler öncelikle yapısal olarak bir sorun içermedikleri yönünden analiz edilmiştir. Bu bağlamda değişkenlerin yapısı hakkında bilgi sahibi olmak için öncelikle zaman yolu grafikleri incelenmiştir. Zaman yolunu analiz etmek çalışmada serilerin hangi formunun kullanılacağı hakkında fikir vermektedir. Aşağıdaki grafiklerde değişkenlerin zaman yolu grafikleri yer almaktadır.

Tablo 22. Almanya İçin Çalışmada Kullanılan Serilerin Düzey Değer Grafikleri

Almanya'ya ait veri serilerinin 1991-2018 döneminde zaman yolu grafiklerine göre tüm seriler zaman ile doğru orantılı olarak artmaktadır ve uzun vadede trend pozitiftir. Ayrıca serilerin normal dağılıma uygunluğu için de analiz yapılmıştır.

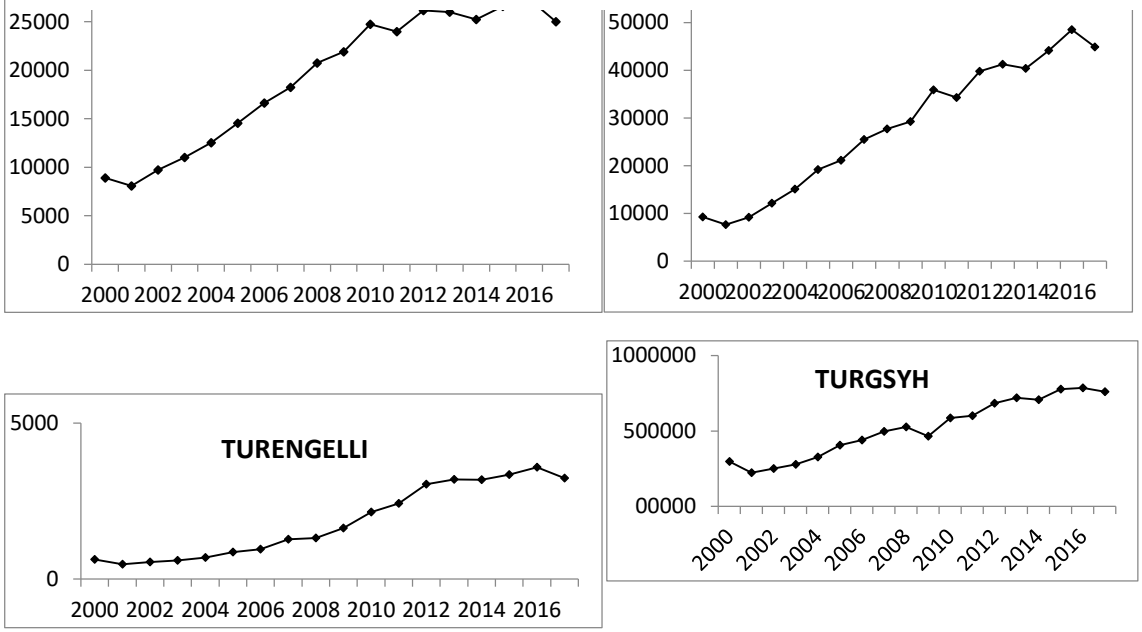
Tablo 23. Almaya'ya Ait Serilerin Normal Dağılıma Uygunluk Sonuçları

	ALMBAKIM	ALMENGELLI	ALMGSYH	ALMYASLI
Skewness	0,630	0,436	0,398	-0,142
Kurtosis	2,211	3,089	2,239	2,347
Jarque-Bera	2,578	0,896	1,413	0,592
Probability	0,276	0,639	0,493	0,744

Tablodan görüldüğü üzere 4 seri için de hesaplanan Jarque-Bera testinin sonucunun kritik değer olan 0.05'ten büyük olması normal dağılıma uygundur ifadesini içeren H0 hipotezinin kabul edilmesi anlamındadır. Diğer yandan Skewness (çarpıklık) değerlerinin ±1 sınırları içinde 0'a yakın olması da dağılımın normal olduğunu göstermektedir. Kurtosis (basıklık) değerleri de kritik değer olan 3'ten küçük çıkmış, dağılımların basık olduğunu göstermiştir. Serilerin doğrusal yapıda ve normal dağılıma

uygunluğu veri serileri için bir dönüşüme gerek olmadığının işareti olarak yorumlanmıştır.

Tablo 24. Türkiye İçin Çalışmada Kullanılan Serilerinin Düzey Değer Grafikleri

Türkiye'ye ait veri serilerinin 2000-2017 döneminde zaman yolu grafiklerine göre tüm seriler bazı kırılmalar olsa da zaman ile doğru orantılı olarak artmaktadır ve uzun vadede trend pozitiftir. Ayrıca serilerin normal dağılıma uygunluğu için de analiz yapılmıştır.

Tablodan görüldüğü üzere 4 seri için de hesaplanan Jarque-Bera testinin sonucunun kritik değer olan 0.05'ten büyük olması normal dağılıma uygundur ifadesini içeren H_0 hipotezinin kabul edilmesi anlamındadır. Diğer yandan Skewness (çarpıklık) değerlerinin ±1 sınırları içinde 0'a yakın olması da dağılımın normal olduğunu göstermektedir. Kurtosis (basıklık) değerleri de kritik değer olan 3'ten küçük çıkmış, dağılımların basık olduğunu göstermiştir. Serilerin doğrusal yapıda ve normal dağılıma uygunluğu veri serileri için bir dönüşüme gerek olmadığının işareti olarak yorumlanmıştır.

Tablo 25. Türkiye'ye Ait Serilerin Normal Dağılıma Uygunluk Sonuçları

	TURBAKIM	TURENGELLI	TURGSYH	TURYASLI
Skewness	-0,408	0,244	-0,062	-0,124
Kurtosis	1,602	1,403	1,634	1,620
Jarque-Bera	1,966	2,091	1,410	1,474
Probability	0,374	0,351	0,494	0,479

Ekonomik değişkenlerin logaritması alındığında, değişkenler doğrusal bir nitelik kazanmaktadır. Araştırmacılar daha çok farklı birimde olan ve doğrusal olmayan serilerin logaritması alınarak doğrusallık elde edilmesini önermektedir. Ancak bu araştırmada kullanılan verilerin doğrusal yapıda ve normal dağılıma uygunluğu veri serileri için bir dönüşüme gerek olmadığını göstermiştir.

Bu nedenle Logaritma alınmadan analizler yapılmıştır. Fakat serilerde pozitif trendin varlığı serilerin durağan olmadığının bir göstergesi olabilir.

6.1.4. Değişkenlerin Durağanlık Analizleri

Zaman serileri ölçülen bir büyüklüğün zamana göre sıralanmış bir kümesi; zaman serisi analizi ise, gözlem kümesince temsil edilen gerçeğin anlaşılması ve/ veya zaman serisindeki değişkenlerin gelecekteki değerlerinin doğru bir şekilde tahmin (forecast) edilmesidir (Allen, 1964:133-152). Bir zaman serisi analizinde, analizin anlamlı ve tutarlı olabilmesi için öncelikle "durağan olması" gerekli görülür. Çünkü durağan zaman serileri, uzun dönemde kırılma ve şoklar yaşasa da "sabit ortalamaya" sahiptir. Ayrıca zaman serisinin varyansı sabit ve sonlu yapı sürecindedir. Bu nedenle, değişkenler arasındaki anlamlı ve tutarlı ilişkinin incelenebilmesi için, serinin öncelikli olarak "durağan" olması gereklidir. Durağanlık şartlarını sağlamaksızın serilerin denklemelere konulması, iktisadi ilişkilerin var olmadığı halde varmış gibi görünmesine neden olacağından anlamsız öngörülere sebebiyet verir. Durağanlığa sahip olmayan değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin kurulması da mümkün değildir. Durağan olmayan seriler ardışık sayıda farkları alınarak durağan hale getirilir. Seriler aynı derecede durağan

olduklarında, eşbütünleşik seriler elde edilmiş olur (Kennedy, 2006:356). Serilerin eş bütünleşik olma dereceleri I(d) şeklinde gösterilir. Kısaca özetlemek gerekirse, kullandığımız zaman serisinin durağan olması, serinin geçmişe ait çok az bilgi taşıması veya geçmişten gelen etkiye maruz kalmaması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla şok etkisi ya hiç olmayacak ya da etkisi geçici olacaktır ve dolayısıyla seriler ortalama etrafında hareket ederek dengeli bir süreç izleyecektir (Aksu, 2013:190-191).

Çalışmada her bir testin kendine özgü avantajları ve dezavantajları bulunduğu için birden fazla birim kök testi uygulanmıştır. Bu nedenle çalışmadaki serilere Eviews 11 programı yardımıyla genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF), Kwiatowski-Phillips-Schmidt-Shin (KPSS) ve Phillips-Perron (PP) birim kök testleri uygulanmıştır. ADF testi, Dickey-Fuller(DF) testinin modifiye edilmiş halidir. Serilerin hata payları arasında korelasyon ilişkisi olabileceği düşüncesiyle bağımlı değişkenin geçmiş dönemdeki değeri temel alınarak ADF testi ortaya çıkmıştır. ADF testi için uygun gecikme sayısının belirlenimi önemli olup bunun için Akaike bilgi kriteri(AIC) ve Schwarz bilgi kriterinden(SIC) yararlanılmaktadır(Bozkurt, 2013, s. 41).

Çalışmada kullanılan diğer durağanlık analizi KPSS birim kök testidir. KPSS testi LM testini baz alarak serinin deterministik trendden arındırılmasını hedeflemektedir (Kwiatowski ve diğ., 1992). Seri için hesaplanan LM değeri kritik değerden küçük olursa H0 hipotezi kabul edilerek serinin durağan olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmada ADF testinin eksikliklerini gidermesi ve alternatif oluşturması açısından Phillips ve Perron birim kök testi de uygulanacaktır. Philips-Perron birim-kök testi ADF testlerinin trend içeren serilerde uygulanabilme noktasında daha esnek bir kullanım sunar. ADF testleri serilerde hata terimlerinin bağımsız ve sabit varyanslı olduğu varsayımı ile analizi gerçekleştirir. Dolayısıyla bu testlerin kullanımı, hata terimleri arasında kovaryans olmaması ve sabit varyans bulunması gibi koşulları gerektirir. Philips-Perron (1988), geliştirdiği PP testi ile ADF testlerinde bulunan bu kısıtları ortadan kaldırarak daha esnek bir birim-kök testi ortaya koymuştur (Tarı, 2015: 400).

ADF ve PP birim kök testleri serinin durağan olduğunu ortaya çıkarmak için aşağıdaki hipotezleri içermektedir. Yapılan hesaplamalar sonucunda hesaplanan istatistik

değeri, kritik değerden büyük çıkarsa H_0 hipotezi reddedilerek serinin durağan olduğu anlaşılır.

H_0: Seri durağan değildir. (Birim kök içerir.)

H_1: Seri durağandır. (Birim kök içermez.)

Dickey-Fuller (1981) tarafından geliştirilen Genişletilmiş Dickey-Fuller (Augmented Dickey Fuller-ADF) ADF sınaması için aşağıdaki sabit ve sabitli trendli eşitlikler tahmin edilmiştir (Dickey ve Fuller, 1981:1057-1072).

$$\Delta X_t = \beta_0 + \beta_1 X_{t-1} + \sum_{i=1}^{k} \lambda_i \Delta X_{t-i} + u_t$$

$$\Delta X_t = \beta_0 + \beta_1 X_{t-1} + \beta_2 \text{ trend} + \sum_{i=1}^{k} \lambda_i \Delta X_{t-i} + u_t$$

Eşitliklerde X; ele alınan seriyi, Δ; fark operatörünü ve k; denkleme ilave edilen bağımlı değişken gecikmelerini, β ile λ parametreleri, trend; doğrusal zaman trendini ve u_t; hata terimini göstermektedir.

Araştırmada ADF testinin eksikliklerini gidermesi ve alternatif oluşturması açısından Phillips ve Perron birim kök testi de uygulanmıştır. Philips-Perron birim-kök testi DF ve ADF testlerinin trend içeren serilerde uygulanabilme noktasında daha esnek bir kullanım sunar. DF ve ADF testleri serilerde hata terimlerinin bağımsız ve sabit varyanslı olduğu varsayımı ile analizi gerçekleştirir. Dolayısıyla bu testlerin kullanımı, hata terimleri arasında kovaryans olmaması ve sabit varyans bulunması gibi koşulları gerektirir. Philips-Perron (1988), geliştirdiği PP testi ile DF ve ADF testlerinde bulunan bu kısıtları ortadan kaldırarak daha esnek bir birim-kök testi ortaya koymuştur (Tarı, 2015: 400). PP testine ait hipotez testleri ADF ile benzer şekilde olup aşağıdaki denklemlerle ifade edilmektedir (Phillips ve Perron, 1988:338):

$y_t = \hat{\mu} + \hat{\alpha} y_{t-1} + \hat{u}_t$

$y_t = \tilde{\mu} + \tilde{\beta}\,(t - 0{,}5\,\lambda) + \tilde{\alpha} y_{t-1} + \tilde{u}_t$

Yukarıdaki denklemde λ gözlem sayısını, u_t ise hata terimlerinin dağılımlarını ifade etmektedir. Buradaki hata terimlerinin beklenen ortalaması sıfırdır; ama hata terimleri arasında içsel bağıntının olmadığı varsayımı DF ve ADF testlerinde olduğu gibi gerekli değildir. Dolayısıyla trend içeren serilerde zayıf kalan ADF testini bir üst aşamaya taşıyan Philips Perron(1988) testi, trend içeren serilerin analizinde daha güçlü bir birim-kök testi olarak kabul edilmektedir (Tarı, 2015: 400).

Her iki test için, test istatistiğinin kritik değerlerden daha büyük olması, birim kökün boş hipotezinin reddedilmesi anlamını taşımaktadır. Elde edilen ya da hesaplanan sonuçlar MacKinnon (1996) kritik değerleri ile karşılaştırılır:

Eğer $ADF_{hesaplanan} > MK_{kritik}$ ise H_0 kabul edilir yani seri birim kök içermektedir(Durağan değil).

Eğer $ADF_{hesaplanan} < MK_{kritik}$ ise H_1 kabul edilir yani seri durağandır şeklinde karar verilir.

Araştırmada ilk olarak değişkenlerin düzey değerleri için ADF ve PP birim kök testi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tablolarda verilmiştir. Not: Parantez içindeki değerler PP testine aittir.

* ADF testinde SIC kriterine göre seçilen gecikme uzunlukları, PP testinde Newey –West bant genişliği kullanılmıştır.

** ADF ve PP testi için çeşitli güven aralıklarında Mac Kinnon (1996) değerleridir.

Değişken	ADF Test istatistiği	Gecikme uzunluğu (Bant genişliği)*	Önem düzeyi	MK Kritik değerleri	Prob**
ALMBAKIM	6,426645 (1,313374)	0 (1)	%1 %5 %10	-2,653401 (-3,699871) -1,953858 (-2,976263) -1,609571 (-2,6274209	1,0000 (0,9980)
ALMYASLI	2,119150 (-0,957134)	1 (3)	%1 %5 %10	-2,656915 (-3,699871) -1,954414 (-2,976263) -1,609329 (-2,627420)	0,9897 (0,7536)
ALMENGELLI	1,691973 (0,683125)	2 (3)	%1 %5 %10	-2,660720 (-3,699871) -1,955020 (-2,976273) -1,609070 (-2,627420)	0,9745 (0,9894)
ALMGSYH	7,480095 (1,716491)	0 (8)	%1 %5 %10	-2.653401 (-3,699871) -1,953858 (-2,976263) -1,609571 (-2,627420)	1,0000 (0,9994)

ALMBAKIM, ALMYASLI, ALMENGELLI VE ALMGSYH serileri için yapılmış olan ADF ve PP birim kök testi sonuçlarına göre dört seride de ADF test istatistiği Mac Kinnon kritik değerlerinden büyük ve Prob. değerleri 0.05'den daha büyük olması nedeniyle değişkenlerin düzey değerlerinde birim kök taşıdıkları, yani durağan olmadıkları ortaya çıkmıştır.

Tablo 26. Türkiye'ye Ait Değişkenlerin Düzey Değerlerine Ait ADF ve PP Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken	ADF Test istatistiği	Gecikme uzunluğu (Bant genişliği)*	Önem düzeyi	MK Kritik değerleri	Prob**
TURBAKIM	-3,030252 (-1,513673)	3 (1)	%1 %5 %10	-4,004425 (-3,886751) -3,098896 (-3,052169) -2,690439 (-2,666593)	0,0563 (0,5027)
TURYASLI	-1,446772 (-0,631733)	2 (7)	%1 %5 %10	-3,959148 (-3,886751) -3,081002 (-3,052169) -2,681330 (-2,666593)	0,5317 (0,8386)
TURENGELLI	-0,159015 (-2,243675)	0 (2)	%1 %5 %10	-3,886751 (-3,886751) -3,052169 (-3,052169) -2,666593 (-2,666593)	0,9271 (0,9150)
TURGSYH	-0,871297 (-0,292174)	1 (8)	%1 %5 %10	-3,920350 (-3,886751) -3,065585 (-3,052169) -2,673460 (-2,666593)	0,7700 (0,9074)

Not: Parantez içindeki değerler PP testine aittir.

* ADF testinde SIC kriterine göre seçilen gecikme uzunlukları, PP testinde Newey –West bant genişliği kullanılmıştır.

** ADF ve PP testi için çeşitli güven aralıklarında Mac Kinnon (1996) değerleridir.

TURBAKIM, TURYASLI, TURENGELLI VE TURGSYH serileri için yapılmış olan ADF ve PP birim kök testi sonuçlarına göre dört seride de ADF test istatistiği Mac Kinnon kritik değerlerinden büyük ve Prob. değerleri 0.05'den daha büyük olması nedeniyle değişkenlerin düzey değerlerinde birim kök taşıdıkları, yani durağan olmadıkları ortaya çıkmıştır.

Bir diğer doğrusal birim kök testi olan KPSS(Kwiatkowski-Phillips-Schmidt-Shin) testinde serinin deterministik bir trend etrafında durağan olduğunu gösteren boş hipotez test edilir. Amaç seride deterministik trendin arındırılması ile durağanlığın sağlanmasıdır. Kurulan birim-kök hipotezi açısından KPSS testinde diğer geleneksel testlere göre faklılıklar vardır. Boş hipotez serinin durağan olduğunu, alternatif hipotez ise seride birim-kök olduğu durumu ifade eder (Sevüktekin ve Nargeleçekenler, 2007: 361). Boş hipotezde ifade edilen durağanlık trend durağanlığı göstermektedir. Dolayısıyla bu durum trendden arındırılan serinin trend durağan olduğu anlamına gelmektedir. Diğer bir husus ise boş hipotez trend durağanlığı ima ettiğinden, elde edilecek olan rassal yürüyüş hipotezinin varyansının sıfır olmasıdır (Kwiatkowski vd., 1992). Seride deterministik trend, rassal yürüyüşün sıfır varyansa sahip olduğu LM istatistiği ile aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır(Kwiatkowski vd.,1992:163):

$$LM=\sum_{i=1}^{T} St^2 / \sigma^2\varepsilon$$

KPSS testinde ADF ve PP birim kök testlerinden farklı olarak H_0 hipotezi, serinin durağan olduğunu (birim kök içermediğini); H_1 hipotezi ise serinin durağan olmadığını (birim kök içerdiğini) ifade etmektedir. (Sevüktekin ve Nargeleçekenler, 2007: 361).

Eğer $LM_{hesaplanan}$ < ACV ise H_0 kabul edilir yani seri birim kök içermez (Durağan).

Eğer $LM_{hesaplanan}$ > ACV ise H_1 kabul edilir yani seri durağan değildir.

ACV: Asymptotic Critical Value

PP ve KPSS testleri için band genişliğinin tespitinde Newey-West Bandwidth kriteri kullanıldı.

Çalışmada kullanılan değişkenler için düzeyde KPSS birim kök testi sonuçları da aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Değişken		**LM STAT**	**Bant genişliği**	**Önem düzeyi**	**Asymptotic kritik değerler**
ALMBAKIM		0,649721	4	%1 %5 %10	0,739000 0,463000 0,347000
ALMYASLI		0,685324	4	%1 %5 %10	0,739000 0,463000 0,347000
ALMENGELLI		0,669188	4	%1 %5 %10	0,739000 0,463000 0,347000
ALMGSYH		0,676287	4	%1 %5 %10	0,739000 0,463000 0,347000

Almanya'ya ait değişkenlerin LM STAT değerleri belirlenen kritik değerlerden küçük olmadığı için KPSS testine göre değişkenlerin düzey değerleriyle durağan olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 27. Türkiye'ye Ait Değişkenlerin Düzey Değerlerine Ait KPSS Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken	LM STAT	Bant genişliği	Önem düzeyi	Asymptotic Kritik Değerler
TURBAKIM	0,524400	3	%1 %5 %10	0,739000* 0,463000 0,347000
TURYASLI	0,550882	3	%1 %5 %10	0,739000* 0,463000 0,347000
TURENGELLI	0,525535	3	%1 %5 %10	0,739000* 0,463000 0,347000
TURGSYH	0,542715	3	%1 %5 %10	0,739000* 0,463000 0,347000

Türkiye'ye ait değişkenlerin LM STAT değerleri %5 ve %10 için belirlenen kritik değerlerden küçük olmadığı için KPSS testine göre değişkenlerin düzey değerleriyle sabit terimli modelde durağan olmadığı kabul edilmiştir.

Tablolarda yer alan sonuçlar hem Almanya hem de Türkiye için belirlenen değişkenlerin düzey değerlerinde durağan olmadıkları ortaya çıkmıştır. Bu nedenle ikinci aşama için değişkenlerin birinci farkları alınmak suretiyle durağanlık araştırılmıştır. Bu aşamada değişkenlerin birinci farklarına önce ADF birim kök testi uygulanmış, durağanlaştığı belirlenen değişkene PP ve KPSS testi uygulanarak durağanlığın teyit edilmesi yöntemi tercih edilmiştir. Değişkenlerin birinci farklarına ait ADF birim kök testi sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 28. Değişkenlerin Birinci Farklarına Ait Sabit Terimli Modelde ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken	ADF Test istatistiği	Gecikme uzunluğu*	Önem düzeyi	MK Kritik değerleri**	Prob***
D(ALMBAKIM)	-3,593850	0	%1 %5 %10	-3,711457 -2,981038 -2,629906	0,0131
D(ALMYASLI)	-2,646319	0	%1 %5 %10	-3,711457 -2,981038 -2,629906	0,0970
D(ALMENGELLI)	-1,346711	1	%1 %5 %10	-3,724070 -2,986225 -2,632604	0,5914
D(ALMGSYH)	-4,342930	0	%1 %5 %10	-3.711457 -2,981038 -2,629906	0,0022

D(TURBAKIM)	-0,274593	2	%1 %5 %10	-4,004425 -3,098896 -2,690439	0,9063
D(TURYASLI)	-4,773371	1	%1 %5 %10	-3,959148 -3,081002 -2,681330	0,0022
D(TURENGELLI)	-2,746180	0	%1 %5 %10	-3,920350 -3,065585 -2,673460	0,0882
D(TURGSYH)	-5,594768	0	%1 %5 %10	-3,920350 -3,065585 -2,673460	0,004

* SIC kriterine göre seçilen gecikme uzunluklarını göstermektedir.

** ADF testi için çeşitli güven aralıklarında Mac Kinnon (1996), değerleridir.

*** (0.05) in üzerindeki değerler birim kökün varlığını ifade eden H_0 hipotezinin red edilemeyeceğini gösterir.

Tablodaki sonuçlara göre serilerin birinci farkları alındığında D(ALMGSYH), D(TURYASLI) ve D(TURGSYH) değişkenleri durağan hale gelmiştir. PP ve KPSS testi ile yapılan incelemelerde de bu 3 değişkenin durağan olduğu onaylanmıştır

Ayrıca sabitsiz ve trentsiz, sabitli ve trentli ve sadece sabitli modelde de bu üç seri durağan olarak belirlenmiştir.

Diğer serilerin ikinci farkları alınarak D(ALMBAKIM,2), D(ALMYASLI,2), D(ALMENGELLİ,2), D(TURBAKIM,2) ve D(TURENGELLI,2) değişkenleri oluşturulmuştur. Önce ADF testi kullanılarak bu değişkenler üzerinde durağanlık analizi yapılmıştır. Elde edilen ADF birim kök testi sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 29. Değişkenlerin İkinci Farklarına Ait Sabit Terimli ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken	ADF Test istatistiği	Gecikme uzunluğu*	Önem düzeyi	MK Kritik değerleri**	Prob ***
D(ALMBAKIM,2)	-6,764598	0	%1 %5 %10	-3,724070 -2,986225 -2,632604	0,0000
D(ALMYASLI,2)	-5,715208	0	%1 %5 %10	-3,724070 -2,986225 -2,632604	0,0001
D(ALMENGELLİ,)	-7,632859	0	%1 %5 %10	-3,724070 -2,986225 -2,632604	0,0000
D(TURBAKIM,2)	-1,833733	3	%1 %5 %10	-4,121990 -3,144920 -2,713751	0,3485
D(TURENGELLI,2)	-5,018258	0	%1 %5 %10	-3,959148 -3,081002 -2,681330	0,0014

* SIC kriterine göre seçilen gecikme uzunluklarını göstermektedir.

** ADF testi için çeşitli güven aralıklarında Mac Kinnon (1996), değerleridir.

*** (0.05) in üzerindeki değerler birim kökün varlığını ifade eden H_0 hipotezinin ret edilemeyeceğini gösterir.

Tablodan görüldüğü üzere D(TURBAKIM,2) değişkeni hariç diğer tüm değişkenler sabit terimli modelde durağan olarak belirlenmiştir. Ayrıca sabitli ve trentli modelde de bu değişkenlerin ADF birim kök testi ile durağan olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçların teyit edilmesi için PP ve KPSS testleri uygulanmış, bu testlerde de D(ALMBAKIM,2), D(ALMYASLI,2), D(ALMENGELLİ,2) ve D(TURENGELLI,2) değişkenlerinin sabitli ve sabitli ve trentli modeller için de durağan oldukları belirlenmiştir.

Diğer yandan ADF testine göre durağan olmayan D(TURBAKIM,2) değişkenine PP ve KPSS testleri uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tablodadır.

Tablo 30. D (TURBAKIM,2) Değişkenine Ait Sabit Terimli Modelde KPSS ve PP Birim Kök Testi Sonuçları

Test/ Değişken	LM STAT/ ADF Test istatistiği	Bant genişliği	Önem düzeyi	Kritik değerler
KPSS / D(TURBAKIM,2)	0,401940	4	%1 %5 %10	0,739000* 0,463000* 0,347000
PP / D(TURBAKIM,2)	-9,540959	14	%1 %5 %10	-3,959148* -3,081002* -2,681330*

* Durağan olduğunu gösterir.

Tablodan görüleceği üzere KPSS testinde D(TURBAKIM,2) değişkenine ait LM istatistik değeri sabit terimli model için %1 ve %5 önem seviyelerindeki kritik değerlerden daha küçüktür yani bu önem düzeylerinde durağanlaşmıştır. PP testine göre ise tüm önem seviyelerinde durağan olarak belirlenmiştir(Prob. Değeri 0,0001 olarak hesaplanmıştır). TURBAKIM serisine ilişkin bütün birim kök testleri birlikte değerlendirildiğinde testlerin çoğunda birim kök ikinci farkta giderildiği için analizimizde ikinci farkta durağanlık koşulunu sağladığı kabul edilmiştir.

Sonuç olarak; ALMGSYH, TURYASLI ve TURGSYH serileri birinci derece fark alınınca durağan olduğundan birinci dereceden bütünleşik I(1), ALMBAKIM, ALMENGELLİ, ALMYASLI, TURENGELLİ ve TURBAKIM serileri ikinci derece fark alınınca durağan olduğundan ikinci dereceden bütünleşik I(2) olarak belirlenmiştir.

6.1.5. Granger Nedensellik Analizi

İki değişken arasında zamana bağlı bir ilişkinin varlığını irdeleyen testlerden biri Granger nedensellik testidir. İncelenen iki değişken arasında güçlü bir ilişki olsa da bu ilişkinin bir nedensellik anlamına gelmesi için Regresyon çözümlenmesi yeterli olmayabilir. Çünkü Regresyon bir değişkenin başka bir değişkene bağlılığını istatiksel olarak ifade eder fakat bu bazen sayısal ilişkilerden de ortaya çıkmış olabilir. Nedenselliğin varlığı ek bazı koşulları getirmektedir. Bu konuda Granger(19699 aşağıdaki nedensellik varsayımlarını öne sürmüştür

Nedenler sonuçtan önce gerçekleştiğine göre neden ile sonuç arasında bir zaman gecikmesi söz konusudur. Geçmişin şimdiki zamana veya geleceğe neden olması nedensellik olarak tanımlanır. Gelecek ise geçmişin bir nedeni olamaz.

Nedensellik sadece bir grup stokastik süreç için belirlenebilir. İki deterministik süreç arasında nedenselliğin bilinmesi mümkün değildir (Işığıçok , 1994).

Granger(1969)'e göre Y' nin öngörüsü, X' in geçmiş değerlerinin kullanıldığı durumda, X ' in geçmiş değerlerinin kullanılmadığı duruma göre daha başarılı ise (diğer terimler değişmezken) X, Y ' nin Granger nedenidir.

Nedenselliğin yönü, yani değişkenlerin birbiri arasındaki ilişkilerin tek yönlü mü, çift yönlü mü olduğu, veya hiçbir ilişkinin olmaması durumunu ortaya çıkarmak son derece önemlidir. Aksu(2013)'e göre Granger nedensellik testi "**kısa dönem**" sürecinde bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki nedensellik analizine imkan sağlamaktadır (Aksu, 2013:200-203).

x_t ve y_t gibi iki değişken varsa Granger nedensellik testi aşağıdaki gibi bir VAR modelini gerektirir.:

$$y_t = \propto_1 + \sum_{i=1}^{n} \beta_i x_{t-i} + \sum_{j=1}^{m} \gamma_i y_{t-j} + e_{1t}$$

$$y_t = \propto_2 + \sum_{i=1}^{n} \theta_i x_{t-i} + \sum_{j=1}^{m} \delta_i y_{t-j} + e_{2t}$$

Modelde e_{yt} ve e_{xt} hata terimleridir ve dört olası durum vardır:

1.İlk denklemdeki gecikmeli x değerleri, grupça istatistiksel olarak sıfırdan farklıdır ve ikinci denklemdeki gecikmeli y değerleri istatistiksel olarak sıfırdan farklı değildir. Bu durumda x_t , y_t' ye neden olmaktadır.

2. İkinci denklemdeki gecikmeli y değerleri, grupça istatistiksel olarak sıfırdan farklıdır ve ilk denklemdeki gecikmeli x değerleri istatistiksel olarak sıfırdan farklı değildir. Bu durumda y_t, x_t' ye neden olmaktadır.

3. Her iki denklemdeki x ve y değerleri setinin tümü, istatistiksel olarak sıfırdan farklıdır. Bu durumda xt ile yt arasında iki yönlü nedensellik vardır.

4. Her iki denklemdeki x ve y değerleri setinin tümü istatistiksel olarak sıfırdan farklı değildir. Bu durumda xt ve yt birbirinden bağımsızdır.

Uygulanan Regresyon sonucunda kısıtlı hatalar toplamı(RSS) elde edilir. Bu değere bağlı bir F istatistiği oluşturulur. Hesaplanan F değeri , F kritik değeri aşarsa , sıfır hipotez reddedilir ve x_t , y_t 'nin bir Granger nedenidir sonucuna varılır.

Granger Nedensellik testi için oluşturacağımız VAR analizinde dahil edilecek olan değişkenlerin aynı dereceden durağan olması gerektiğinden;

TURYASLI ve TURGSYH serileri I(1) olduğundan aralarında bir Granger nedensellik analizi yapılacaktır.

ALMBAKIM, ALMENGELLİ, ALMYASLI, serileri I(2) olduğundan aralarında bir Granger nedensellik analizi yapılacaktır.

TURENGELLİ ve TURBAKIM serileri I(2) olduğundan aralarında bir Granger nedensellik analizi yapılacaktır.

Almanya ve Türkiye'ye ait seriler arasında nedensellik aramak anlamsız olacağından iki ülkenin değişkenleri arasında bir nedensellik incelemesi aranmayacaktır.

6.1.6. Eş Bütünleşme Testleri ve Granger Nedensellik Sınaması

Önce Engle Granger eşbütünleşme testi ile TURYASLI ve TURGSYH değişkenleri arasındaki ilişkinin uzun dönemli olup olmadığı incelendi. Bunun için iki değişkenin aynı mertebeden durağan olması şartı daha önce sınanmış ve bu iki değişkenin 1.farklarının durağan olduğu belirlenmişti. İki değişkenin 1.farklarına Regresyon uygulandı ve kalıntıların yani hata terimlerinin düzey değerlerinde durağan olup olmadığına bakıldı. Sonuçlar aşağıdaki tablodadır.

Tablo 31. ADF Testi Regresyon Hata Terimlerinin Durağanlık Analizleri

Model	**Test istatistiği**	**Önem Düzeyleri**	**Kritik Değerler**	**Prop. Değeri**
Sabitli ve Eğimli	-4,767082	%1 %5 %10	-4,667883 -3,733200 -3,310349	0,0084
Sabitli	-4,896521	%1 %5 %10	-3,920350 -3,065585 -2,673460	0,0016
Sabitsiz ve Trendsiz	-5,100792	%1 %5 %10	-2,717511 -1,964418 -1605603	0,0001

Test istatistikleri Kritik değerlerden küçük ve Prop. Değerleri 0,05 ten küçük olduğundan hata terimleri durağandır. Bu nedenle değişkenler arasında eşbütünleşme olduğu sonucuna varılır. Bu sonuç bu iki değişkenin uzun vadeli olarak birbiriyle ilişkili olduğunu belirlemiştir.

TURYASLI ve TURGSYH arasındaki ilişki nedensellik açısından Granger Nedensellik Sınaması ile sınandı. İlgili sonuçlar aşağıdaki tablodadır.

Tablo 32. Granger Wald Nedensellik Testi Sonuçları

Bağımlı Değişken: TURYASLI	**Ki-Kare**	**Serbestlik Derecesi**	**Olasılık Değeri**
TURGSYH	1,706201	3	0,6356
Bağımlı Değişken: TURGSYH	**Ki-Kare**	**Serbestlik Derecesi**	**Olasılık Değeri**
TURYASLI	9,358012	3	0,0249

Nedensellik sınamasından da görülebileceği üzere, TURGSYH ve TURYASLI arasında bir Granger Nedensellik ilişkisi olduğu Olasılık Değeri 0,05 ten küçük olduğu satırda mümkündür. Bu nedenle

TURYASLI değişkeni TURGSYH değişkeninin uzun vadeli bir Granger nedenidir sonucuna varılır.

TURYASLI → TURGSYH

İkinci olarak Engle Granger eşbütünleşme testi ile TURENGELLİ ve TURBAKIM değişkenleri arasındaki ilişkinin uzun dönemli olup olmadığı incelendi. Bunun için iki değişkenin aynı mertebeden durağan olması şartı daha önce sınanmış ve bu iki değişkenin 2.farklarının durağan olduğu belirlenmişti. İki değişkenin 2.farklarına Regresyon uygulandı ve kalıntıların yani hata terimlerinin düzey değerlerinde durağan olup olmadığına bakıldı. Sonuçlar aşağıdaki tablodadır.

Tablo 33. ADF Testi Regresyon Hata Terimlerinin Durağanlık Analizleri

Model	**Test istatistiği**	**Önem Düzeyleri**	**Kritik Değerler**	**Prop. Değeri**
Sabitli ve Eğimli	-2,313400	%1 %5 %10	-4,667883 -3,733200 -3,310349	0,4044
Sabitli	-2,390556	%1 %5 %10	-3,920350 -3,065585 -2,673460	0,1593
Sabitsiz ve Trendsiz	-2,473673	%1 %5 %10	-2,717511 -1,964418 -1605603	0,0171

Sadece Sabitsiz ve Trendsiz modelde %5 ve %10 önem düzeyinde kritik değerler test istatistiğinden küçük ve Prop. Değeri 0,05 ten küçük olduğundan bu modelde hata terimleri durağan, diğer modellerde hata terimleri durağan değildir.

Bu sonuç bu iki değişkenin sadece sabitsiz ve trendsiz modelde, %5 ve %10 önem düzeylerinde uzun vadeli olarak birbiriyle ilişkili olabileceğini belirlemiştir.

Devamında TURENGELLİ ve TURBAKIM arasındaki ilişki nedensellik açısından Granger Nedensellik testi ile sınandı. İlgili sonuçlar aşağıdaki tablodadır.

Tablo 34. Granger Wald Nedensellik Testi Sonuçları

Bağımlı Değişken: TURENGELLİ	**Ki-Kare**	**Serbestlik Derecesi**	**Olasılık Değeri**
TURBAKIM	10,69848	2	0,0048
Bağımlı Değişken: TURBAKIM	**Ki-Kare**	**Serbestlik Derecesi**	**Olasılık Değeri**
TURENGELLİ	8,521541	2	0,0141

Nedensellik sınamasından da görülebileceği üzere, TURBAKIM ve TURENGELLİ arasında bir Granger Nedensellik ilişkisi Olasılık Değeri 0,05 ten küçük çıktığından mümkündür.

TURBAKIM değişkeni TURENGELLI değişkeninin bir Granger nedenidir. Tersine TURENGELLI değişkeni de TURBAKIM değişkeninin bir Granger nedenidir.

Sonuç olarak TURBAKIM ve TURENGELLI arasında çift yönlü bir Granger nedenselliği vardır. TURBAKIM ←→ TURENGELLI

Engle-Granger Eşbütünleşme testi değişken sayısı ikiden fazla olunca çeşitli sapmalar verebilmektedir. Bu nedenle ALMBAKIM, ALMENGELLİ ve ALMYASLI değişkenleri arasında ilişkinin uzun dönemli olup olmadığı Johansen Eşbütünleşme testi ile incelendi. Bunun için değişkenlerin aynı mertebeden durağan olması şartı daha önce sınanmış ve bu üç değişkenin 2.farklarının durağan olduğu belirlenmişti. Önce en uygun VAR modeli olarak Akaike ve Schwarz kriterlerine göre en düşük değer olarak bulunduğu için VAR modeli olarak VAR(4) tespit edildi. İkinci olarak optimal gecikme uzunluğu 1 olarak belirlendi. Akaike ve Schwarz kriterlerinin en düşük değeri quadratic, sabitli ve trentli modelde verdiği belirlendi. Bu model seçilip Johansen testi uygulandı ve aşağıdaki veriler elde edildi.

Tablo 35. Johansen Eşbütünleşme Testi Trace (İz) İstatistikleri

Hipotezler	**Özdeğer**	**Trace İstatistiği**	**%5 Kritik Değer**	**Olasılık Değeri**
Yok *	0,703608	51,95160	35,01090	0,0004
En fazla 1*	0,466368	20,33373	18,39771	0,0265
En fazla 2*	0,142743	4,004470	3,841465	0,0454

Hipotezler bölümünde eşbütünleşik denklem sayıları ile sınama sonuçlarına göre; birinci, ikinci ve üçüncü hipotezler için İzdeğer İstatistikleri Kritik Değerden yüksek ve % 5 anlamlılıkta reddedilmiştir. Bu sonuç hem izdeğer hem de özdeğer istatistikleri için geçerlidir. Bu sonuç 3 eşbütünleşik vektörü işaret etmektedir. Yani değişkenler arasında uzun dönemli 3 vektörel ilişki tespit edilmiştir (Kocabıyık, 2014).

Engle ve Granger (1987) değişkenler arasında eşbütünleşme olduğunun belirlenmesi halinde, kısa dönemli dengesizlikleri gideren bir vektör hata düzeltme modeli olduğunu göstermişlerdir. Böylelikle, değişkenler arasındaki uzun dönem dengesi ile kısa dönem dinamikleri arasında ayırım yapılabilmektedir. Bu nedenle VEC yani Hata Düzeltme Analizi uygulandı. Oluşturulan hata terimleri %1 seviyesinde durağan olarak belirlendi, hata terimlerinin katsayısı -0,464183 bulundu. Bu veri dengede oluşan sapmanın yaklaşık %46'sı bir sonraki dönem düzelecektir şeklinde yorumlandı.

ALMBAKIM, ALMENGELLİ ve ALMYASLI arasındaki ilişki nedensellik açısından Granger Nedensellik testi ile sınandı. İlgili sonuçlar aşağıdaki tablodadır.

Tablo 36. Granger Wald Nedensellik Testi Sonuçları

Bağımlı Değişken: ALMBAKIM	**Ki-Kare**	**Serbestlik Derecesi**	**Olasılık Değeri**
ALMENGELLİ	3,820196	2	0,1481
ALMYASLI	3,464655	2	0,1769
All	4,169338	4	0,3836
Bağımlı Değişken: ALMENGELLİ	**Ki-Kare**	**Serbestlik Derecesi**	**Olasılık Değeri**
ALMBAKIM	11,74357	2	0,0028
ALMYASLI	11,01179	2	0,0041
All	25,93268	4	0,0000
Bağımlı Değişken: ALMYASLI	**Ki-Kare**	**Serbestlik Derecesi**	**Olasılık Değeri**
ALMBAKIM	7,387077	2	0,0249
ALMENGELLİ	6,881431	2	0,0320
All	12,07916	4	0,0168
ALMENGELLİ	6,881431	2	0,0320
All	12,07916	4	0,0168

Nedensellik sınamasından da görülebileceği üzere, Olasılık Değeri 0,05 ten küçük çıkan satırlar için değişkenler arasında bir Granger Nedensellik ilişkisi mümkündür. ALMBAKIM ve ALMYASLI değişkenleri, ALMENGELLİ değişkeninin sabitsiz ve trendsiz bir modelde uzun vadeli bir Granger nedenidir. Aynı zamanda ALMBAKIM, ALMENGELLİ değişkenleri de ALMYASLI değişkeninin sabitsiz ve trendsiz bir

modelde uzun vadeli bir Granger nedenidir. Sonuç olarak bu üç değişken arasında belirlenen Granger nedensellikleri aşağıdaki gibidir.

ALMBAKIM → ALMENGELLİ

ALMBAKIM →ALMYASLI

ALMANYASLI←→ALMANENGELLI

6.1.7. Granger Nedenselliğinin Toda-Yamamoto ve Dolado- Lütkepohl (MWALD) Yaklaşımı ile Tespiti

Dördüncü nesil ekonometrik analizlerden ikisi olan Toda-Yamamoto ve Dolado-Lütkepohl testlerinin diğer nedensellik testlerine göre bazı üstünlükleri vardır. Diğer nedensellik testlerinde durağan olmayan serilerin farkı alınarak analizlere katılır, bu da nedensellik ilişkisinde eksik bilgi sorunu oluşturmaktadır (Tayyar, 2018, s. 101). Bu test eşbütünleşme olsun olmasın tüm sistemlerde kullanılabilir ve Rambaldi ve Doran (1996)

MWald testinin Seemingly Unrelated Regression ile uyumlu ve kolayca uygulanabilir olduğunu göstermiştir. Toda-Yamamoto prosedürü, k optimal gecikmeli VAR modeli parametrelerine kısıtlama testleri uygulamak için geliştirilmiş bir Wald testi (MWALD) kullanır. Değişkenlerin düzey değerlerine uygulanabilen bu testin tamamlanması iki aşamadan oluşur. Toda-Yamamoto nedensellik testi ise, k serilerin maksimum bütünleşme derecesi olmak üzere, VAR(k+d) modeli tahmin edilerek gerçekleştirilmektedir (Akçay, 2011: 84). Birinci aşamda optimal gecikme uzunluğu (k) ve VAR modelindeki seriler için maksimum bütünleşme derecesi (dmax) belirlenir. Toplamda k+dmax gecikme uzunluğuna sahip geliştirilmiş VAR modeli tahmin edilir. Toda-Yamamoto testinde ikinci aşama, Granger nedenselliğini belirlemek için k gecikmeli VAR katsayı matrisine Wald testlerinin uygulanmasıdır. k gecikmeli bir VAR modeli aşağıda denklemler yardımıyla tanımlanabilir:

$$Y_t = \propto_0 + \sum_{i=1+\varepsilon 1t}^{k+dmax} \alpha_{1(i+dmax)} Y_{t-(i+dmax)} + \sum_{i=1}^{k+dmax} \alpha_{2(i+dmax)} X_{t-(i+dmax)}$$

$$X_t = \beta_0 + \sum_{i=1+\varepsilon 2t}^{k+dmax} \beta_{1(i+dmax)} Y_{t-(i+dmax)} + \sum_{i=1}^{k+dmax} \beta_{2(i+dmax)} X_{t-(i+dmax)}$$

Dolodo ve Lütkepohl tarafından 1996 yılında geliştirilen Dolado-Lütkepohl (1996) Granger Nedensellik yaklaşımı da geliştirilmiş Wald testine dayanır ve değişkenlerin düzey değerlerine uygulanır. Bu nedensellik testi, değişkenler arasında nedensellik ilişkisini araştırırken birim kök testlerini dikkate almaz. Dolado-Lütkepohl nedensellik analizi, VAR modelinde bulunan optimal gecikme uzunluğuna gecikmeler ilave ederek Granger nedenselliğinde karşılaşılan sorunları bertaraf eder. Dolado-Lütkepohl nedensellik analizi iki aşamadan oluşur. Birinci aşamada, klasik VAR modelinde Bilgi Kriterleri yardımıyla optimal gecikme uzunluğu (k) belirlenir. İkinci aşamada k+1 gecikmeli geliştirilmişVAR modeli tahmin edilerek, k gecikmeli VAR katsayı matrisine geliştirilmiş Wald (MWALD) testi uygulanır.

İlk olarak Toda-Yamamoto MWALD testi ile Almanya için belirlenen değişkenler arasında nedensellik ilişkileri analiz edildi. Test aşamaları aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Almanya'ya ait verilere uygulanan testin ilk aşamasında gecikme uzunluğunun belirlenmesi yer almaktadır. Gecikme uzunluğunu seçerken dikkatli olmalıyız, çünkü eğer seçilen gecikme uzunluğu gerçek gecikmeden daha az ise ilgili gecikmelerin ihmal edilmesi yanlılığına neden olabilir ya da gerçek gecikmeden fazlaysa tahminin verimsiz olmasına yol açar (Caporal ve Pittis, 1999)

Tablo 37. Almanya Değişkenleri Optimum Gecikme Uzunluğu (k)

Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-1.164,260	NA	1,25e+34	89,86612	90,05968	89,92185
1	-1011,013	247,5529*	3,33e+29	79,30866	80,27642*	79,58734*
2	-993,5546	22,82962	3,28e+29*	79,19651*	80,93849	79,69813

Tabloda 6 bilgi kriterinden 4 ünde optimal lag = 1 olarak önerilmektedir. k=1 alındı

Ardından ikinci aşamada en uygun gecikme uzunluğuna değişkenlerin maksimum gecikme sayısı 2 ilave edilerek VAR(3) modeli tahmin edildi.

VAR modelinin istikrar koşulunun sağlanması, otokorelasyonun ve değişen varyasın giderilmesi için genellikle bilgi kriterlerinin önerdiği optimal gecikme sayısı yeterli olmamaktadır. VAR(3) modeli için yapılan analizde modelinin yukarıda sözü edilen tüm koşulları sağladığı tespit edildi. İlgili istatistikler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 38. AR Karakteristik Polinomunun Ters Kökleri

Kökler	**Modüller**
0,982736-0,179943i	0,999074
0,982736+0,179943i	0,999074
0,967576	0,967576
0,358779	0,358779

AR polinomunun ters kökleri, birim çember içindedir. VAR modeli istikrar koşulu sağlanmaktadır.

Tablo 39. Otokorelasyon LM Test Sonuçları

Gecikme	**LM-İstatis.**	**Olasılık**
1	23,11654	0,1107
2	18,24183	0,3099
3	13,490046	0,6366
4	7,618628	0,9594
5	11,41887	0,7829
6	8,647340	0,9272

Otokorelasyon tablosuna göre ilk 6 gecikmede olasılık değerlerinin hepsi 0.05'den yüksektir. Dolayısıyla otokorelasyon olmadığı gözükmektedir. Normallik analizinde Jarque-Berra birleşik değeri %1 den büyük bulunduğundan sistemin normallik koşulunu da sağladığı tespit edildi. Daha sonra Değişen Varyans testi uygulandı.

Tablo 40. White Değişen Varyans Testi Sonuçları

	Ki-Kare	**df**	**Olasılık**
Cross Terms hariç	95,60326	80	0,1125
Cross Terms dahil	175,1578	140	0,0235

Tabloya göre Cross Terms hariç durumunda olasılık değeri 0,1125 olduğu, yani 0.05'ten oldukça yüksekolduğu; Cross Terms dahil durumunda ise olasılık değeri 0,0235 olduğu, yani 0.01'den büyük olduğu görülmektedir. Bu nedenle değişen varyansın olmadığı tespit edildi. Seemingly Unrelated Regression ile oluşturulan katsayılar MWALD testiyle sınandı. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Tablo 41. Almanya Değişkenleri İçin Toda Yamamato Nedensellik Testi Sonuçları

DEĞİŞKEN	YÖN	DEĞİŞKEN	Ki-Kare	df	Prop.	NEDENSELLİK
ALMGSYH	→	ALMBAKIM	7,719421	1	0,0055	KABUL
ALMENGELLI	→	ALMBAKIM	0,962529	1	0,3266	RED
ALMYASLI	→	ALMBAKIM	0,048222	1	0,8262	RED
ALMBAKIM	→	ALMENGELLI	19,20610	1	0,0000	KABUL
ALMGSYH	→	ALMENGELLI	4,472961	1	0,0344	KABUL
ALMYASLI	→	ALMENGELLI	3,426382	1	0,0642	RED
ALMBAKIM	→	ALMGSYH	4,042211	1	0,0444	KABUL
ALMENGELLI	→	ALMGSYH	2,823138	1	0,0929	RED
ALMYASLI	→	ALMGSYH	0,713063	1	0,3984	RED
ALMBAKIM	→	ALMYASLI	0,001691	1	0,9672	RED
ALMENGELLI	→	ALMYASLI	10,23157	1	0,0014	KABUL
ALMGSYH	→	ALMYASLI	4,479062	1	0,0343	KABUL

Elde edilen sonuçlara göre aşağıdaki Granger nedensellik sonuçları aşağıdadır.

ALMGSYH ←→ALMBAKIM

ALMGSYH →ALMENGELLI

ALMENGELLI → ALMYASLI

ALMGSYH →ALMYASLI

ALMBAKIM → ALMENGELLI

Todo-Yamamoto testi ile Almanya için tanımlanan yukarıdaki nedensellikler Dolado-Lütkepohl MWALD yaklaşımıyla da test edildi. Birinci aşamada, klasik VAR modelinde Bilgi Kriterleri yardımıyla optimal gecikme uzunluğu (k=1)olarak belirlendi. İkinci aşamada k+1=2 gecikmeli geliştirilmişVAR modeli tahmin edilerek, 1 gecikmeli VAR katsayı matrisine geliştirilmiş Wald (MWALD) testi uygulandı. Dolado-Lütkepohl MWALD yaklaşımı da Toda-Yamamoto test sonuçlarını teyit etmiştir.

İkinci olarak Türkiye'ye ait verilere uygulanan Toda Yamamoto testinin ilk aşamasına göre en uygun gecikme uzunluğu 1 olarak belirlendi. Ardından ikinci aşamada en uygun gecikme uzunluğuna dmax=2 ilave edilerek VAR(3) modeli tahmin edildi.

VAR modelinin istikrar koşulunun sağlanması, otokorelasyonun ve değişen varyasın giderilmesi için genellikle bilgi kriterlerinin önerdiği optimal gecikme sayısı yeterli olmamaktadır. VAR modelinin yukarıda sözü edilen tüm koşulları sağladığı tespit edildi.

İlgili istatistikler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 42. AR Karakteristik Polinomunun Ters Kökleri

Kökler	**Modüller**
0,911506-0,346306i	0,9975075
0,911506+0,346306i	0,975075
0,887550	0,887550
0,114251	0,114251

AR polinomunun ters kökleri, birim çember içindedir. VAR modeli istikrar koşulu sağlanmaktadır.

Tablo 43. Otokorelasyon LM Test Sonuçları

Gecikme	**LM-İstatis.**	**Olasılık**
1	16,88842	0,3929
2	15,23952	0,5072
3	15,02470	0,5228
4	12,77881	0,68894
5	22,68235	0,1225
6	10,06328	0,8633

Otokorelasyon tablosuna göre ilk 6 gecikmede olasılık değerlerinin hepsi 0.05'den yüksektir. Dolayısıyla otokorelasyon olmadığı gözükmektedir. Normallik analizinde Jarque-Berra birleşik değeri 0,8967 > %1 den büyük bulunduğundan sistemin normallik koşulunu da sağladığı tespit edildi. Daha sonra Değişen Varyans testi uygulandı.

Tablo 44. White Değişen Varyans Testi Sonuçları

	Ki-Kare	**df**	**Olasılık**
Cross Terms hariç	91,30568	80	0,1822
Cross Terms dahil	156,0359	140	0,1677

Tabloya göre Cross Terms hariç durumunda olasılık değeri 0,1822 olduğu, yani 0.01'den oldukça büyük olduğu; Cross Terms dahil durumunda ise olasılık değeri 0,1677 olduğu, yani 0.01'den oldukça büyük olduğu görülmektedir. Bu nedenle değişen varyansın olmadığı tespit edildi. Seemingly Unrelated Regression ile oluşturulan katsayılar MWALD testiyle sınandı, ilgili sonuçlar aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Tablo 45. Türkiye Değişkenleri İçin Toda Yamamato Granger Nedensellik Sonuçları (%5 Düzeyinde)

DEĞİŞKEN	**YÖN**	**DEĞİŞKEN**	**Ki-Kare**	**df**	**Prop.**	**NEDENSELLİK**
TURGSYH	→	TURBAKIM	2,523329	1	0,1122	RED
TURENGELLI	→	TURBAKIM	45,60106	2	0,0000	KABUL
TURYASLI	→	TURBAKIM	3,529879	1	0,0603	RED
TURBAKIM	→	TURENGELLI	8,998193	2	0,0111	KABUL
TURGSYH	→	TURENGELLI	0,041062	1	0,8394	RED
TURYASLI	→	TURENGELLI	14,91210	1	0,0001	KABUL
TURBAKIM	→	TURGSYH	0,248171	1	0,6184	RED
TURENGELLI	→	TURGSYH	2,497294	1	0,1140	RED
TURYASLI	→	TURGSYH	0,381773	1	0,5367	RED
TURBAKIM	→	TURYASLI	1,976476	1	0,1598	RED
TURENGELLI	→	TURYASLI	0,947938	1	0,3302	RED
TURGSYH	→	TURYASLI	0,259869	1	0,6102	RED

Elde edilen sonuçlara göre Granger nedensellikleri aşağıdaki gibi ifade edilebilir.

TURBAKIM ←→ TURENGELLI

TURYASLI → TURENGELLI

Todo-Yamamoto testi ile Türkiye için belirlenen yukarıdaki nedensellikler Dolado-Lütkepohl MWALD yaklaşımıyla da test edildi. Birinci aşamada, klasik VAR modelinde Bilgi Kriterleri yardımıyla optimal gecikme uzunluğu (k=1)olarak belirlendi. İkinci aşamada k+1=2 gecikmeli geliştirilmişVAR modeli tahmin edilerek, 1 gecikmeli VAR katsayı matrisine geliştirilmiş Wald (MWALD) testi uygulandı. Dolado-Lütkepohl MWALD yaklaşımı da Toda-Yamamoto test sonuçlarını teyit etmiştir. Araştırmada kullanılan tüm nedensellik testlerinden elde edilen nedensellik ilişkileri aşağıdaki tablo ile özetlenmiştir.

Tablo 46. Araştırmada Elde Edilen Nedensellik İlişkilerinin Tüm

DEĞİŞKEN	YÖN	DEĞİŞKEN	TEST ADI
TURENGELLI	←→	TURBAKIM	Granger ve T-Y&D-L
TURYASLI	→	TURENGELLI	T-Y&D-L
TURYASLI	→	TURGSYH	Granger
ALMBAKIM	→	ALMENGELLI	Granger ve T-Y&D-L
ALMBAKIM	→	ALMYASLI	Granger
ALMENGELLI	→	ALMYASLI	Granger ve T-Y&D-L
ALMYASLI	→	ALMENGELLI	Granger
ALMGSYH	←→	ALMBAKIM	T-Y&D-L
ALMGSYH	→	ALMENGELLI	T-Y&D-L
ALMGSYH	→	ALMYASLI	T-Y&D-L

Eşbütünleşme testleri, Toda-Yamamoto & Dolado-Lütkepohl Testleri ve Granger Nedensellik Testleriyle ortaya çıkarılan nedensellik ilişkileri göz önüne alındığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmış ve yorumlanmıştır:

Türkiye'de Bakıma muhtaç kişilere yapılan tüm yardımlar ile Engellilere yapılan tüm yardımlar arasında uzun süreçte dengeye gelen karşılıklı bir nedensellik ilişkisi bulunmuştur. Bu veri Türkiye'de yıllık bütçelerde bu iki sosyal yardım kalemine ayrılan payların uzun süreçte bir denge içinde yürütülmesinden kaynaklandığı şeklinde yorumlanmıştır.

Türkiye'de Yaşlılara yapılan tüm yardımların Engellilere yapılan tüm yardımlar için uzun dönemli bir Granger nedeni olması, her iki seri de artan eğimli olduğundan, Yaşlılara yapılan tüm yardımların artmasının, Engellilere yapılan tüm yardımların süreç içinde arttırılmasına neden olduğu, sosyal yardımlar açısından yaşlılara yapılan yardımların daha öncelikli görüldüğü şeklinde yorumlanmıştır.

Türkiye'de Yaşlılara yapılan tüm yardımların GSYH'nın uzun dönemli bir Granger nedeni olması, her iki seri de artan eğimli olduğundan, Yaşlılara yapılan tüm yardımların artmasının GSYH nın artmasında etkiye neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç ışığında araştırmada oluşturulan "H2: Yaşlılar için yapılan tüm yardımlar ile Gayrisafi yurtiçi hasıla arasında pozitif bir ilişki vardır. Yaşlılar için yapılan tüm yardımlar arttıkça Gayrisafi yıllık hasıla da artmaktadır." Hipotezi kabul edilmiştir.

Almanya'da Bakıma muhtaç kişilere yapılan tüm yardımlar ile Gayrisafi yurtiçi hasıla arasında uzun süreçte dengeye gelen bir karşılıklı nedensellik ilişkisi bulunmuştur. iki serinin pozitif eğimli olması nedeniyle, bu veri ışığında araştırmada oluşturulan "H1:

Bakıma muhtaç bireyler için yapılan tüm yardımlar ile Gayrisafi yurtiçi hasıla arasında pozitif bir ilişki vardır; Bakıma muhtaç bireyler için yapılan tüm yardımlar arttıkça Gayrisafi yurtiçi hasıla da artmaktadır." Hipotezi kabul edilmiştir. Bu veri Almanya'da Bakıma muhtaç kişilere yapılan tüm yardımların ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyi üzerinde olumlu etki yaptığı, diğer yandan Bakıma muhtaç kişilerin ülkede artan ekonomik refahtan faydalandığı şeklinde yorumlanmıştır.

Almanya'da Yaşlılara yapılan tüm yardımlar ile Engellilere yapılan tüm yardımlar arasında uzun süreçte dengeye gelen bir karşılıklı nedensellik ilişkisi olması, iki serinin pozitif eğimli olması, Almanya'da Yaşlılara yapılan tüm yardımlar ile Engellilere yapılan tüm yardımların uzun süreçte dengelenecek bir şekilde yürütüldüğü şeklinde yorumlanmıştır.

Almanya'da Bakıma muhtaç kişilere yapılan tüm yardımlar Engellilere yapılan tüm yardımlar ve Yaşlılara yapılan tüm yardımlar için bir Granger nedeni olarak bulunmuştur. Bu veri Bakıma Muhtaç kişilere yapılan yardımların artmasının uzun süreçte Engellilere ve Yaşlılara yapılan tüm yardımların artmasına neden olduğu, Bakıma muhtaç kişilere yapılan yardımların Almanya'da öncelikli sosyal yardım olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Almanya'da GSYH, Engellilere yapılan tüm yardımlar, Bakıma muhtaç kişilere yapılan tüm yardımlar ve Yaşlılara yapılan tüm yardımlar için bir Granger nedeni olarak bulunmuştur. Bu serilerin artan eğimli olması göz önüne alındığında Almanya'da GSYH artışının Bakıma muhtaç kişilere, Engellilere ve Yaşlılara yapılan tüm yardımların süreç içinde artmasına neden olduğu, bu kesimlerin ülkede artan ekonomik refahtan uzun dönemde faydalandığı şeklinde yorumlanmıştır. Bu veriler ışığında "H4: Gayrisafi yurtiçi hasıla ile Engelliler, Yaşlılar ve Bakıma muhtaç kişiler için yapılan tüm yardımlar arasında pozitif bir ilişki vardır. Gayrisafi yurtiçi hasıla artışında bu sosyal yardımların tümü de artmaktadır." Hipotezi Almanya için kabul edilmiştir.

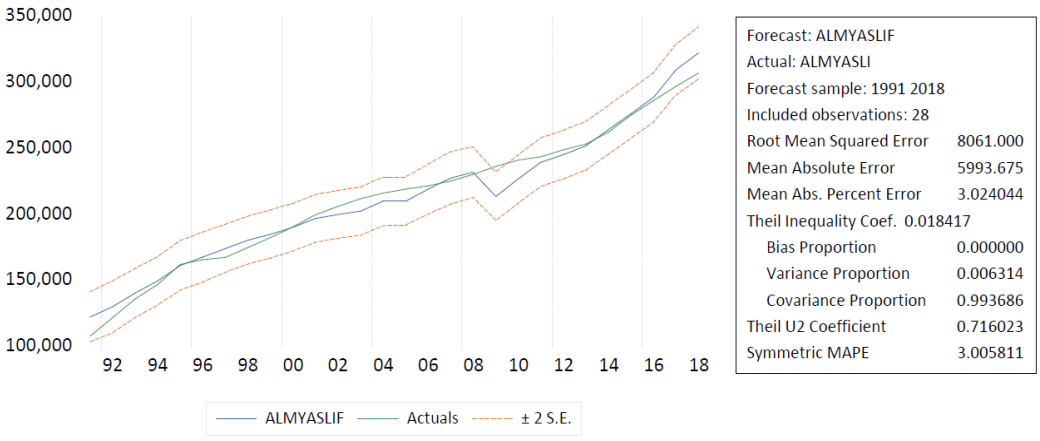
Almanya'da Engellilere yapılan tüm yardımlar ile Yaşlılara yapılan tüm yardımlar arasında çift yönlü bir Granger nedenselliği bulunmuştur. Bu serilerin pozitif eğimli olması, ilişkinin uzun süreçli denge içinde olması, Engellilere ve Yaşlılara yapılan tüm yardımların süreç içinde dengede olacak şekilde yürütüldüğü sonucuna varılmıştır.

6.1.8. Değişkenler Arasında İlişkiler ve Regresyon Analizi

Almanya ve Türkiye'ye ait değişkenler arasındaki doğrusal ilişkileri bulmak için EViews 11 programı ile En Küçük Kareler yöntemiyle yapılan regresyon sonuçlarına göre elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 47. ALMYASLI Bağlı Değişkeni Regresyon Analiz Sonuçları

Değişken	**Katsayı**	**Std. Hata**	**t-Statistic**	**Prob.**
ALMGSYH	0,105391	0,023210	4,540778	0,0001
ALMENGELLI	1,749831	0,622670	2,810207	0,0097
ALMBAKIM	-0,359345	0,135061	-2,660605	0,0137
C	-47798,22	16085,43	-2,971523	0,0066
R-squared	0,975061	Mean dependent var		212883,4
Adjusted R-squared	0,971944	S.D. dependent var		51981,14
S.E. of regression	8706,88	Akaike info criterion		21,11318
Sum squared resid	1,82E+09	Schwarz criterion		21,30349
Log likelihood	-291,5845	Hannan-Quinn criter.		21,17136
F-statistic	312,7815	Durbin-Watson stat		0,617328
Prob(F-statistic)	0,000000			

Şekil 6. Tahmin Eğrisi ve Gerçek Değerler ile Oluşturulan Modelin Grafiği-ALMYASLI

Sistemin Prop değeri, %1 düzeyinde anlamlıdır. Katsayıların Prop. Değerleri %1 düzeyinde anlamlıdır. R^2 değeri %97,5 olarak oldukça yüksektir.

Oluşturulan modelde Theil Inequality Coefficient =U = 0,018417 olarak bulunmuştur. Bu değer sıfıra yakın olduğundan modelin tahmin gücünün oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Gerçek değer ile tahmin değer arasındaki açıklığı veren Bias Proportion 0,0000 olmuştur. Bu değer tahmin ile gerçek değerlerin oldukça yakın olduğunu göstermektedir. Varyans sıfıra yakın, Kovaryans değeri %99 dur. Sonuç olarak tablodaki katsayıları kullanarak aşağıdaki doğrusal denklemi oluşturabilir, bu denklem yardımıyla ALMYASLI değişkeninin gelecekteki değerlerini tahmin edebiliriz.

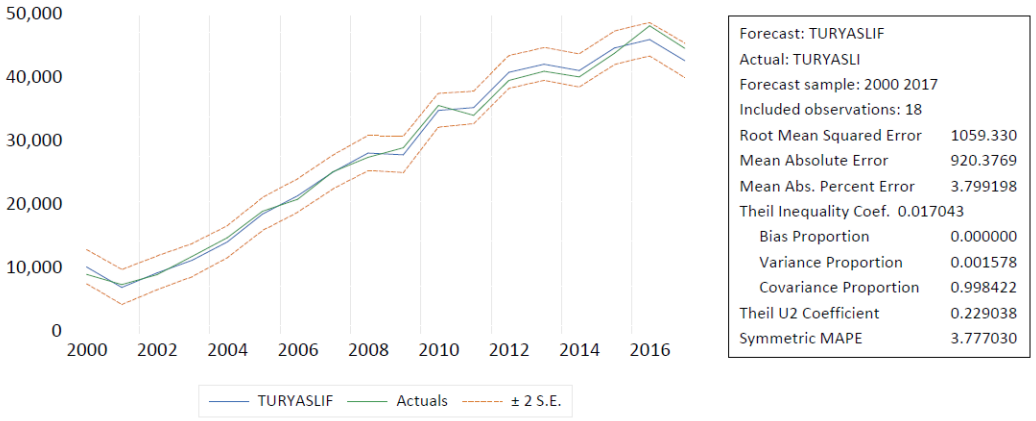
ALMYASLI = 0,105391*ALMGSYH+1,749831* ALMENGELLI-0,359345* ALMBAKIM-47798,22

Tablo 48. TURYASLI Bağlı Değişkeni Regresyon Analiz Sonuçları

Değişken	**Katsayı**	**Std. Hata**	**t-Statistic**	**Prob.**
TURGSYH	0,030481	0,008849	3,444644	0,0039
TURENGELLI	2,095703	1,086912	1,928126	0,0744
TURBAKIM	0,805270	0,159174	5,059061	0,0002
C	-7129,589	1550,102	-4,599431	0,0004
R-squared	0,993707	Mean dependent var		28071,96
Adjusted R-squared	0,992359	S.D. dependent var		13741,35
S.E. of regression	1201,1670	Akaike info criterion		17,2131
Sum squared resid	20199228,0	Schwarz criterion		17,41097
Log likelihood	-1,51E+02	Hannan-Quinn criter.		17,24039
F-statistic	736,9503	Durbin-Watson stat		1,12201
Prob(F-statistic)	0,000000			

Sistemin Prop değeri, %1 düzeyinde anlamlıdır. R-kare değeri %99,2 olarak oldukça yüksektir

Şekil 7. Tahmin Eğrisi ve Gerçek Değerler ile Oluşturulan Modelin Grafiği-TURYASLI

Oluşturulan modelde Theil Inequality Coefficient =U = 0,017043 olarak bulunmuştur. Bu değer sıfıra yakın olduğundan modelin tahmin gücünün oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Gerçek değer ile tahmin değer arasındaki açıklığı veren Bias Proportion 0,0000 olmuştur. Bu değer tahmin ile gerçek değerlerin oldukça yakın olduğunu göstermektedir. Varyans sıfıra yakın, Kovaryans değeri %99 dur. Sonuç olarak tablodaki katsayıları kullanarak aşağıdaki doğrusal denklemi oluşturabilir, bu denklem yardımıyla TURYASLI değişkeninin gelecekteki değerlerini tahmin edebiliriz.

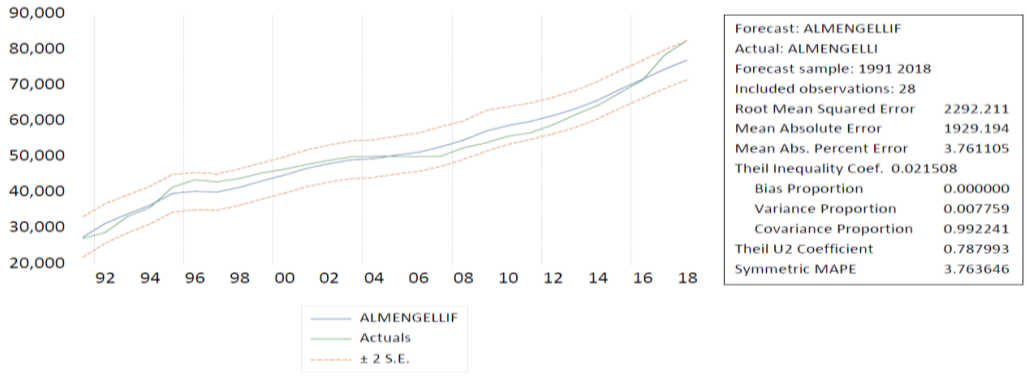
TURYASLI = 0,030481*TURGSYH+2,095703* TURENGELLI+0,805270* TURBAKIM-7129,589

Elde edilen bu sonuçlar araştırmada belirlenen "H5: Yaşlılar için yapılan tüm yardımlar; Gayrisafi yıllık hasıla, Bakıma muhtaç bireyler ve Engellilere yapılan tüm yardımların uygun katsayıları ile doğrusal bir denklem olarak ifade edilebilir. Bu denklem kullanılarak gelecekteki değerler tahmin edilebilir." Hipotezinin kabul edildiğini göstermiştir.

Tablo 49. ALMENGELLI Bağlı Değişkeni Regresyon Analiz Sonuçları

Değişken	**Katsayı**	**Std. Hata**	**t-Statistic**	**Prob.**
ALMBAKIM	0,070897	0,041239	1,719184	0,0985
ALMGSYH	0,002712	0,008982	0,301891	0,7653
ALMYASLI	0,141490	0,050349	2,810207	0,0097
C	-558,90	5348,462	-0,104498	0,9176
R-squared	0,96944	Mean dependent var		51674,81
Adjusted R-squared	0,96562	S.D. dependent var		13352,92
S.E. of regression	2475,87	Akaike info criterion		18,59814
Sum squared resid	1.47E+08	Schwarz criterion		18,78845
Log likelihood	-256,3739	Hannan-Quinn criter.		18,65632
F-statistic	253,7815	Durbin-Watson stat		0,302255
Prob(F-statistic)	0,000000			

Şekil 8. Tahmin Eğrisi ve Gerçek Değerler ile Oluşturulan Modelin Grafiği-ALMENGELLI

Modelin Prop değeri, %1 düzeyinde anlamlıdır. R^2 değeri %96,6 olarak oldukça yüksektir.

Oluşturulan modelde Theil Inequality Coefficient =U = 0,021508 olarak bulunmuştur. Bu değer sıfıra yakın olduğundan modelin tahmin gücünün oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Gerçek değer ile tahmin değer arasındaki açıklığı veren Bias Proportion 0,0000 olmuştur. Bu değer tahmin ile gerçek değerlerin oldukça yakın olduğunu göstermektedir. Varyans sıfıra yakın, Kovaryans değeri %99 olup oldukça yüksektir. Sonuç olarak tablodaki katsayıları kullanarak aşağıdaki doğrusal denklemi oluşturabilir, bu denklem yardımıyla ALMENGELLI değişkeninin gelecekteki değerlerini tahmin edebiliriz.

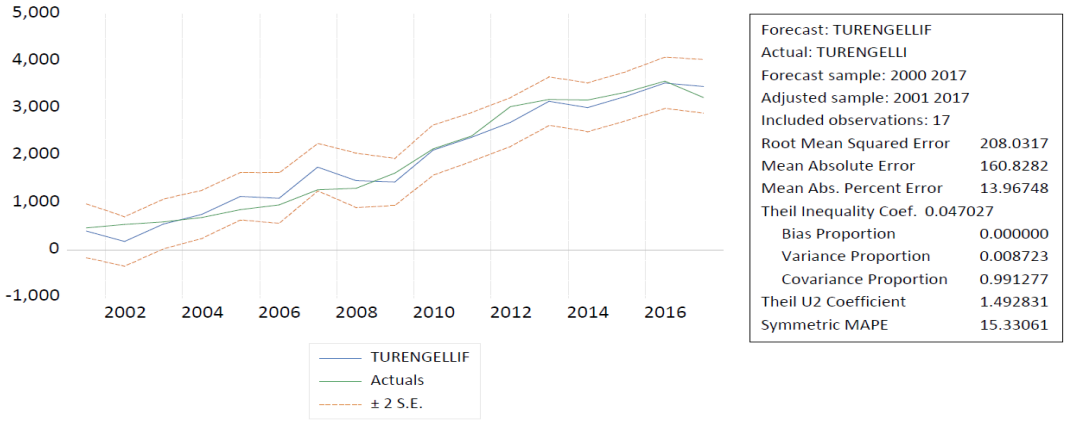
ALMENGELLI = 0,002712*ALMGSYH+0,141490* ALMYASLI+0,070897* ALMBAKIM-558,90

Tablo 50. TURENGELLI Bağlı Değişkeni Regresyon Analiz Sonuçları

Değişken	**Katsayı**	**Std. Hata**	**t-Statistic**	**Prob.**
D(TURBAKIM)	-0,273367	0,103497	-2,641314	0,0203
TURGSYH	0,005317	0,000382	13,901580	0,0000
D(TURYASLI)	0,096520	0,051677	1,867750	0,0845
C	-858,339	215,259	-3,987466	0,0015
R-squared	0,965710	Mean dependent var		1910,982
Adjusted R-squared	0,957797	S.D. dependent var		1158,00
S.E. of regression	237,8934	Akaike info criterion		13,98385
Sum squared resid	735712,4	Schwarz criterion		14,17990
Log likelihood	-1,15E+02	Hannan-Quinn criter.		14,00333
F-statistic	122,0387	Durbin-Watson stat		1,24130
Prob(F-statistic)	0,000000			

Modelin Prop değeri, %1 düzeyinde anlamlıdır. R^2 değeri %96,6 olarak oldukça yüksektir.

Şekil 9. Tahmin Eğrisi ve Gerçek Değerler ile Oluşturulan Modelin Grafiği-TURENGELLI

Oluşturulan modelde Theil Inequality Coefficient =U = 0,047027 olarak bulunmuştur. Bu değer sıfıra yakın olduğundan modelin tahmin gücünün oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Gerçek değer ile tahmin değer arasındaki açıklığı veren Bias Proportion 0,0000 dır. Bu değer tahmin ile gerçek değerlerin oldukça yakın olduğunu göstermektedir. Varyans sıfıra yakın, Kovaryans değeri %99 olup oldukça yüksektir. Sonuç olarak tablodaki katsayıları kullanarak aşağıdaki doğrusal denklemi oluşturabilir, bu denklem yardımıyla TURENGELLI değişkeninin gelecekteki değerlerini tahmin edebiliriz.

TURENGELLI = -0,273367* D(TURBAKIM)+ 0,005317* TURGSYH +0,096520* D(TURYASLI) - 858,339

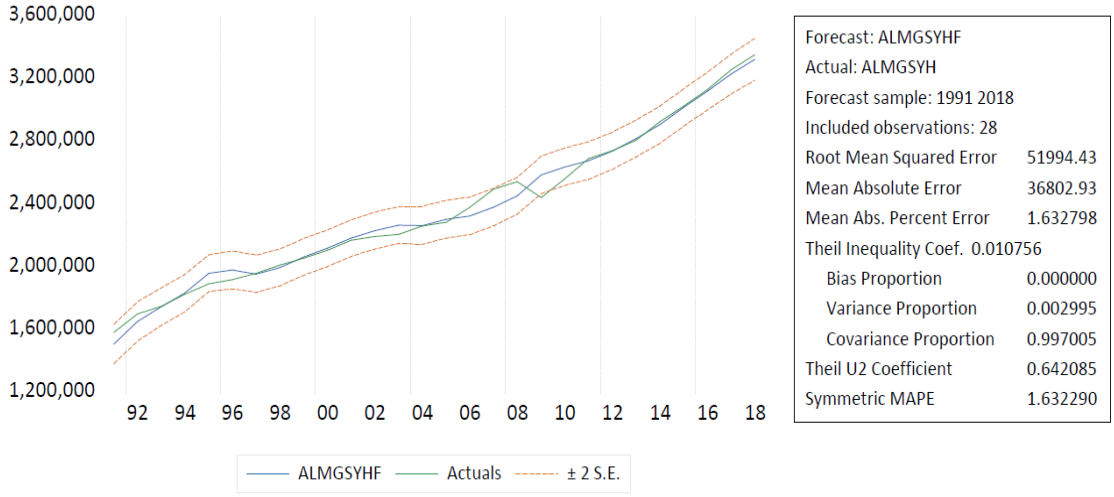
Elde edilen bu sonuçlar araştırmada belirlenen “H6: Engelliler için yapılan tüm yardımlar; Gayrisafi yıllık hasıla, Bakıma muhtaç bireyler ve Yaşlılar için yapılan tüm yardımların uygun katsayıları ile doğrusal bir denklem olarak ifade edilebilir. Bu denklem

kullanılarak gelecekteki değerler tahmin edilebilir.” Hipotezinin kabul edildiğini göstermiştir.

Tablo 51. ALMGSYH Bağlı Değişkeni Regresyon Analiz Sonuçları

Değişken	**Katsayı**	**Std. Hata**	**t-Statistic**	**Prob.**
ALMBAKIM	3,705808	0,640750	5,783545	0,0000
ALMENGELLI	1,395158	4,621401	0,301891	0,7653
ALMYASLI	4,384700	0,965627	4,540778	0,0001
C	544445,20	48726,83	11,173420	0,0000
R-squared	0,988092	Mean dependent var		2369914
Adjusted R-squared	0,986603	S.D. dependent var		485215,1
S.E. of regression	56160,40	Akaike info criterion		24,84138
Sum squared resid	7,57E+10	Schwarz criterion		25,03169
Log likelihood	-343,7793	Hannan-Quinn criter.		24,89956
F-statistic	663,8166	Durbin-Watson stat		1,248013
Prob(F-statistic)	0,000000			

Şekil 10. Tahmin Eğrisi ve Gerçek Değerler ile Oluşturulan Modelin Grafiği-ALMGSYH

Modelin Prop değeri, %1 düzeyinde anlamlıdır. R^2 değeri %98,6 olarak oldukça yüksektir.

Oluşturulan modelde Theil Inequality Coefficient =U = 0,010756 olarak bulunmuştur. Bu değer sıfıra yakın olduğundan modelin tahmin gücünün oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Gerçek değer ile tahmin değer arasındaki açıklığı veren Bias Proportion 0,0000 dır. Bu değer tahmin ile gerçek değerlerin oldukça yakın olduğunu göstermektedir. Varyans sıfıra yakın, Kovaryans değeri %99 olup oldukça yüksektir. Sonuç olarak tablodaki katsayıları kullanarak aşağıdaki doğrusal denklemi oluşturabilir, bu denklem yardımıyla ALMGSYH değişkeninin gelecekteki değerlerini tahmin edebiliriz.

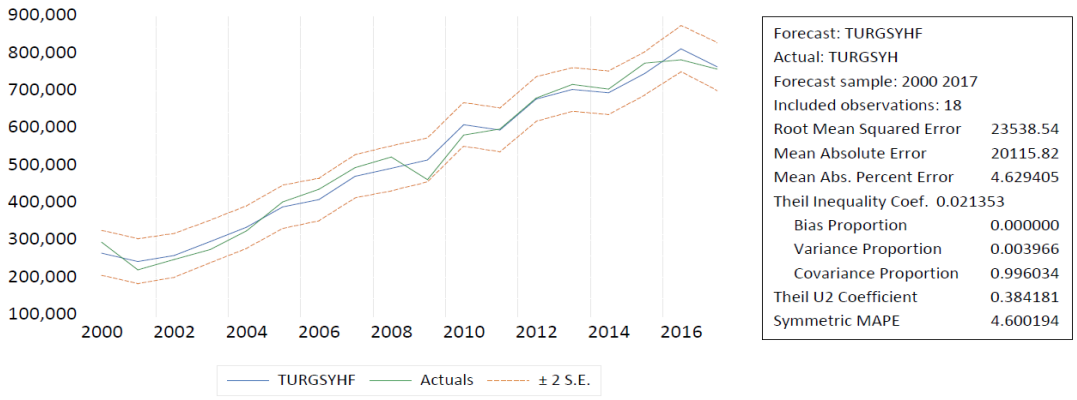
ALMGSYH = 1,395158 * ALMENGELLI + 4,3847 * ALMYASLI+ 3,705808 * ALMBAKIM +544445,2

Tablo 52. TURGSYH Bağlı Değişkeni Regresyon Analiz Sonuçları

Değişken	Katsayı	Std. Hata	t-Statistic	Prob.
C	167283	31308,03	5,343134	0,0001
TURBAKIM	-5,549909	5,760091	-0,963511	0,3516
TURENGELLI	19,505410	26,664720	0,731506	0,4765
TURYASLI	15,04983	4,369054	3,444644	0,0039
R-squared	0,984261	Mean dependent var		518537,8
Adjusted R-squared	0,980889	S.D. dependent var		193067,50
S.E. of regression	26690,20	Akaike info criterion		23,41511
Sum squared resid	9,97E+09	Schwarz criterion		23,61297
Log likelihood	-206,7360	Hannan-Quinn criter.		23,44239
F-statistic	291,8454	Durbin-Watson stat		1,672566
Prob(F-statistic)	0,000000			

Modelin Prop değeri, %1 düzeyinde anlamlıdır. R^2 değeri %98,0 olarak oldukça yüksektir.

Şekil 11. Tahmin Eğrisi ve Gerçek Değerler ile Oluşturulan Modelin Grafiği-TURGSYH

Oluşturulan modelde Theil Inequality Coefficient = U = 0,021353 olarak bulunmuştur. Bu değer sıfıra yakın olduğundan modelin tahmin gücünün oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Gerçek değer ile tahmin değer arasındaki açıklığı veren Bias Proportion 0,00000 dır. Bu değer tahmin ile gerçek değerlerin oldukça yakın olduğunu göstermektedir. Varyans sıfıra yakın, Kovaryans değeri %99 olup oldukça yüksektir. Sonuç olarak tablodaki katsayıları kullanarak aşağıdaki doğrusal denklemi oluşturabilir, bu denklem yardımıyla TURGSYH değişkeninin gelecekteki değerlerini tahmin edebiliriz.

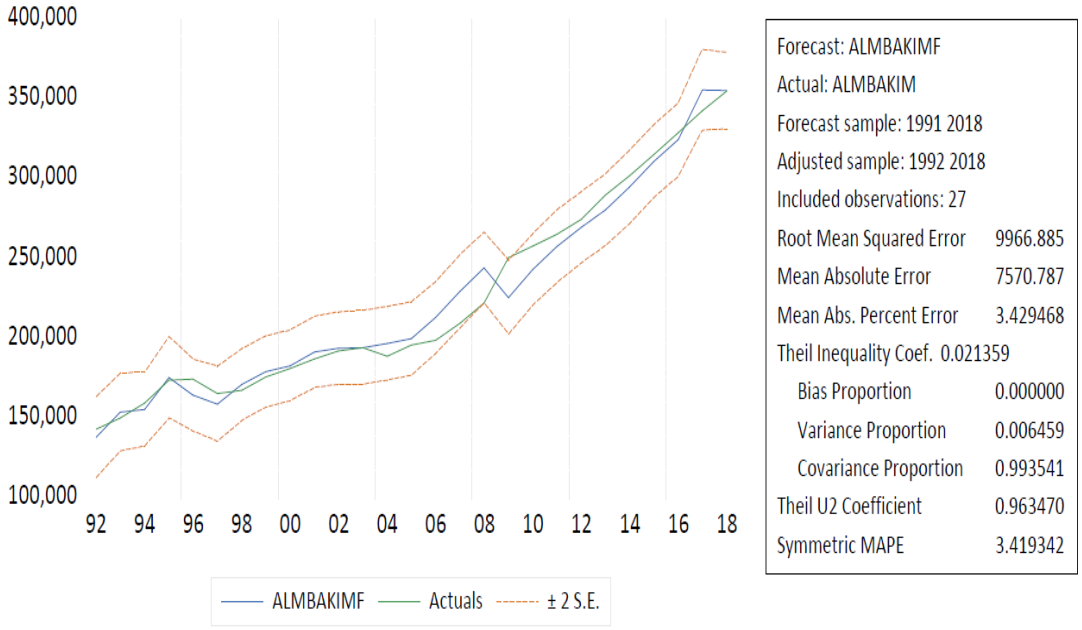
TURGSYH = 19,505410* TURENGELLI + 15,04983* TURYASLI - 5,549909* TURBAKIM + 167283

Elde edilen bu sonuçlar araştırmada belirlenen "H7: Gayrisafi yıllık hasıla; Engelliler için yapılan tüm yardımlar, Bakıma muhtaç bireyler ve Yaşlılar için yapılan tüm yardımların uygun katsayıları ile doğrusal bir denklem olarak ifade edilebilir. Bu denklem kullanılarak gelecekteki değerler tahmin edilebilir. " Hipotezinin kabul edildiğini göstermiştir.

Tablo 53. ALMBAKIM Bağlı Değişkeni Regresyon Analiz Sonuçları

Değişken	**Katsayı**	**Std. Hata**	**t-Statistic**	**Prob.**
D(ALMENGELLI)	4,095181	1,493232	2,742494	0,0116
ALMGSYH	0,142327	0,028533	4,988217	0,0000
ALMYASLI	-0,149308	0,265127	-0,563155	0,5788
C	-92554,32	13957,42	-6,631190	0,0000
R-squared	0,974494	Mean dependent var		224929,2
Adjusted R-squared	0,971168	S.D. dependent var		63597,14
S.E. of regression	1,08E+04	Akaike info criterion		21,54822
Sum squared resid	2,68E+00	Schwarz criterion		21,74020
Log likelihood	-286,9010	Hannan-Quinn criter.		21,60530
F-statistic	292,9219	Durbin-Watson stat		1,316336
Prob(F-statistic)	0,00000			

Şekil 12. Tahmin Eğrisi ve Gerçek Değerler ile Oluşturulan Modelin Grafiği-ALMBAKIM

Modelin Prop değeri, %1 düzeyinde anlamlıdır. R^2 değeri %97,1 olarak oldukça yüksektir.

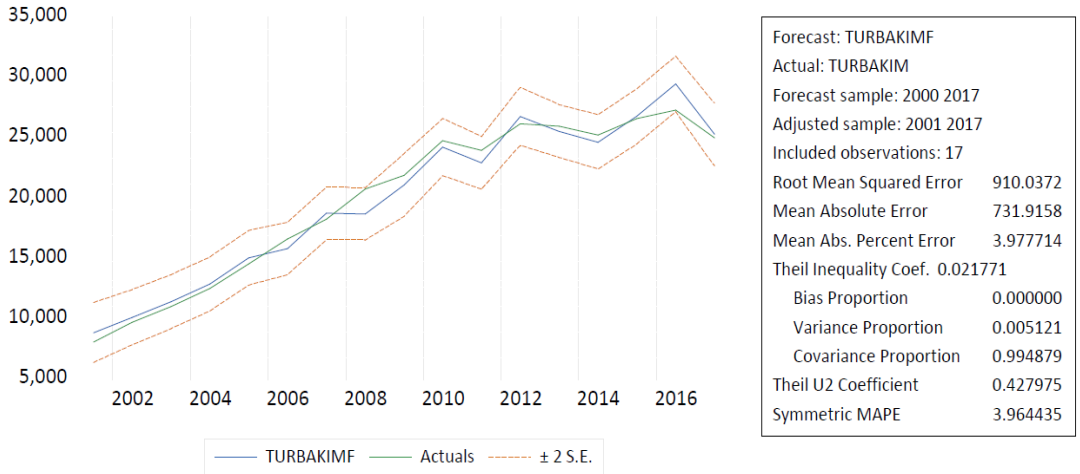
Oluşturulan modelde Theil Inequality Coefficient =U = 0,021359 olarak bulunmuştur. Bu değer sıfıra yakın olduğundan modelin tahmin gücünün oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Gerçek değer ile tahmin değer arasındaki açıklığı veren Bias Proportion 0,00000 dır. Bu değer tahmin ile gerçek değerlerin oldukça yakın olduğunu göstermektedir. Varyans sıfıra yakın, Kovaryans değeri %99 olup oldukça yüksektir. Sonuç olarak tablodaki katsayıları kullanarak aşağıdaki doğrusal denklemi oluşturabilir, bu denklem yardımıyla ALMBAKIM değişkeninin gelecekteki değerlerini tahmin edebiliriz.

ALMBAKIM = 4,095181* D(ALMENGELLI) - 0,149308* ALMYASLI+ 0,142327* ALM

Tablo 54. TURBAKIM Bağlı Değişkeni Regresyon Analiz Sonuçları

Değişken	Katsayı	Std. Hata	t-Statistic	Prob.
D(TURENGELLI)	4,462505	1,438256	3,102720	0,0084
D(TURGSYH)	-0,004666	0,006452	-0,723238	0,4823
TURYASLI	0,471075	0,020034	23,513610	0,0000
C	5606,622	627,1777	8,939447	0,0000
R-squared	0,979723	Mean dependent var		19909,87
Adjusted R-squared	0,975044	S.D. dependent var		6587,54
S.E. of regression	1040,6670	Akaike info criterion		16,93544
Sum squared resid	14078852	Schwarz criterion		17,13149
Log likelihood	-139,9512	Hannan-Quinn criter.		16,95492
F-statistic	209,3747	Durbin-Watson stat		1,67553
Prob(F-statistic)	0,000000			

Modelin Prop değeri, %1 düzeyinde anlamlıdır. R^2 değeri %97,5 olarak oldukça yüksektir.

Şekil 13. Tahmin Eğrisi ve Gerçek Değerler ile Oluşturulan Modelin Grafiği-TURBAKIM

Oluşturulan modelde Theil Inequality Coefficient = U = 0,021771 olarak bulunmuştur. Bu değer sıfıra yakın olduğundan modelin tahmin gücünün oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Gerçek değer ile tahmin değer arasındaki açıklığı veren Bias Proportion 0,00000 dır. Bu değer tahmin ile gerçek değerlerin oldukça yakın olduğunu göstermektedir. Varyans sıfıra yakın, Kovaryans değeri %99 olup oldukça yüksektir. Sonuç olarak tablodaki katsayıları kullanarak aşağıdaki doğrusal denklemi oluşturabilir, bu denklem yardımıyla TURBAKIM değişkeninin gelecekteki değerlerini tahmin edebiliriz.

TURBAKIM = 4,462505* D(TURENGELLI) + 0,471075* TURYASLI - 0,004666* D(TURGSYH) + 606,622

Elde edilen bu sonuçlar araştırmada belirlenen "H8: Bakıma muhtaç bireyler için yapılan tüm yardımlar; Engelliler için yapılan tüm yardımlar, Gayrisafi yıllık hasıla ve Yaşlılar için yapılan tüm yardımların uygun katsayıları ile doğrusal bir denklem olarak ifade edilebilir. Bu denklem kullanılarak gelecekteki değerler tahmin edilebilir. " Hipotezinin kabul edildiğini göstermiştir.

EViews 11 programı ile oluşturulan regresyon denklemleri yardımıyla Almanya için belirlenen serilerin gelecek beş yıl için tahminleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 55. Almanya Serilerinin Gelecek 5 yıl için Tahmini Değerleri (Milyon Euro)

Yıllar	ALMYASLI-F	ALMGSYH-F	ALMENGELLI-F	ALMBAKIM-F
2019	319902,03	3450629,98	87257,89	384094,13
2020	327506,25	3558730,70	90573,57	400918,06
2021	335168,62	3671250,60	94003,22	418654,49
2022	342889,56	3788370,33	97550,74	437352,92
2023	350669,55	3910277,93	101220,20	457065,51

EViews 11 programı ile oluşturulan regresyon denklemleri yardımıyla Türkiye için belirlenen serilerin gelecek beş yıl için tahminleri de aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 56. Türkiye Serilerinin Gelecek 5 yıl için Tahmini Değerleri (Milyon Euro)

Yıllar	TURBAKIM-F	TURYASLI-F	TURENGELLI-F	TURGSYH-F
2018	26515,92	49263,51	3126,09	787800,29
2019	26874,36	49733,50	3209,32	808296,22
2020	27196,72	51966,17	3286,83	827866,65
2021	27486,61	53197,95	3359,00	846553,37
2022	27747,32	54832,32	3426,21	864396,29

Araştırmada Almanya ve Türkiye için oluşturulan ortak hipotezlerin değerlendirme sonuçlarının özeti aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 57. Araştırma Hipotezlerinin Değerlendirme Sonuçları

Hipotezler	ALMANYA	TÜRKİYE
H1: BAKIM→GSYH	KABUL	RET
H2: YASLI→GSYH	RET	KABUL
H3: ENGELLI→GSYH	RET	RET
H4: GSYH → ENGELLI ve YASLI ve BAKIM	KABUL	RET
H5: YASLI = a*ENGELLI+b* GSYH +c*BAKIM+d	KABUL	KABUL
H6: ENGELLI = a* YASLI +b* GSYH +c*BAKIM+d	KABUL	KABUL
H7: GSYH = a*ENGELLI+b*YASLI+c*BAKIM+d	KABUL	KABUL
H8: BAKIM = a*ENGELLI+b*YASLI+c* GSYH +d	KABUL	KABUL

Not: a, b, c ve d katsayılardır.

BÖLÜM 7. TARTIŞMA, SONUÇLAR VE ÖNERİLER

7.1 Tartışma

Bu çalışmada, Türkiye için 2000-2017 dönemine ait, Almanya için 1991-2018 dönemine ait Bakıma muhtaç kişilere, engellilere ve yaşlılara yapılan sosyal yardımların yıllık toplamları ile ülkelerin ekonomik büyümesini gösteren yıllık Gayri safi yurtiçi hasıla miktarları arasındaki nedensellik ilişkileri araştırılmıştır. Nedensellik kavramı için Granger nedenselliği temel alınmıştır. Granger e göre geçmişin şimdiki zamana veya geleceğe neden olması nedensellik olarak tanımlanır. Bu bağlamda araştırmada kullanılan bakıma muhtaç kişilere, engellilere ve yaşlılara yapılan sosyal yardım serileri yıl içinde harcanmakta, yani bu değişkenler GSYH için olası bir neden, GSYH ise olası bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda oluşturulan hipotezler ve yapılan analizlerin Granger nedenselliğini tam olarak karşıladığı öngörülmektedir. Diğer yandan nedenselliğin bir anlık olması zaman serileri için ekonomik bir nedensellikten çok istatistik bir anlam taşıyabilmektedir. Bu nedenle araştırmada belirlenen değişkenlerin uzun süreçli bir ilişkide olup olmadıkları önem kazanmaktadır. Bu amaçla değişkenlerin uzun süreçli bir ilişkide olup olmadığının tespiti için eşbütünleşme testleri kullanılmıştır. Değişkenlerin eşbütünleşik olması bu değişkenler arasında ortaya çıkacak Granger nedensellik ilişkisinin uzun vadeli, zaman içinde dengelenecek bir ilişki olduğunu göstermiştir.

Türkiye için yapılan analizler sonucunda yaşlılara yapılan yardımlar GSYH için bir Granger nedeni olarak ortaya çıkmıştır. Bu iki değişken eşbütünleşik ve pozitif eğimli olduğundan bu ilişki Türkiye'de yaşlılara yapılan yardımların GSYH artışında uzun vadeli pozitif etkiye sahip bir değişken olduğu sonucunu doğurmuştur. Türkiye'de yaşlılara yapılan toplam yardımların GSYH'ya oranının diğer yardımların her birinden fazla olması ve artan bir seyir izleyerek %6 civarına ulaşması dikkate alındığında yaşlılara yapılan yardımların önemi ve büyüklüğü ortaya çıkmaktadır. Bu sonuç ile birlikte Türkiye'de yaşlılara yapılan yardımların engellilere yapılan yardımlara bir

Granger nedeni olması sosyal yardım politikalarında öncelik sırasının yaşlı yardımları, engelli yardımları ve bakıma muhtaç yardımları şeklinde yürütülmesinden kaynaklandığı şeklinde yorumlanmıştır.

Diğer yandan Türkiye'de engellilere yapılan yardımlar ile bakıma muhtaç kişilere yapılan yardımlar arasında çift yönlü Granger nedenselliği olması bu iki yardım kaleminin uzun vadede dengede olacak şekilde yürütüldüğünü göstermektedir. Bu iki verinin GSYH'ya oranlarının sırasıyla %0,4 ve %3,3 civarında seyretmesi de bu iki değişkenin değerlerinde olan uzun vadeli dengeyi gösteren diğer bir veri olmuştur.

Almanya için yapılan analizlerde GSYH' nın bakıma muhtaç, engelli ve yaşlılara yapılan yardımların her biri için bir Granger nedeni olması, Almanya'daki toplam sosyal yardımların oluşturduğu ALMTOPSY değişkeni ile GSYH değişkeni arasında çift yönlü nedensellik ilişkisinin bulunması, serilerin pozitif eğimli olması Almanya'da GSYH artışının sosyal yardım kalemlerinin ve bu kalemlerdeki yardımların toplamının artmasına yol açtığını, tersine Almanya'da toplam sosyal yardımların artışının uzun süreçte GSYH üzerinde pozitif etkiye yol açtığını ortaya çıkarmıştır. Almanya'da bakıma muhtaç kişilere yapılan yardımların GSYH'ya oranının diğer yardımların her birinden fazla olması ve artan bir seyir izleyerek %10,5 civarına ulaşması bakıma muhtaç kişilere yapılan toplam yardımların önemi ve büyüklüğü ortaya çıkmaktadır. Almanya'da yaşlılara ve engellilere yapılan yardımların GSYH'ya oranlarının sırasıyla %9 ve %2,5 civarına ulaşması Türkiye'de yapılan yardımların GSYH'ya oranlarından daha da artırılması gerektiğini göstermekle beraber iki ülkenin yardım önceliklerindeki farklılığa işaret etmektedir. .

Almanya' da bakıma muhtaç kişilere yapılan yardımların diğer yardımlar için bir Granger nedeni olduğu belirlenmiştir. Bu durum yaşlılara yapılan yardımların artması ile diğer kalemlerdeki yardımlarda bir artış oluştuğu şeklinde yorumlanmıştır. Almanya'da yaşlılara yapılan yardımlar ile engellilere yapılan yardımlar arasında çift yönlü bir Granger nedenselliği bulunmuş, bu iki değişken pozitif eğimli olduğundan bu ilişki Almanya'da yaşlılara yapılan yardımların engellilere yapılan yardımlarla uzun vadede dengeli bir artışla yürütüldüğünü gösteren bir veri olarak yorumlanmıştır. Bu sonuçlar beraber yorumlandığında Türkiye'de yaşlılara yapılan yardımların, Almanya'da ise bakıma muhtaç kişilere yapılan yardımların ön planda tutulduğu ve sosyal yardım

politikalarının önceliğinde her iki ülkenin farklı bakış açılarına sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

İki ülkenin GSYH değişkenleri arasında hiçbir yönde bir nedensellik ilişkisi bulunamamıştır. Bu sonuç iki ülkeden birinde yaşanan Gayri Safi Yurtiçi Hasıla verilerindeki gelişmenin diğerini etkilemediğini göstermektedir. Ancak iki ülke GSYH değişkenleri arasında bulunan eşbütünleşme ilişkisi GSYH gelişimlerinin uzun vadede bir denge oluşturacak şekilde geliştiğini göstermektedir. Bu veri iki ülkede GSYH değişimleri dünyadaki genel gelişmelerden aynı oranda etkilenmiştir şeklinde yorumlanmıştır.

İki ülke için belirlenen sosyal yardım değişkenlerinin her biri ile GSYH değişkenleri diğer değişkenler türünden doğrusal bir bağıntı ile elde edilebilmektedir. Araştırmada bu doğrusal bağıntılar katsayılara bağlı olarak verilmiştir. Doğrusal ilişkilerin varlığı sosyal yardımlar ve GSYH arasında güçlü bir etkileşimin olduğunu göstermektedir. Bu sonuç sosyal yardımların arttırılmasının ülkedeki ekonomik gelişmişliği gösteren GSYH'ya olan katkısı ve GSYH artışına paralel olarak sosyal yardımların arttırılmasının ekonomik gelişmişlik olarak yansıması şeklindeki bu karşılıklı ilişkinin ne kadar önemli olduğunu vurgulamıştır.

7.2. Sosyal Yardımların Toplam Değeri ile GSYH İlişkisi

Araştırmada her iki ülke için belirlenen sosyal yardımların toplamının GSYH ile nedensellik ilişkileri de araştırılarak sosyal yardımların toplamında olan değişmelerin GSYH üzerinde aynı değişime yol açıp açmadığı ; GSYH 'da olan değişimlerin sosyal yardımların toplamının üzerinde aynı değişimi yaratıp yaratmadığı da incelenmiştir. Bunun için her iki ülkedeki sosyal yardımlar yıl yıl toplanarak Türkiye için Toplam Sosyal Yardımlar :TURTOPSY ve Almanya için Toplam Sosyal Yardımlar : ALMTOPSY değişkenleri oluşturulmuştur. Bu iki değişken ile iki ülkedeki GSYH değişkenlerinin nedensellik analizleri yapılarak sonuçlar yorumlanmıştır.

TURTOPSY ve ALMTOPSY değişkenlerinin durağanlık analizleri yapılmış, her iki değişkenin de ikinci farklarının durağan olduğu belirlenmiştir.

Tablo 58. Değişkenlerin İkinci Farklarına Ait Sabit Terimli ADF ve PP Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken	**Test istatistiği**	**Gec. Uz. (Band gen.)***	**Önem düzeyi**	**MK Kritik değerleri****	**Prob *****
D(ALMTOPSY,2)	-5,625686 (-6,919217)	0(9)	%1 %5 %10	-3,724070(-3,724070) -2,986225(-2,986225) -2,632604(-2,632604)	0,0001 (0,0000)
D(TURTOPSY,2)	-2,715106 (-9,304099)	3(13)	%1 %5 %10	-2,771926(-3,959148) -1,974028(-3,081002) -1,602922(-2,681330)	0,0112 (0,0000)

Not: Parantez içindeki değerler PP testine aittir.

* ADF testinde SIC kriterine göre seçilen gecikme uzunlukları, PP testinde Newey –West bant genişliği kullanılmıştır.

** ADF ve PP testi için çeşitli güven aralıklarında Mac Kinnon (1996) değerleridir.

*** (0.05) in üzerindeki değerler birim kökün varlığını ifade eden H_0 hipotezinin ret edilemeyeceğini gösterir.

TURTOPSY ve ALMTOPSY değişkenleri 2.farklarında durağanlaşmaktadır. Oysa ALMGSYH ve TURGSYH serileri birinci derece fark alınınca durağan olduğundan birinci dereceden bütünleşik I(1) bulunmuştu. Bütünleşme dereceleri farklı olduklarından TURTOPSY ile TURGSYH arasında; ALMTOPSY ile ALMGSYH arasında eşbütünleşme ilişkisi kurulamaz. Bu durum bu değişken çiftlerinin arasında uzun vadede dengelenen bir ilişki olmayacağını gösterir. Durağanlık seviyeleri farklı olan bu değişken çiftleri arasında Granger nedenselleği eşbütünleşme olsun olmasın tüm sistemlerde

kullanılabilir olan Toda-Yamamoto ve Dolado-Lütkepohl (MWALD) yaklaşımı ile tespit edildi.

İlk olarak Toda-Yamamoto MWALD testi ile ALMTOPSY ile ALMGSYH değişkenleri arasında nedensellik ilişkileri analiz edildi. Test aşamaları aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 59. ALMTOPSY ile ALMGSYH Değişkenleri Optimum Gecikme Uzunluğu (k)

Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-659,1040	NA	4,18e+19	50,85415	50,95093	50,88202
1	-583,5158	133,7329	1,70e+17	45,34737	45,63770	45,43098
2	-574,6379	14,34127*	1,18e+17*	44,97215*	45,45603*	45,1149*

Tabloda 6 bilgi kriterin tümünde optimal lag = 2 olarak önerilmektedir. k=2 alındı

Ardından ikinci aşamada en uygun gecikme uzunluğuna değişkenlerin maksimum gecikme sayısı 2 ilave edilerek VAR(4) modeli tahmin edildi. VAR modelinin istikrar koşulunu sağladığı, otokorelasyonun ve değişen varyasın olmadığı hesaplandı. Normallik analizinde Jarque-Berra birleşik değeri %1 den büyük bulunduğundan sistemin normallik koşulunu da sağladığı tespit edildi. Daha sonra Değişen Varyans testi uygulandı ve değişen varyansın olmadığı tespit edildi. Seemingly Unrelated Regression ile oluşturulan katsayılar MWALD testiyle sınandı. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Tablo 60. ALMTOPSY ile ALMGSYH Değişkenleri için Toda Yamamato Nedensellik Testi Sonuçları

DEĞİŞKEN	YÖN	DEĞİŞKEN	Ki-Kare	df	Prop.	NEDENSELLİK
ALMGSYH	→	ALMTOPSY	33,49448	2	0,0000	KABUL
ALMTOPSY	→	ALMGSYH	7,294327	2	0,0261	KABUL

Tabloda elde edilen sonuçlara göre ALMTOPSY ile ALMGSYH arasında eşbütünleşik olmamakla birlikte çift taraflı bir Granger nedensellik ilişkisi vardır. Elde edilen bu sonuç Dolado-Lütkepohl testi ile de teyit edilmiştir. Almanya'daki toplam sosyal yardımların oluşturduğu ALMTOPSY değişkeni ile GSYH değişkeni arasında belirlenen bu çift yönlü nedensellik ilişkisi Almanya'da GSYH artışının (ya da azalışının) sosyal yardımların toplamı üzerinde aynı etkiyi oluşturduğu, tersine

Almanya'da toplam sosyal yardımların artışının (ya da azalışının) uzun süreçte GSYH üzerinde aynı değişikliğe yol açtığını belirtmektedir.

İkinci olarak Toda-Yamamoto MWALD testi ile TURTOPSY ile TURGSYH değişkenleri arasında nedensellik ilişkileri analiz edildi. Test aşamaları aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 61. TURTOPSY ile TURGSYH Değişkenleri Optimum Gecikme Uzunluğu (k)

Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-391,3983	NA	4,32e+17	46,28215	46,38018	46,29190
1	-360,6131	50,70507*	1,86e+16*	43,13095*	43,42503*	43,16018*

Tabloda 6 bilgi kriterin tümünde optimal lag = 1 olarak önerilmektedir. k=1 alındı

Ardından ikinci aşamada en uygun gecikme uzunluğuna değişkenlerin maksimum gecikme sayısı 2 ilave edilerek VAR(3) modeli tahmin edildi. VAR modelinin istikrar koşulunu sağladığı, otokorelasyonun ve değişen varyasın olmadığı hesaplandı. Normallik analizinde Jarque-Berra birleşik değeri %1 den büyük bulunduğundan sistemin normallik koşulunu da sağladığı tespit edildi. Daha sonra Değişen Varyans testi uygulandı ve değişen varyansın olmadığı tespit edildi. Seemingly Unrelated Regression ile oluşturulan katsayılar MWALD testiyle sınandı. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Tablo 62. TURTOPSY ile TURGSYH Değişkenleri için Toda Yamamato Nedensellik Testi Sonuçları

DEĞİŞKEN	YÖN	DEĞİŞKEN	Ki-Kare	df	Prop.	NEDENSELLİK
TURGSYH	→	TURTOPSY	1,865824	1	0,1720	RET
TURTOPSY	→	TURGSYH	1,147779	1	0,7007	RET

Tabloda elde edilen sonuçlara göre TURTOPSY ile TURGSYH arasında herhangi bir bir Granger nedensellik ilişkisi de bulunamamıştır. Elde edilen bu sonuç Dolado-Lütkepohl testi ile de teyit edilmiştir. Bu veri Türkiye'deki toplam sosyal yardımlar ile GSYH arasında uzun vadeli herhangi bir nedensellik ilişkisi olmadığını belirlemiştir

7. 3. Sonuçlar

7.3.1. Almanya Türkiye Kıyaslaması

Türkiye ve Almanya için kurgulanan araştırma algoritmasında Bakıma muhtaç, Yaşlı ve Engelli bireylere yapılan tüm yardımların GSYH için nedensellik oluşturacağı öngörülmüş, bunu test edecek hipotezler (H1, H2, H3) oluşturulmuştu. Yapılan analizler sonucunda Almanya için sadece bakıma muhtaç bireylere yapılan yardımların GSYH üzerinde pozitif bir etki yaptığı, Türkiye için ise sadece yaşlılara yapılan yardımların GSYH üzerinde pozitif bir etki yaptığı sonucu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç iki ülke arasında sosyal yardımlar açısından öncelik farklılığını yansıtan önemli bir sonuç olarak görülmüş ve kültürler arası farklılıktan kaynaklanmış olabileceği şeklinde yorumlanmıştır.

İki ülke arasında ortaya çıkan önemli farklardan birisi de GSYH'nın incelenen sosyal yardım kalemlerinin her biri üzerindeki etkisi olmuştur. Almanya' da GSYH artışı ile incelenen sosyal yardımların her biri uzun süreçte dengelenirken Türkiye'de böyle bir nedensellik ortaya çıkmamıştır. Bu veri Türkiye'de incelenen sosyal yardım kalemlerinin GSYH ile orantılı olarak artmadığı, Almanya'da ise GSYH artışıyla paralel olarak yürütüldüğü şeklinde yorumlanmıştır. Almanya'da sosyal yardım alan engelli, yaşlı, bakıma muhtaç kesimlerin ülkedeki ekonomik büyümeden yeterince yararlandıkları şeklinde yorumlanmıştır.

Sosyal yardımların toplamının bir tek değişken olarak alınmasıyla toplam değer ile GSYH arasında yapılan nedensellik analizine göre Almanya'da GSYH artışının (ya da azalışının) incelenen sosyal yardımların toplamı üzerinde aynı etkiyi oluşturduğu ortaya çıkmıştır. Tersine Almanya'da toplam sosyal yardımların artışının da (ya da azalışının) GSYH üzerinde aynı değişikliğe yol açtığı ortaya çıkmıştır. Türkiye için böyle bir ilişki bulunamamıştır.

Almanya'da Gayri safi yurtiçi hasıla ile bakıma muhtaç bireylere yapılan yardımlar arasında ortaya çıkarılan çift yönlü nedensellik bakıma muhtaç kesimlere yapılan yardımların büyüklüğünü gösteren bir veri olarak yorumlanırken Türkiye'de GSYH ile çift yönlü nedensellik ilişkisinde olan bir değişken bulunamamıştır.

Türkiye'de Engellilere yapılan tüm yardımlar ile Bakıma muhtaç kişiler arasında çift yönlü bir Granger Nedenselliği mevcut iken Almanya'da Engellilere yapılan yardımlar ile Yaşlılara yapılan yardımlar arasında çift yönlü bir Granger Nedenselliği belirlenmiştir. Bu veri Türkiye'de Engelli yardımları ile Bakıma muhtaçlara yapılan yardımların süreç içinde dengede olacak şekilde yürütüldüğü, Almanya da ise Engellilere yapılan yardımlar ile Yaşlılara yapılan yardımların süreç içinde dengede olacak şekilde yürütüldüğü şeklinde yorumlanmıştır.

Almanya ve Türkiye karşılaştırmasında sosyal yardımların kıyaslanması kendi ülkeleri içinde yapılmasının anlamlı olabileceği düşünüldüğünden iki ülke için sosyal yardım kalemlerinin arasında karşılıklı bir nedensellik analizi yapılmamıştır. Ancak bu iki ülkenin GSYH değişkenlerinin arasında olası bir nedensellik ilişkisinin var olabileceği, bunun da ekonomik bağlamda anlamlı olacağı düşünülerek 1998-2018 yılları arasında Almanya ve Türkiye'nin GSYH değişimlerinin zaman içinde birbirlerini etkileyip etkilemediğini ortaya koymak için EViews 11 programı ile Engle- Granger eşbütünleşme testi ve Granger nedensellik testi uygulanmıştır.

Önce Almanya ve Türkiye'nin GSYH serilerinin birim kök testlerinin yapılması gerekir. Daha önce uygulanan birim kök testlerine göre ALMGSYH ve TURGSYH serileri birinci derece fark alınınca durağan olarak bulunmuştu. Bu nedenle bu aşama atlanarak bu iki değişkenin regresyonunda oluşan hata terimleri oluşturuldu, hata terimlerinin durağanlığı kontrol edildi.

Tablo 63. TURGSYH ve ALMGSYH Regresyon Hata Terimlerinin ADF Test Sonuçları

Model	**Test istatistiği**	**Önem Düzeyleri**	**Kritik Değerler**	**Prop. Değeri**
Sabitli ve Eğimli	-4,855414	%1 %5 %10	-4,571559 -3,690814 -3,286909	0,0059
Sabitli	-3,318916	%1 %5 %10	-3,831511 -3,029970 -2,655194	0,0284
Sabitsiz ve Trendsiz	-3,424001	%1 %5 %10	-2,692358 -1,960171 -1607051	0,0018

Tabloda Prop. Değerleri <0,05olarak belirlendiği görülüyor. Bu hata terimlerinin oluşturduğu serinin durağan olduğunu, TURGSYH ve ALMGSYH serilerinin eşbütünleşik olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu sonuç iki serinin uzun süreçli bir nedensellik içinde olduğu anlamındadır. Ancak Almanya ve Türkiye ekonomilerinin birbiriyle etkileşimlerini ölçmek için bu iki değişken arasında Granger Nedensellik testi uygulanmıştır.

Tablo 64. Granger Nedensellik Testi Sonuçları

Bağımlı Değişken: ALMGSYH	**Ki-Kare**	**Serbestlik Derecesi**	**Olasılık Değeri**
TURGSYH	0,968065	1	0,3252
Bağımlı Değişken: TURGSYH	**Ki-Kare**	**Serbestlik Derecesi**	**Olasılık Değeri**
ALMGSYH	1,046531	3	0,3063

Nedensellik sınamasından da görülebileceği üzere, değişkenler arasında bir Granger Nedensellik ilişkisi olmadığı ortaya çıkmıştır (Olasılık değerinin 0,05 ten büyük). Todo-Yamamoto test sonuçları da bu iki ülke GSYH serileri arasında bir nedensellik ilişkisi olmadığını teyit etmiştir.

ALMGSYH ile TURGSYH değişkenleri arasında hiçbir yönde bir nedensellik ilişkisi olmaması bu iki ülkeden birinde yaşanan Gayri Safi Yurtiçi Hasıla verilerindeki gelişmenin diğerini etkilemediğini göstermektedir. İki ülke uzun süreçte ekonomik büyüme olarak birbirinden etkilenmemektedir ancak aralarında var olan eşbütünleşme ilişkisi GSYH gelişimlerinin uzun vadede bir denge oluşturacak şekilde gelişme gösterdiğine vurgu yapmaktadır. Var olan eşbütünleşme ilişkisi bu iki ülkede GSYH değişiminin dünyadaki genel gelişmelerden aynı oranda etkilendiğini göstermektedir şeklinde yorumlanmıştır.

7.3.2 Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, Türkiye'de yaşlılar için yapılan yardımların GSYH artışında uzun vadede pozitif etkiye sahip bir değişken olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Türkiye'de yaşlılar için yapılan harcamaların GSYH'ya oranının diğer harcamaların her birinden daha fazla olması dikkate alındığında, yaşlılara yapılan

yardımların önemi ve büyüklüğü ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan Türkiye'de engellilere yapılan yardımlar ile bakıma muhtaç kişilere yapılan yardımların, uzun vadede dengede olacak şekilde yürütüldüğü görülmektedir.

Almanya için elde edilen sonuçlara göre ise GSYH artışının, sosyal yardım harcamalarının artmasına yol açtığı ve de Almanya'da toplam sosyal yardımların artışının uzun süreçte GSYH üzerinde pozitif etkiye yol açtığı ortaya çıkmıştır. Almanya'da bakıma muhtaç kişiler için yapılan yardımların GSYH'ya oranının diğer yardımların her birinden daha fazla olması ve artan bir seyir izleyerek bakıma muhtaç kişilere yapılan toplam yardımların önemi ve büyüklüğü ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'deki sosyal yardım harcamalarının GSYH içindeki payları;

-Yaşlılar için % 6

-Bakıma muhtaç bireyleri için % 3,3

-Engelliler için ise % 0,4

Almanya'daki sosyal yardım harcamalarının GSYH içindeki payları;

-Yaşlılar için % 9

-Bakıma muhtaç bireyleri için % 10,5

-Engelliler için ise % 2,2

Bu sonuçlara göre Türkiye'de herbir sosyal yardım harcama türünün, Almanya'daki oranları göz önünde bulundurulduğunda, artırılmasının gerekliliği önerilmektedir. Bu verilerin bir diğer sonucunda ise Almanya ile Türkiye'nin sosyal yardım harcamalarındaki öncelik sıralamasının da farklı olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar dolayısı ile de sosyal yardım konusunda oldukça tecrübeli bir yapıya sahip olan Almanya'nın öncelik sıralamalarının Türkiye'de örnek alınması önerilmektedir.

Almanya' da GSYH artışı ile incelenen sosyal yardımların her biri uzun süreçte dengelenirken, Türkiye'de böyle bir nedensellik ortaya çıkmamıştır. Bu verilerden hareketle, Türkiye'de incelenen sosyal yardım kalemlerinin GSYH ile orantılı olarak

artmadığı, Almanya'da ise GSYH artışıyla paralel olarak yürütüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Almanya'da sosyal yardım alan engelli, yaşlı, bakıma muhtaç kesimlerin ülkedeki ekonomik büyümeden yeterince yararlandıkları ortaya çıkmıştır. Ulaşılan bu sonuçlar dolayısı ile ülkenin ekonomik gelişmişliğinin önemli bir göstergesi olan GSYH içindeki sosyal yardım paylarının artırılması ile birlikte bu sorunlarla karşı karşıya kalan bireylerin ve yakınlarının refah seviyelerinin artırılması önerilmektedir.

Çalışmamızın bağımsız değişkenlerini oluşturan yaşlılık, bakıma muhtaçlık ve engellilik kavramları her ne kadar farklı türdeki kamu harcamaları ve devlet politikalarını gerektirse de, müştereken bir paydada buluştukları yaklaşımının, evde bakım hizmetlerinin genişletilmesi ile GSYH üzerindeki maliyet yüklerinin azaltılması mümkün olabilecektir. Çünkü gerek yaşlılık, gerek bakıma muhtaçlık ve gerekse engellilik gibi toplumsal mağduriyetlerin çözüme kavuşturulmasının en temel yolu, her ne kadar farklı başlıklardaki kamu harcama türlerini gerektirse de özellikle yaşlılar için evde bakım hizmetleri planlamalarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi yolu, bu mağduriyetlerin önüne geçilmesi anlamında önemli bir çözüm şeklidir. Yaşlılar için evde bakım hizmetleri faaliyetlerinin geliştirilmesi ile sağlık alanındaki kamu harcamalarının azaltılması, hastanelerdeki doluluk oranlarının azaltılması, yaşlıların ölümüne sebep olabilecek risklerin hastane ortamına göre evde daha düşük olması, kişiye özel olarak yapılan takiplerin daha spesifik halde yürütülebilmesi gibi nedenlerle, evde bakım hizmetlerinin iyileştirilmesi, genişletilmesi ve devlet desteği ile birlikte özel bakımevlerinin de bu yöndeki hizmetlerinin genişletilmesi ve sürece dahil olmaları önerilmektedir.

Yapılan araştımalar Almanya'daki sosyal yardımların amacının, önemini yitirmiş olan aile kavramının korunması olduğuna yönelik iken, Türkiye'de ise daha çok maddi yönden hissedilen eksikliğin giderilmesine yönelik, genel bir sosyal yardım anlayışı şeklindedir. Bu farklılık da zaten Almanya'nın bu yaklaşım politikasını çok daha profesyonel olarak uyguladığı, harcamalarını Türkiye'ye göre çok daha fazla yaptığı, sayısal verilerden de anlaşılmaktadır (Barış ve Ataman, 2019, s. 86). Bu sebeple Türkiye'nin sosyal yardımlar amacı ile yaptığı kamu harcamalarının GSYH içindeki oranının, Almanya'nın GSYH içindeki oranı ile örtüşecek boyuta yaklaştırması önerilmektedir.

Almanya'da1883-1889 arası üç büyük yasa onaylanmıştır. (1) Hastalık Sigortası Yasası, (2) İş kazaları yasası, (3) Yaşlılık-Malullük Yasası. Sosyal koruma konusundaki idari boşluk sebebi ile dönemin İngilteresi'nin karşılıklı yardım sandığı modeli karşısında, Almanya modeli zorunlu koruma uygulamlarını resmi halde kurumsallıştırma modeline çeviren ilk sistem olmuştur. Bu sistemin bir diğer fonksiyonu ücretli nüfusdan istifade etmektir. Bu sebeple, bu sistem işçi sınıfının aleyhine değil bilakis, işçi sınıfının daha değerli ve onlarının haklarının daha da korunduğu bir sistemin temellerini sağlamıştır.Bu temeller doğrultusunda günümüze uyarlanmış halinde ise Almanya'da bu haklar için, her eyalet bünyesinde bir Sosyal Yardım İdaresi kurulmuş, bu yapılar da bölge bazında örgütlü hale gelmişlerdir. Gereken tüm harcamalar ise eyaletlerin bütçesinden karşılanmaktadır (Kaya, 2009, s. 47) (www.bmfsfj.de, 2021). Türkiye'de sosyal yardım uygulamlarının merkezi uzaklık problemlerine maruz kalınmasındansa, Almanya'daki bu uygulamaların model alınması gerektiği yani sosyal yardımların tümü ile merkezi idareden bölgesel idarelere ihale edilmesinin yollarının aranması önerilmektedir.

Sonuç olarak her ne kadar araştırmamıza konu olan sosyal yardım değişkenleri üç başlık altında değerlendirilse de Türkiye ve Almanyadaki sosyal yardımların tümüne bir kıyaslama mantığı çerçevesinde bakılırsa,

Türkiye'deki sosyal yardım başlıkları;

-Doğum Yardımı (Çocuk Parası) Uygulaması

-Çoklu Doğum Halinde Ġlave Yardım Uygulaması (Çocuk Bakım Parası)

-Memura ve Sigortalılara Verilen Aile Yardım

-Yoksul Ailelerin Çocuklarına Yönelik Eğitim Maksatlı Kamusal Sosyal Yardımlar

-Yoksul Ailelere Yönelik Sağlık Maksatlı Kamusal Sosyal Yardımlar

-Yoksul Engellilere Yönelik Kamusal Sosyal Yardımlar

-Bakıma Muhtaç Yoksul Engellilere Evde Bakım Yardımı

-Yoksul Yaşlılara Yönelik Kamusal Sosyal Yardım

-Eşi Vefat Etmiş Kadınlar, Asker, Gıda, Giyim ve Kömür Yardımı

Almanya'daki sosyal yardım başlıkları;

-Aileye Uygulanan Kamusal Sosyal Yardımlar

-Ebeveyn Parası (Çocuk Bakım Parası)

-Çocuk Parası ve Çocuk Parası Zammı

-İşsizlik Parası (İşsizlik Ödeneği ve Yardımı)

Türkiyede sosyal yardım faaliyetleri, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafınan yürütülürken, Almanya'da ise Sosyal Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı, belediyeler, sigorta kurumları ve kiliseler tarafından yürütülmektedir. Bu farklılık da şunu ortaya koyuyor ki, Türkiye'de sosyal yardım ve hizmetler tek merkezden gerçekleştirilirken, Almanya'da ise çok sayıda kurum ve kuruluş tarafından gerçekleştirilmektedir.Bu durumda Türkiye'de sosyal yardımların GSYH içindeki payı 2012 yılı için % 1,4 iken, Almanya'da ise bu pay % 8,31 olmuştur Bu da gösteriyor ki her iki ülkenin GSYH'lerinin seviyesi mutlak miktar anlamında farklı olsa bile nisbi olarak Almanya'nın ayırdığı pay, Türkiye'nin ayırdığı payın takribi sekiz katıdır (Işık, 2014, s. 138). Bu durumda araştırmamızdan elde edilen sonuçlara göre Türkiye'nin Almanya seviyelerine çıkabilmesi için tek merkezden yönetilme zorluğunu terkedip, bir çok kurum ve kuruluş aracılığı ile bu faaliyetlerini yönetmesi önerilmektedir.

Almanya"da sosyal yardım miktarları, asgari hayat standartları gözönünde bulundurularak yapılmaktadır. Asgari hayat standardı, bireyin , yaşamını insanlık onuru ile örtüşecek bir biçimde sürdürebilmesi, sağlıklı olduğu, huzurlu ve gelecek kaygısı hissetmeden yaşayabilmesi, temel bireysel gereçlerini karşılayabilecek düzeyde elde edebileceği en düşük kazanç seviyesi ile sağlayabileceği en düşük geçim düzeyidir. Almanya'da asgari hayat standardı, parasal olarak fert başına düşen milli gelirin % 50'si iken, Türkiye'de bu endeksleme yaklaşımı dengeli değildir (Barış ve Ataman, 2019, s. 97). Türkiye'deki sosyal yardım yaklaşımının önceliği, bireylere uygun bir politika

uygulamak değil, ekonomik yapıya uygun bir sosyal yardım politikası uygulamaktır. Dünyada sosyal yardım uygulamaları konusunda çok başarılı olmuş ülkeler ve özellikle Almanya'nın uygulamaları model alındığında gelire göre bireylere pay dağıtma uygulamaları gibi kolaylıklardan vazgeçilip, sosyal yapının düzenlenmesi odaklı çözümleri ve çareleri öncelikli olarak üretip, GSYH içindeki payların miktarı konusunda taviz vermeden optimize etmesi önerilmektedir.

Türkiye, sosyal yardım uygulamaları çerçevesinde, GSYH üzerindeki niceliksel yükün fazla olduğunun düşünüldüğü bir odaklılıkla yaklaşılması sebebi ile, diğer gelişmiş ülkeler seviyesine ulaşmakta oldukça geri kalmış durumdadır. GSYH kavramı, tanımı gereği bir periyot içerisinde toplam elde edilen ülke gelirini ifade ediyorsa, o zaman bu yönde bir politika uygulamasına geçmek zorundadır. Bu yaklaşıma göre sosyal yardıma destek olunabilmesi amacı ile bakım sigortası, evde bakım hizmetleri, özel bakım evleri, gündüz bakımevleri, ücretsiz bakıcı hizmetleri, huzurevleri vb. yapılanma ve uygulamalar ağını devlet ya da özel kuruluşlar aracılığı ile genişletip, o kurumlarda istihdam edilecek çalışanların üretim ve kazançlarından elde edilecek gelirler ile GSYH'ye katma değerler sağlanabilir.

KAYNAKÇA

Ağören. (2017). Bakım Sigortası Ve Türkiye İçin Model Önerisi. *Sosyal Güvenlik Uzmanları Derneği Sosyal Güvence Dergisi*, 1-26.

Ağören, V. (2017). Bakım Sigortası Ve Türkiye İçin Model Önerisi. *Sosyal Güvence Dergisi*(12), 1-26.

Akar. (2015). Farklılaşan Refah Ölçüm Yöntemleri ve Eğitim Açısından Türkiye'nin Değerlendirilmesi. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, *52*(606), 23-40.

Akar,S. (2014). Türkiye'de Sağlık Harcamaları, Sağlık Harcamalarının Nisbi Fiyatı ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 21*(1), 311-322.

Akdağ . (2020). *Gelir dağılımı teorileri çerçevesinde gelir eşitsizliği analizi.* Ankara: iksadyayinevi.

Akiş. (2020). Türkiye'de Enflasyon ile İşsizlik Arasındaki İlişki (2005 – 2020). *Van YYÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 403-420.

Akyol, B. ve Akyol, E. (2019). Türkiye'de Engelli Bireyler ve Seçimlere Katılım. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 145-163.

Alacahan. (2011). Enflasyon, Döviz Kuru İlişkisi ve Yansıma: Türkiye The Relatoınshıp Between Inflatıon, Exchange Rate and Pass Through: Turkey. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 49-56.

Alptekin,V. (2016). *Makro Ekonomi.* Konya: Eğitim Yayınevi.

Arpacıoğlu ve Yıldırım. (2011). Dünyada Ve Türkiye'de Yoksulluğun Analizi. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 4*(2), 60-76.

Balaban,U. (2014). Türkiye ve Avrupa Birliği'nde Sosyal İçerme Uygulamaları: 2000'li Yıllara İlişkin Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme. *Mülkiye Dergisi*, 103-149.

Barış ve Ataman. (2019). Kamusal Sosyal Yardımlar: Türkiye-Almanya Örneği. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi AraÇtırmaları Dergisi, 6*(2), 86-100.

Barış, İsmail; Ataman, Emine;. (2019). Kamusal Sosyal Yardımlar: Türkiye-Almanya Örneği. *Avrasya Sosyal Ve Ekonomi Araġtırmaları Dergisi*, 86-100.

Batman, A. (2002). Yaşlı Populasyonun Özellikleri ve Sunulan Hizmetler. *Geraitri, 5*(3), 123.

Beşoğul, Ç. (2014). *Öğretmenlerin Mobbinge Maruz Kalma Düzeyleri İle Örgütsel Bağlılıkları Arasındaki İlişki Kocaeli İli Gölcük İlçesi Örneği.* Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.

Bingöl, E. (2018). İngiltere Yerel Yönetimlerinde Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım. *Ombudsman Akademik*, 105-123.

Bingöl,N.;Şen, A. (2018, İlkbahar). Sağlık Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi, 9*(1), 89-106. https://dergipark.org.tr/tr/pub/ayd/issue/37781/436223 adresinden alındı

Bocutoğlu ve Berber. (2013). *Makro İktisada Giriş* (2 b.). Ankara: Murathan Yayıncılık Matbaacılık Tic. Ltd. Şti.

Boğaziçi Üniversitesi. (2006). *Rehberlik Ünitesi*. 05 10, 2017 tarihinde Burem: http://burem.boun.edu.tr adresinden alındı

Burns vd. (2005). Social Assistance, Gender and the Aged in South Africa. *Feminist Economic*, 103-115.

Canbaz. (2019). Milli Gelir, Bankacılık Kredi ve Mevduat Hacmi ile Menkul Kıymetler Borsası İşlem Hacmi Etkileşimi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 13*(19), 2592 - 2626.

Cengiz. (2018). Türk Sosyal Güvenlik Sistemi İçerisinde Yaşlılara Yönelik Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmetler. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 23-40.

Cıllov, H. (1972). *İktisadi Olaylara Uygulanan istatistik Metodiarı : indeksler. Zaman Serilerinin Tahlili. İstatistik Münasebetleri, iktisadi istatistikler* (Gözden geçirilmiş üçüncü baskı b.). İstanbul: İ.Ü. İktisat Fakültesi.

Çağlar. (2015). Yaşlılık ve bakım sigortası: Almanya örneği. *toplum ve sosyal hizmet,* 215-222.

Çağlar,T. (2015, Aralık). Refah Devleti Bağlamında Almanya'da Yaşlılara İlişkin Temel Haklar. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 39*(2), 225-243.

Çoban,H. (2009). Sağlık ekonomisi ve Türkiye'de Sağlık Hizmetlerinin Yeniden Yapılandırılması. *Doktora Tezi*. İzmir.

Dama. (2016, Ocak). Türkiye'de Sosyal Yardımların Sosyal Refah Üzerindeki Etkisi. *Doktora Tezi*.

Danış. (2009). Türkiye'de yaşlı nüfusun Yalnızlık ve yoksulluk durumları ve sosyal hizmet uygulamaları açısından bazı çıkarımlar. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi,* 67-83.

Daşlı,Y. (2015). Sosyal Yardımların Sorunlu Alanı: Muhtaçlık Tespiti. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 39*(2), 136-124.

Davenport, N., Schwartz, R. D., & Elliott, G. P. (2003). *Mobbing İşyerinde Duygusal Taciz.* (O. C. Önertoy, Çev.) İstanbul: Sistem Yayınları.

Dilik. (1980). Sosyal Yardımlar-İki Anlamlı Bir Terim. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 55-72.

Ditch, J. (1999). The Structure and Dynamics of Social Assistance in the European Union. *European Foundatıon for the Improvement of Living and Working Conditions*, 59-71.

Doğan ve Tek. (2007). Türkiye'de Gelir Dağılımının Toplanma Oranı Yöntemiyle Analizi. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 93-119.

Durgun , B. (2015). *Yaşlılık ve yaşlılara sunulan hizmetler.* İstanbul: Ed.: 2. basım. İstanbul.

Duyar. (2008). *Yaşlanma, Yaşlılık ve Antropoloji* (1 b.). Ankara: TGV. Eylül 2008 tarihinde alındı

Eardly vd. (1996). Social Assistance in OECD Countries. *Department of Social Security Research Report,University of York,* 76-77.

Ekenci. (2014, Eylül). Engelli Bireylere İlişkin Resmi Veri Toplama Araçlarının Ulusal Düzeyde Yaygınlık Tahminlerinde Kullanımı. *Uzmanlık Tezi*. Ankara.

Elbe-Elster, O. (2006-2008). *Care Work with People with Disabilities.*

Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2016). *Engelli ve Yaşlı Bireylere İlişkin İstatistiki Bilgiler.* Ankara: Araştırma,Geliştirme ve Proje Daire Başkanlığı.

Erdoğan. (2004). 1980-2000 yılları arasında Türkiye'de gelir dağılımı . *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 4*(8), 46-57. https://dergipark.org.tr/tr/pub/susead/issue/28434/302880 adresinden alındı

Erten,Ş.;Aktel,M. (2016). Ulusal Program ve Düzenli İlerleme Raporları Çerçevesinde Türkiye'nin Engelli Politikaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1275-1297.

Ertürk vd. (2014). Türkiye'de Engelli Farkındalığı ve Engelli Bireylerin Adalete Web Erişilebilirlikleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Bilgi Dünyası*, 375-395.

Federal Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı. (tarih yok). Sosyal Hizmetler. Almanya. https://www.bmas.de/EN/Our-Topics/Social-Security/social_assistance.html adresinden alındı

Giray,F. ; Çimen,G. (2018). Sağlık Harcamalarının Düzeyini Belirleyen Faktörler: Türkiye ve OECD Ülkeleri Analizi. *Sayıştay dergisi*, 140-171.

Gough. (1996). Social Assistance in Southern Europe. *South European Society & Politics*, 1-23.

Gough. (1997). Socıal Assıstance In Oecd Countrıes. *Journal Of European Social Policy*, 17-43.

Gökbunar,Alparslan Ve Duramaz. (2016). Yaşlı Nüfusa Yönelik Sağlık Harcamalarının Azaltılmasında Kamusal Politikaların Önemi. *Ekonomik Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi,*, 109-122.

Güller ve Zeki. (2017). Türkiye Ekonomisinde Milli Gelir ve Ücretler Arasındaki İlişki. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *16*(3), 706-719.

Gümüşsoy ve Kılıç. (2019). Türkiye'de Makroekonomik Göstergelerdeki Değişim. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 93-105.

Gündüz, A. Y. (2006). Türkiye'de Yoksullukla Mücadele Üzerine Bir İnceleme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *5*(15), 34-55. Http://Static.Dergipark.Org.Tr/Article-Download/İmported/5000068008/5000063072.pdf? adresinden alındı

Güneş ve Orhan. (2016). Türkiye Ekonomisi ve Kalkınma Göstergeleri. *Türkiye Ekonomisi ve Güncel Makroekonomik Konular.* içinde Akademi.

Gürses. (2007). Türkiye'de Yoksulluk Ve Yoksullukla Mücadele Politikaları. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 59-74.

Hacımahmutoğlu. (2009). Türkiye'de Sosyal Yardım Sisteminin Değerlendirilmesi. *Uzmanlık Tezi*. Ankara: Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü.

Hekimler. (2015). Federal Almanya'da Sosyal Bakım Sigortasının Temel Esasları. *Çalışma ve Toplum*, 45-76.

Hekimler. (2017). Yaşlılara Yönelik Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Bakım Sigortası: Federal Almanya Örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 235-243.

Hiperlink (Firm). (2017). *Engelli bakımı.* İstanbul: Yalın Yayıncılık. doi:ISBN:978-605-4539-58-2

Iliman veTekeli. (2017). Yaşlılık ve Sağlık Harcamaları Arasındaki İlişki: Literatür Taraması. *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4*(4), 277-291.

Iliman,T.;Tekeli,R. (2017). Yaşlılık ve Sağlık Harcamaları Arasındaki İlişki: Literatür Taraması. *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4*(4), 277-291. https://dergipark.org.tr/tr/pub/adusobed/issue/33430/354933 adresinden alındı

Işık. (2014). Federal Almanya'da Uygulanan Sosyal Yardım Sistemi, Türkiye Karşılaştırması ve Türkiye'deki Uygulamalara Yönelik Öneriler. *Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.Yurtdışı İşçi Hizmetleri, Uzmanlık Tezi*. Ankara, Türkiye: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.

Janvry, A. ve Sadoulet, E. (1995). Poverty, equity and social welfare in Latin America: determinants of change over growth spells. (D. a. Geneva, Dü.) *Issues in development discussion paper 6*.

Kabaş. (2007). Yoksulluğun Çok Boyutlu Olarak Ölçülmesi Ve Ülkeler Arasında Yoksulluk Sıralamalarının Yapılması. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16*(1), 375-394.

Kadooğlu. (2017). Ödemeler Dengesi ve Cari Açık: Tükiye'de 2014-2016 Yılları Arasında Cari Açık Ve Petrol Fiyatları Etkileşimi. *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 1*(2), 27-66.

Karagöl ve Dama. (2015, Kasım). Geçmişten Günümüze Sosyal Yardımlar. *Analiz*. İstanbul: Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.

Karagöl ve Dama. (2015, Siyaset, Ekonomi Ve Toplum Araştırmaları Vakfı). Siyaset, Ekonomi Ve Toplum Araştırmaları Dergisi. *Geçmişten Günümüze Sosyal Yardımlar*.

Karakuş. (2018). *Türkiye'de Yaşlılara Yönelik Hizmetler, Kurumsal Yaşlı Bakımı Ve Kurumsal Yaşlı Bakımında İllerin Durumu.* Ankara: Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli Ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

Karataş . (2019). Gelir Dağılımın Teorik Yapısı. *Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 8*(21), 52-79.

Kaya, E. (2009). Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi. *Yoksullukla Mücadelede Avrupa'nın ve Türkiye'nin Sosyal Yardım Modeli*. Ankara: Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.

Kayalıdere, & Şahin. (2014). Sosyal Devlet Anlayışı Çerçevesinde Türkiye'de Sosyal Koruma Harcamalarının Gelişimi ve Yoksulluk. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 57-75.

Keser ve Naz. (2019). Türkiye'de Yaşlı Yoksulluğu Sorununa Yönelik Bir Değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 739-764.

Keser ve Naz. (2020). Yaşlı Bakım Uygulamalarındaki Etik Sorunlar Üzerine Bir Değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet, 31*(1), 303-333.

Kocabaş ve Kol. (2020). Almanya ve Türkiye'de Karşılaştırmalı Olarak Bakım Hizmetleri: Türkiye'de Bakım Sigortası Kurulmasına Yönelik Bir Öneri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 283-310.

Koç . (2019). Hükümet Sistemlerine Göre OECD Ülkelerinde Kişi Başına Düşen Milli Gelir. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi, 5*(2), 131-149.

Koçak, Y., & Yeşilyurt, C. (2014). *Türk Hukuku Bakımından Mobbing. Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks.*

Kutlu, D. (2016). Türkiye'de Sosyal Yardım ve İstihdam İlişkisinin Güncel Boyutları: Kurumsal ve Sosyolojik Bir Çözümleme. *Mülkiye Dergisi*, 101-141.

Kümbül. (2011). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Girişimcilik: Ashoka Üyelerinden Sosyal Yenilikçi Örnek Uygulamalar. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstüitüsü Dergisi, 13*(3), 79-111.

Leung, J. (2006). TitleThe emergence of social assistance in China. *International Journal Of Social Welfare*, 188-198.

Loş,N. (2016). Sağlık Ekonomisi Çerçevesinde Sağlık Hizmetleri Ve Sağlık Harcamalarının Karşılaştırmalı Analizi: Oecd Ülkeleri Ve Türkiye Örneği . *Doktora Tezi*. İstanbul.

Mate and Tudose. (2015). Social Assistance Models in the European Union. *Finance – Challenges of the Future*, 25-37.

Milli Gelir, Bankacılık Kredi ve Mevduat Hacmi ile Menkul Kıymetler Borsası İşlem Hacmi Etkileşimi. (2019). *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 13*(19), 2592 - 2626.

Mimaroğlu, H. (2008). Örgütlerde Güç Eşitsizlikleri ve Cinsel Taciz. *Çanakkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 323.

Nazlıer Keser, E. N. (2019). Türkiye'de Yaşlı Yoksulluğu Sorununa Yönelik Bir Değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 739-764.

Nelson. (2010). Social assistance and minimum income benefits in old and new EU democraciesi. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL WELFARE*, 367-378.

Ocak, S. (2008). *Öğretmenlerin Duygusal Taciz (Mobbing)'E İlişkin Algıları (Edirne İli Örneği).* Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Eğitim Yönetimi ve Denetimi, Edirne.

OECD Sosyal Harcama - Toplu veriler. (2020). Ülke Sosyal Yardım Harcamalarının GSYH Payları. https://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?datasetcode=SOCX_AGG&lang=en adresinden alındı

Öcal, M. (2014). T.C.Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü. *Ulusal Ve Uluslararası Politikalar Çerçevesinde Engellilerin İstihdamını Artırmaya Yönelik Politikalar*. Ankara .

Özalp, Ü. v. (2017). Bir Refah Devleti Analizi: Ekonomik ve Sosyal Sonuçlar. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 219-243.

Özdamar, M., & Çakar, E. (tarih yok). Muhtaç yaşlılar ile engellilere aylık bağlanması ve bunların bakımını üstlenenlere evde bakım ücreti ödenmesini şartları. *İş ve Hayat*, 169-183.

Özer,İ. (2012). Ödemeler Dengesi. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, (s. 101-129).

Özkul ve Kalaycı. (2015). Türkiye'de Yaşlılık Çalışmlaarı. *Sosyoloji Konferansları*, 259-290. doi:10.18368/IU/sk.98114

Öztürk ve Öner. (2020). Türkiye Ekonomisinde Enflasyon İle Faiz Oranları Arasındaki İlişki: 1980-2018 Dönemi. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 5*(2), 187-197.

Öztürk, M. (2011). *Türkiye'de Engelli Gerçeği* (Ajansvısta Matbaacılık B.). İstanbul: Müstakil Sanayici Ve İşadamları Derneği.

Parasız,İ;Bildirici,M. (2003). *Finansal Makro Ekonomi* (1 b.). Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları. 2003 tarihinde alındı

Paya, M. (1997). *Makro İktisat.* İstanbul: Filiz Kitabevi. 1997 tarihinde alındı

Reichert, E. (2003). *Workplace Mobbing: A New Frontier for the Social Work Profession. Professional Development: The International Journal of Continuing Social Work Education.*

Scott, W. A., & Wertheimer, M. (1962). *Introduction to Pyshological Research* . New York: John Willey and Sons.

Sinanoğlu, S., Saraç, T., & Özdemir, E. (1972). *Batı Kaynaklı Sözcüklere Karşılık Bulma Denemesi I.* Ankara: Türk Dil Kurumu.

Sloan, L. M., Matyok, T., Schmitz, C., & Lester Short, G. F. (2010). A Story to Tell: Bullying and Mobbing at Workplace. *International Journal of Business and Social Science*, 87-97.

Solmaz ve Altay. (2019). Yaşlılara yönelik evde bakım hizmetleri. *Sağlık Akademisyenleri Dergis, 6*(2), 150-157.

Şahin. (2006). *Makro İktisat* (1 b.). Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.

Şantaş. (2016). Doktora Tezi. *Yoksulluk Olgusu Ve Türkiye'de Yoksulluğun Ve Çeşitli Faktörlerin Sağlık StATÜSÜ VE SAĞLIK HİZMETLERİ KULLANIMI ÜZERİNE ETKİSİ*. Ankara.

Şeker, F., & Murat, Ç. (2012). "Faydacı Refah Ekonomisi: Amartya Sen'in Eleştirisi. *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik*, 277-304.

Şen vd. (2018). *Yoksulluk ve sosyal hizmet.* Konya: Eğitim Yayınevi.

Şen,A.;Bingöl,N. (2018). Sağlık Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi, 9*(1), 89-106.

T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2020, Mayıs 4). T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü. *Sosyal Yardım Programlarımız*. Ankara, Türkiye.

T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı,. (2002). *Türkiye Özürlüler Araştırması.* Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı.

T.C.Sağlık Bakanlığı. (2004). *Ulusal Hastalık Yükü ve Maliyet-Etkililik Projesi.* Ankara: Hıfsısıhha Mektebi Müdürlüğü, Başkent Üniversitesi.

Taşçı. (2010). Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar: İsveç, Almanya, İngiltere ve İtalya Örnekleri. *Çalışma ve Toplum,* 175-202.

Taşçı,F. (2010). Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar: İsveç, Almanya, İngiltere ve İtalya Örnekleri . *Çalışma ve Toplum*, 175-202.

TC.Kalkınma Bakanlığı. (2014). *10.Kalkınma Planı (2014-2018) Yaşlanma.* Ankara. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/10_Yaslanma.pdf adresinden alındı

Tekin Ve Kara. (2018). Dünyada Ve Türkiye'de Yaşlılık. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, 3*(1), 219-229.

Tınar. (2018). *Engellilere Yönelik Kamu Hizmetlerinin Yönetimi ve Sunumu: Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme* (1 b.). İstanbul: Hiperlink Yayınları.

TUİK.(2020).*TUİK*.data.tuik.gov.tr: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/OpenPdf?p=gEoJsVM5fe7jNvdt2kHOJxxhCeZwKaEURlGwM2ggmnWPmAL1yQGxz8kIepFNCYJJFcJoSc9YLfricu79c1aRb5dgT0zcSxvVzTTJGKr2saY= adresinden alındı

TUİK, Tablo-6 Sosyal koruma istatistiklerine ilişkin açıklamalar:. (tarih yok).

Tunay. (2007). *Makro Ekonomi Teori ve Politika.* İstanbul: Arıkan Yayıncılık.

Tunca ve Tunalı. (2011). Ödemeler Dengesine Parasal Yaklaşım. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 56*(1), 1-12.

Tuncel ve Uzun. (2019). Türkiye'de Yaşlılara Yönelik Sosyal Politilara Üzerine Bir İnceleme. *Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 3*(2), 309-334.

Turabian, K. L. (2013). *A Manual for Writers Of Term Papers, Theses, and Dissertations* (8th edition b.). Chicago: The University of Chicago.

Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2017). *Sosyal Hizmetler Alanında Türk İşbirliği Modeli Final Raporu.* Ankara: T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.

Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü. (2013). *Sosyal Yardım ve İstihdam İlişkisi.* Ankara: Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Yerel Süreli Yayını. Ekim 2013 tarihinde alındı

Uluatam. (1963). Milli Gelir Hesapları ve Refah. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 18*(2), 61-81. 1963 tarihinde alındı

Ulutürk ve Ersezer. (2005). Gelir, Gelir Dağılımı Yaklaşımları ve Devletin Rolü. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, (s. 87-105). İstanbul.

Ünlü. (2019). Türkiye'nin Gayri Safi Yurt İçi Hasılası'nın Oluşumunda Trc3 Bölgesi Ve "Lokomotif Şehirler" Karşılaştırılması Üzerine Bir Analiz. *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi, 2*(1), 1-12.

Ünsal. (2011). *Makro İktisat* (9 b.). Ankara: İmaj Yayıncılık.

Willem, Donald and Sigrun. (2003). Social Assistance in Germany. *OECD Labour Market and Social Policy Occasional Papers*, 1-62.

Yar, C. E.., Doğan Çulha, E., Atilla, E. A. (2019). Sağlık Sistemi Kapasite Göstergeleri İle Ekonomik Büyüme İlişkisi Üzerine Ekonometrik Bir İnceleme. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 281-304.

Yıldırım, A. v. (2011). Dünyada ve Türkiye'de Yoksulluğun Analizi. *Niğde Üniversitesi İİBF DergisİI*, 60-76.

Yılmaz, A.; Aksanyar,Y.; Güler,T. (2009). Yoksullukla Mücadelede İstihdam Bağlantılı Şartlı Sosyal Yardımlar: Küresel Bir Analiz. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 105-122.

Yılmaz, Abdullah; Aksanyar, Yaşar; Güler, Tahsin;. (2018). Sosyal yardımı olgusu ve Türkiye'de şartlı sosyal yardım uygulamaları. *Ekev Akademi Dergisi* , 595-612.

Yılmazer ve Mine. (2004). Yoksullu un Önlenmesinde Toplumsal Reformun Gerekliliği. *Sosyal Bilimler, 2*(1), 119-135.

Yorulmaz vd. (2013). Sağlık Bakanlığı Evde Sağlık Hizmeteri Uyglaması: Konya İli ile İç Anadolu Bölgesi ve Türkiye Geneli VBerilerinin Karşılaştırılması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 4*(8), 1-13.

Yumuşak, İ.G.;Yıldırım,D.Ç. (2009). Sağlık harcamaları iktisadi büyüme ilişkisi üzerine ekonometrik bir inceleme. *The Journal of Knowledge Economy & Knowledge Management 2009*, 57-70.

Zengin,E.;Şahin,A.;Özcan,S. (2012). Türkiye'de Sosyal Yardım Uygulamaları. *Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 9*(2), 133-142.

Https://Ailevecalisma.Gov.Tr/Media/12323/Ulusal_Rapor_Taslak.Pdf Adresinden Alındı

Www.Ailevecalisma.Gov.Tr: Https://Ailevecalisma.Gov.Tr/Media/12323/Ulusal_Rapor_Taslak.Pdf Adresinden Alındı

(Www.Eyh.Aile.Gov.Tr /.. Http://Www.Bingol.Edu.Tr/Documents/Assetfiles/SSS%20Engellilik_Ce792fbf-5a23-4878-8fc3-4ce2039e5bf2.Pdf Adresinden Alındı

(2017). Www-Genesis.Destatis.De: Https://Www-Genesis.Destatis.De/Genesis/Online?Operation=Statistic&Levelindex=0&Levelid=1588535733253&Code=22400 Adresinden Alındı

www.bmfsfj.de.(2021).*https://www.bmfsfj.de/*.www.bmfsfj.de: https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/themen/familie adresinden alındı